

Liber Alberti de generatione et corruptione. Incipit liber de generatione [et] corruptione, cuius tractatus primus est De generatione [et] corruptione in communi simpliciter dictis [sic] / [Albertus].

Contributors

Albertus, Magnus, Saint, 1193?-1280.

Publication/Creation

Impressum Uenetiis : Per Joa[nnem [et Gregoriu[m de Gregoriis fratres], 1495, die decima Junii.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ksyzmkmm>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

1
8
24 mm. Bl. . Case l.c. 1P.

Albertus Magnus. De mineralibus
Venedig, 1495

H. 517

Cop. III, p. 238

Pell. 333

Pa. 4542

V. B. 3883

Wanship p. 7 : 4 Exple.

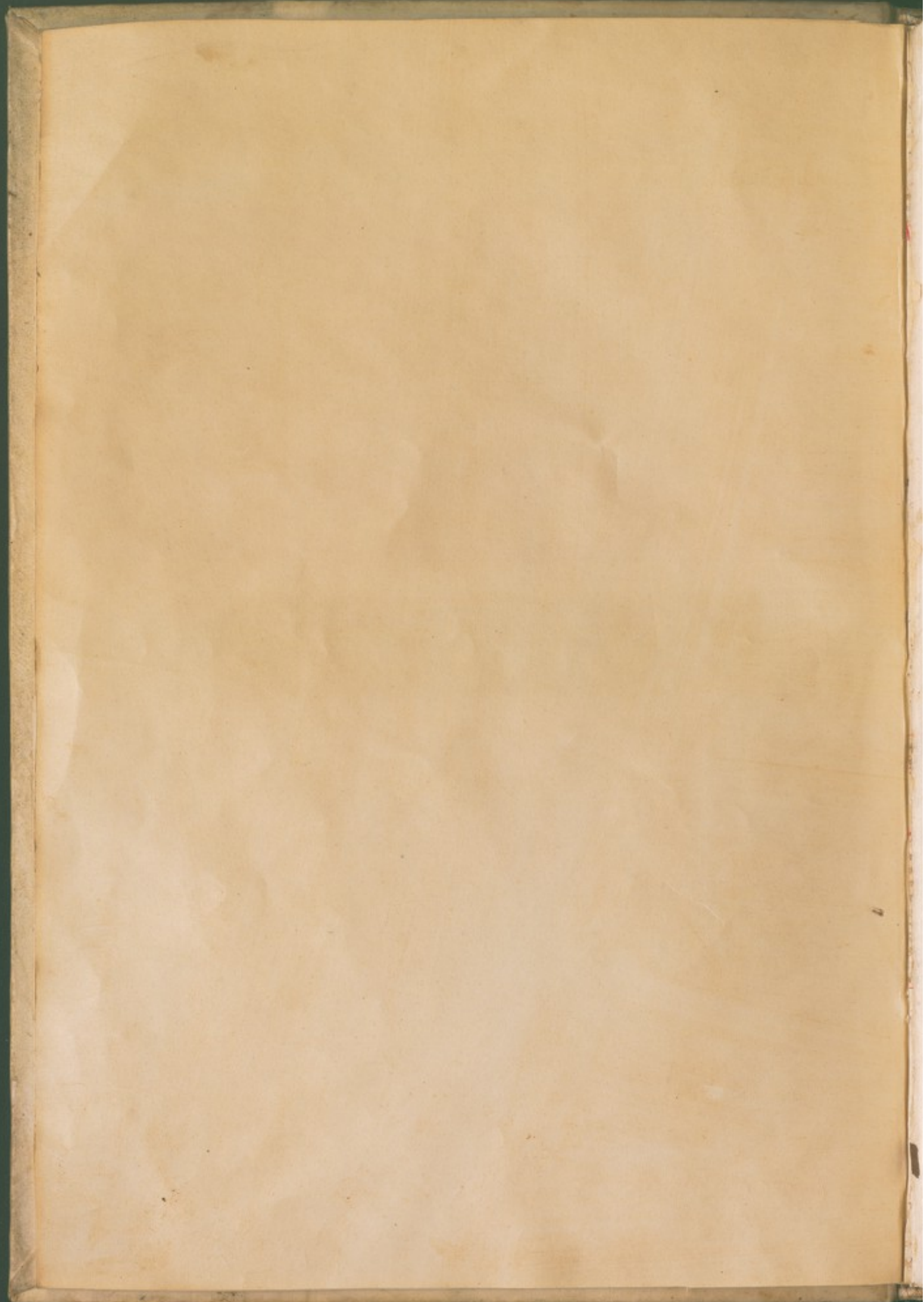
ALBERTUS MAGNUS, ord. praed., De generatione et corruptione. Venetiis, Johannes et Gregorius de Gregoriis, 1495. Folio. Got. char., c. sign., cust. et ff. n., 2 col., 65 ll., 24 ff. Mit der Druckermarke am Ende (Kristeller 228). Sehr schönes Exemplar. Pergamentbd.

Pellechet 333

(Venezia 1495)

Gesamtkatalog der K. G. W. 613; Hain 517; Copinger III, S. 238; Proctor 4542, Type 27, 28; Brit. Mus. Cat. V, S. 346. EDITIO PRINCEPS.

generatione opz dicere alterz. Isti. n. dicunt vñ sbm saluari in substatia z rōne sicut terram vñ az vel ignē vnum vel aerem vnum vel aquam vel medium iter ignem z aerem vñ mutari z talis mutatio cui subijciunt idem saluat in sba z rōne alteratio est: z ideo fm eos gnatio est alteratio. Quicūqz aut ponunt qz p:ncipia mālia sunt plura sic Empedocles qui quatuor posuit elta. Et Anaxagoras qui omnia ho mogenea. i. silia in partibus ponit sicut sanguinē carnem lignuz z os zc. quoz partes sunt silles z habēt nomen totius. Et Leucippus z collega eius Democritus qui ponit infinita corpora indivisibilia resper sa in vacuo. Hi omnes aliud dñt gnationez esse z aliud alterationem: qz eorum principioz congregatio fm eos sit gnatio: alteratio aut dum totum congregatum variatur fm qualitates vere vel apparenter. Dico aut vere vel apparent: qz quidam ipsoz qualitates fm rem esse ponebant: quidā aut non nisi apparentia vt infra patebit in positione Democriti z Leucippi. Sed tñ Anaxagoras ignoravit veritatem sui sermonis: cum. n. posuit principia mālia esse multa que congregatione z segregatione gnationez z corruptionem faciunt sequebatur gnationem non esse alterationem: z ipse tñ dixit qz gnatio z alteratio sunt idem: forte ideo qz nullus eoz vere cognouit formale principiu: z qz latet primo res deinde cōgregatione z segregatione homogeneoz incipit apparere: z h est rei gnatio z latentia corruptio: latentia aut z apparentia nō dñt mutationē nisi in accidenter: z ideo dixit iste gnationem esse alterationem z variatur dicto suo: qz fm cum gnatio sit cōgregatione homogeneoz que latebant z alteratio variatione passionum circa idem in quo appetita homogenea iam dudum cōstituerant: multa aut Anaxagoras dixit elta mālia quēadmodū alij. Empedocles. n. principia mālia corporea quatuor clemēta esse dixit: z cum addidit his duo formalia mouentia. s. litem z amicitiam: tunc sex in vnũuerso ponit principia: sed Anaxagoras z Leucippus z Democritus conueniunt in hoc qz mālia dñt infinita esse principia. Anaxagoras. n. omnia homiomera. i. silia gnāis ponit eē mālia: quorum pars sinonima est toti. i. eiusdem ratiois z nominis cum toto: sicut os z caro z medulla: qz quelibet pars ossis est os: z quelz pars carnis est caro: z sic de alijs. Democritus aut z Leucippus dñt qz h homiomera z alia componūt ex atomis siue corporibus indivisibilibus que infinita sunt multitudine z figuratiōe siue forma que morphēa dicitur: qz trigoniā sunt z trigona z rotunda z pentagona: z sic in infinitum. Res aut que composite sunt differūt his atomis ex quibus sunt positiōe z ordine atomoz: qz aliā positionem hñt trigona cum rotundis z quadratis z silibus in vno qz sit celum z aliam in alio qz sit terra silr alium hñt fm qz a dextris vel sinistris siue prius siue posterius cōponūt trigona vlt rotunda: z ideo differentiaz hanc accipiūt gnata hz istos duos modos: h ergo est opinio antiquoz circa genus alteratiōis z corruptiōis.

Cap. iij. de comparatione antiquoz.

Jañt compantur dicta antiquoz qui plura dñt eē mālia p:ncipia tñ dicta Anaxagoras. n. p:ncipia sunt fm aliqd dicitur Empedocles. qz Empedocles. i. illi qui sunt de secta Empedo. dñt p:ncipia mālia z simplicissima esse quatuor elementa. s. ignem: aerem: aquā: z terrā: z ex his fieri postero

ra z minus simplicia ea que dicitur partes omiso // mere. s. carnem: os: z alia de numero p:ncipium que inveniuntur in compositis. Anaxagorici at dicūt ecouer so. s. qz partes omiomere sunt p:ncipioz z simpliciozef qz quatuor illa que dicit Empedo. s. qz ignis aer aqz z terra: z h quatuor dicit Anaxagoras constitui ex illis. Sunt. n. omiomere partes p:ncipia vltia semina mālia horum quatuor corporum: s. n. sunt quatuor corpora omiomera: tñ non sunt partes omiomere: qz per se sunt constituta fm partes omiomeras. Anaxagoras dicit esse clemēta oium corporum: qz pars māle principium est totius z omiomere est p:ncipium heterogenū. i. dissimilis in partibus sicut homo manus z pes: qz nec in homines homo: nec manus in manus nec pes in pedes diuiditur.

Cap. iij. de eo qd necessario sequit ex dictis eoz.

Is habitus ostendamus qd prius diximus qz h. s. qz his qui ex vno māli p:ncipio saluato in sbcto omnia dñt constitui necesse sit dicere gnationem z corruptionem esse alterationem: cū enim dicitur manere sbm vnum z idem i mutatione: tunc dicit qz sicut mutat alterari: qz tunc non mutat in forma sbali: sed de sbto saluato in sba ad sbm alterius accidentis: sed tale sbm saluatum. Dicit ponētes illud principiu māle: ergo sequitur ex dicto eoz qz generatio sit alteratio. Hi aut qui genera materia multa faciunt: necesse est dicere gnationem aliaz esse ab alteratione: qz ipsis necesse est dicere qz multis mālibus conuenientibus sit gnatio z dissolutis eisdem sit corruptio. Sed alteratio non sic: sed sñi segregatione z cōgregatione partium mālium: cum res alteratur variatur in accidentibus: ideo enim qz gnatio est cōgregatio partium mālium z corruptio ē segregatio. Dicit. n. Empedocles. qm nā formalis non est nisi mixtura: eo qz ipse formam perfecte non cognoscit nec cognouit: sed principium gnatorum posuit māle z segregatio mixture illius est nomen corruptionis. Illud igitur sequitur positionem ipsoz: z iō manifestum est eos sic dicere.

Cap. v. de perfectione dicti eoz qui plura vno dicunt elementa vt Empedocles.

Abito aut eo qd est proprium ex dictis eoz h. s. qz considerare p:ncipia qz his qui dicunt qz plura mālia sunt principia accidit etiaz qz dictum eorum est imperfectum ad construendū suā intentionem: qz sicut habitus est ipsis est necesse dicere qz gnatio sit aliud qz alteratio z tñ impossibile est hz ea que ab eis dicitur h per causam ostēdetur: h aut quod dicimus recte ē facile videre: per simile enim probamus alterationem esse differētē a generatione: qz sicut videmus in p:ncipio esse motū quiescente. i. manente sba. i. sbto fm esse z rōnem qui motus vocatur augmentum: ita videmus eodez modo quiescente sba z sbto motum esse in qualitate que est alteratio: sed in gnatione non quiescit sba z sbm idē fm esse z rōnem: ideo differunt gnatio z alteratio: sed hoc nō pōt causari ex dictis eoz qui plura ponunt principia mālia quod sic probatur qz si nō fiat alteratio in p:ncipis qualitatibz que sunt differentie eltoz: si in frigido z calido sicco z humido non potest fieri alteratio in scōis que causantur ab illis. s. in albo nigro molli z duro: sed dicit Empedocles. non sit alteratio in p:ncipis ergo nec in scōis. Dicit. n. Empedocles. qz terra est res frigida dura nigra z sol. i. ignis est res alba calida z qz vnum elementū non imutat alterum

alterum. Licet congregentur in unum mixtum: ergo elementum non inmutat elementum extra mixtum: nec in mixto secundum qualitatem puta activam vel passivam: et ideo terra semper manet terra et nunquam mutatur in ignem: unde necesse est eum sequi et in qualitatibus secundis et generationis nullam fieri alterationem: quia non alteratur heterogeneum: nisi quia in eo alteratur homogenum: nec homogena pars alteratur nisi alterato elemento quod constituit in ipsum: et ideo elemento non alterato non alteratur homogenum: nec heterogeneum similiter non alteratur alium: nec dulce nisi ratione alterationis in sua causa que est caliditas. sic constat ergo quod ex predictis Empedocle alteratione causari non potest cum tamen necesse sit sibi ponere alterationem a generatione differenti: et infra insufficientis est dictum cuius hoc autem patet in alia ratione. Manifestum est enim quod in omni alteratione unum in se unum secundum se ponitur duobus contrariis sicut in loci mutatione quod idem est sursum et deorsum motum in quantitate idem augmentum et diminutum. Sed Empedocle non dicit idem esse calidum et frigidum secundum se habitum est ergo ex dicto suo non causatur alteratio. Amplius patet conclusio ratione consequentie: quia ista se consequuntur si est alteratio est secundum idem sub duobus contrariis saluatum est alteratio: sed secundum Empedocle non est secundum unum sub duobus contrariis saluatum: nec econtra ergo non causatur alterationem.

Cap. vii. de eo quod Empedocle dicit contra seipsum et id quod apparet sensu omnibus.

Empedocle ergo non est in imperfectus in suo dicto sed contraria videtur dicere ad ea que apparent omnibus et ad seipsum. Dicit enim duo insimul quorum unum est quod nullus elementorum transmutatur in alterum: eo quod non admittunt differentias suas que sunt qualitates prime quas ipse dicit esse in terra grave et duram et frigidum et in sole igne album et calidum: sed est quod ipse dicit quod quatuor elementa: quoniam mutant in unum cabos sive in unam materiam et sunt iterum distincta ab illa nam per litteram et amicitiam: et hoc non potest ipse dicere quod in una. si putentur nam nisi quod possunt amittere suas qualitates nec potest dicere quod iterum exeat ab illa nam mixta nisi quod possunt acquirere qualitates: ergo elementa possunt alterari et transmutari nec magis est ratio: que magis tunc possunt alterari et transmutari quam modo ergo et modo possunt alterari et transmutari ut terra fiat ignis vel aliud elementum: et hoc est quod apparet omnibus. Cum ergo contrarius huius dicat Empedocle dicit contra se et contra apparem. Incertum autem est etiam dictum huius viri in hoc quod secundum illud suum dictum nemo potest scire verum unum principium sit multorum: aut e converso multa sint principia unum in quantum. nam quatuor congregata per amicitiam constituant unum sic multa. scilicet quatuor sunt principia unum in quantum aut iterum per litteram quatuor exiunt ex uno unum est principium multorum ergo necitur ex dicto suo verum secundum unum sit elementum et principium primum vel quatuor: hoc ergo sunt dicta a sermonibus eorum qui circa genus generationis errant ponentes esse alterationem vel motum secundum situm qui sit congregatione et segregatione.

Cap. vii. de eo quod sermones antiquorum insufficientes sunt circa id quod subicitur generationi.

Plurimum saliter itaque de generatione et corruptione non simplici elementorum: dicendum verum est

aut non est: et quomodo est et de alijs motibus simplicibus. puta de augmentatione et alteratione et erit nostra intentio hoc dicitur verum generatio est ex illo ex quo dicebantur antiqui: ut sicut remouimus errorem eorum qui errabant in eo ex quo est generatio sive quod subicitur generationi: hoc enim est necessarium eorum antiqui non fecerunt hoc: pro enim cum scrutatus sit de generatione et corruptione quomodo sit in rebus particulariter et non vult scrutatus est: tamen non dixit de generatione elementorum qualiter autem alia generentur. scilicet carnes et ossa et alia talia non potuit scire per suam artem: quia non fuit vultis ars applicabilis omnibus: sed particularis de quibusdam faciens tractatum: fuit ergo insufficientis: quia non dixit aliquid de alijs motibus vultis: qui sunt ad formam sicut est augmentatio et alteratio: quorum unus est ad formam in quantitate et alius est ad formam in qualitate. Similiter omnes alij antiqui defecerunt in hoc quod nullus de his aliquid dixit nisi superficialitatis et non subtiliter preter Democritum qui de omnibus motibus istis curam videtur habere et qualiter differunt ad invicem precipue autem de augmentatione nullus aliquid dixit nisi quod quilibet parum scrutatus de proprio diceret. scilicet quod res augmentatur a re sibi simili: sed qualiter fiat augmentum nullus dixit: nec est de mixtione nec de facere et pati quomodo hoc qui facit: de hoc autem patitur secundum naturales operationes cum tamen isti motus sine actione et passione fieri non possunt.

Cap. vii. de opinione Democriti et Leucippi circa secundum generationis.

Democritus autem et collega eius Leucippus ut diximus soli vult de omnibus tractaverunt motibus et qualiter ad invicem differunt fecerunt. nam positione sua figuras in atomis hoc est in corporibus indivisibilibus dicentes illa esse rotunda trigona quadrangula et pentagona: et sic in infinitum: et hec corpora dixerunt respersa in vacuo quemadmodum plurime partes apparet in radio solis: dicebant quod in hoc vacuo omnium fieri generationem in atomos congregatione atomorum et eorum segregacione fieri corruptionem: et quod forte putabant figuram corporum naturalem esse formam substantiam ipsorum eo quod quodlibet corpus naturale propriam habet figuram: ideo putabant figuram corporis naturalis componi ex figuris atomorum. Alteracionem autem fieri voluerunt ordine et positione atomorum: quia vult infra vel extra disponunt trigona cum quadratis vel alij figuratis et ordinant autem vel retro ad dextram vel ad sinistram cui rei dabant exemplum in collo colubae que videtur autem aspicienti grisa et a dextris conuertenti oculum vult de habere splendorem auri et alij aspicienti videt coloris azurini. Dixerunt autem figuras infinitas: id quod dubitabat vult causari ex appetitia hominum. scilicet verum esse quicquid appetit alicui in sensu vel in opinione sua: quia de facili transferunt res atomorum situ vel ordine: et id alij videt vult dicere et alij alteri cum vult tamen verum inducit de re propter diversum situm rei et est ista iudicia de re propter illam causam sunt vera et res tota efficiuntur alia et alterius iudicij propter unum atomum remotum a re vel repositum ad ipsam et huius exemplum esse dicebant in litteris que diverso ordine omnes componunt dictiones et orationes et una littera depra vel apposita vel alij sita iudicium et sensus orationis variat sic apparet in comedijs et tragedijs. Sunt enim comedie carmina laudis que cantant comici: hoc est imitationes gestorum laudabilium antiquorum. Comes enim grece sonat la

tine villa: q: villanoꝝ ꝑgregatōe talia cantant. Tragedie autē carmina sunt vitupatiōis quibꝰ antiquoꝝ vitupia simplr iter villanos cantātur orā a tragos qd est hyrcus: q: sēda cantātes scidum aial hyrcuz in remuneratiōe accipiebār: hec ergo carmina lau// dīs ⁊ vituperij ex eisdem alr ordinatis sunt literis ⁊ sūtr ēt aibomi se hnt ad mālia corpora: sicut line// re ad dictiones vel oratiōes ēt alr ordinatis ex eisdem aibomis diuersa sunt corpa fm nām cōposi// tione situ ⁊ ordine aibomoꝝ.

Cap. ix. vtrum gñatio sit congregatiōe ⁊ corru// ptiō segregatiōe.

Quoniam ergo oēs fere in hoc pueniunt q: aliud est gñatio ⁊ aliud alteratiōe cuz ex alijs fiat gñatio ex alijs alteratiōe: ⁊ q: sicut dñt antiqui gñatio sit ex ꝑgregatiōe eoz ex quibus sit gñatio siue sint aibomi siue sint quatuor elemēta siue omiōmera. Alteratiōe altero modo autē sit trāslatiōe illoꝝ ipsoꝝ fm situ ⁊ ordine: iō a sciētibꝰ ꝑhicā nālem de istis considerādūz est. Hoc n. multas rōnabiles hz gōnes: si enī dicit q: gñatio est que dā congregatiōe aibomoꝝ siue alioꝝ ex quibꝰ res dicit gñari multa impossibilia ꝑtingunt. s. q: forma sbalis situs ꝑtium s. ⁊ q: gñatio sit quedā loci mutatio in ꝑtibus gñati: ⁊ q: gñatio non sit mutatio in sbam ⁊ q: in sba composita non sit nisi vnū cōponēs sbaliter ⁊ his silia. Sed si dicat q: gñatio non sit cōgregatiōe sunt quedā rōnes que non sunt habiles solū que ista patebunt. Si enī dicat q: gñatio non est cōgregatiōe quedā videt antiquis aut vlr nihil eē generatiō aut si ē videt nō differre ab alteratiōe. Tūc enī gñatio est mutatio in continuo nō dissoluto nec congregato sed saluato in ꝑtibus. Alteratiōe autē sūtr est mutatio in tali continuo manente. Si vō gñatio non est congregatiōe ⁊ tñ differat ab alteratiōe. Tūc tētandū est dissoluere rōne antiquoꝝ iā nup iductā.

Cap. x. q: imperfectius dixit Plato q: Democritus circa sūm gñationis.

Questiōis autē illius ꝑicipium est q: nos inquiramus vtrū sic gñantur. i. ex talibus gñantur ⁊ alterantur ⁊ augmentantur ⁊ contraria his patiunt entia. i. corrupunt ⁊ diminiuntur entia: sicut dñt antiqui vel non hoc est vtrum ꝑicipia mālia ex quibus sit gñatio sicut corpora in diuisibilia indiuisibilia aut nullum est corpus: q: in hoc est magna differētia ⁊ rursus si nos cōcesserimus dimensiones figuratas eē ꝑicipia rez: opz ꝑtius querere vtrū ille dimensiones sint corporee sicut dñt Democritus ⁊ Leucippus aut sint planities siue superficies sicut dicit Plato in thimco: sed sicut in quarto celi ⁊ mundi diximus incōueniens eē corpa ꝑhica diuidi in planities: vnde nec cōponunt ēt ex ipsoꝝ: q: quelz res componitur ex his in que diuiditur: ideo magis rōnabile est corpa ꝑhicoꝝ elementa esse corpora indiuisibilia lz ⁊ h multaz habeant irrōnabilitatem. Isti n. qui ponunt corpa indiuisibilia causare posse alteratiōem aliā entem a gñatione ex conuersione aibomoꝝ cum tactu diuerso: q: s. rotundum alicuius tangit latū siue trigonum ⁊ alicuius tangit latum aliud latū: sicut trigonum tangit tetragonum ⁊ cernit ēt in hac figura i aibomā vt ꝑtius dictum est: ⁊ hoc facit Democritus: ⁊ ideo ēt colorum nullum dñt esse q: res coloratur diuersimode ex conuersione ad alterū: ⁊ ideo in apparentia est color ⁊ non in re ⁊ in esse. Sed eis

qui dñt corpora in planities diuidi ⁊ cōponi ex illis non ꝑtingit cām dicere alteratiōis aliā q: gñationis: q: qd componitur fm latitudinez ex planities ꝑ nec gñatur ꝑter solidā. i. corpa. Dicunt autē planities componi fm latitudinem: qm super latitudinez mouetur ⁊ augetur: tunc enī profunduz recipit si at fm lōgitudinem mouet vel additiōe reciperet profundarct quidē superficies: sed nō sicut corpus: q: nō ꝑfundaret: lica. n. mota ad ꝑctū plōgat: lz mota ad lineā dimēsiōne latū facit superficies ⁊ gñat superficies: ⁊ superficies mota ad lineā dimēsiōne latior ⁊ maior efficiet: lz corpa nō gñat nisi ad latitudinis cōpōsiōne moueat. Passiōes autē ⁊ qualitates alias Platonici nō suscipiūt gñari ex tali superficie cōpōsiōne q: autē Platonici minus q: Democriti discipuli poterūt dicere ea que oēs ꝑsent. s. alteratiōe ⁊ gñationem ⁊ differētia horū cōtingit eis ꝑpter inexperienceiaz.

Cū n. experientia sit cognitiō singulariū ꝑlo in his studium non posuit sed dicebat h infinita eē nec posse corpa fieri disciplinā ⁊ resoluit corpa in vlr corpa: ⁊ corpus sensibile in corpus imaginabile soluz q: itatis qd est per rōnez ante corpus sensibile: ⁊ q: hoc sit motu planities ad latitudinē: iō dicebat corpa ex his fieri: qui aut magis nālibus q: vlibus mathematicis insudauerunt sicut Democritus ⁊ ꝑhici illi magis possunt supponere talia ꝑincipia mālia ex quibus multa nālium complicant. Qui at sūtr ex multis sermonibus cōtinātibus circa vlr: ⁊ sunt in docti circa nām existentiū enūtiāt facile. i. nō ꝑfecte q: non respiciunt ad multa in quibus ē nā singulari ꝑhicoꝝ: lz potius ad vnū vlr vt dicitur est.

Cap. xi. ⁊ est digressiō de sententia Platonis circa sūm gñationis.

Ita videtur digressiōe opus esse ꝑpter faciliorem doctrinam sciendū ergo Platonem posuisse compositionē ꝑhicoꝝ corpa ex punctis ⁊ lineis ⁊ superficiebus. Democritus autē ex corporebus indiuisibilibus. Rō aut Platonis h fuit: q: quocūq: punctus moueatur sequitur indiuisibile: ⁊ ideo non ꝑfectit motu suo nisi lineas inter duo puncta existentes. s. punctum vñ motus ⁊ punctum in quo sūtr motus: transitus autē ꝑcti medius non sūtr nisi puncti: ⁊ ideo lineam eē vlr ⁊ sbaliter ex punctis Plato esse dicebat a silī rōne lineā fm q: est mota ad dimensionem mediam constituit superficiem ⁊ id quod trāsit quasi fluētē essentia nō est nisi lineā: ⁊ ideo essentialiter dicebat superficies eē ex lineis sūtr quasi procedente ⁊ fluente essentia superficies ad latitudinem mota essentialiter constituit corpus: ⁊ ideo corpus essentialiter est superficies. Si at lineā motu ⁊ fluxu suo sequeretur punctum non esset ibi fluxus nisi puncti: ⁊ ideo non nisi lineā longior constitueretur: sūtr si superficies sequeretur fluxu suo lineam non constitueret nisi superficiem maiorem: corpus autē non constituit quicq: aliud: q: non possunt esse plures dimensiones. Et forte ꝑlo non peccauit mālem essentiam lineę ponendo punctum siue in ponendo mālem essentiam ꝑtini esse punctū q: licz ab indiuisibili quod actu est in continuo pot esse ⁊ forte est mālis entia eiusdem: continuū tamē non diuiditur in puncta: q: non diuiditur per nām ⁊ formam sed per partes ꝑtitutas que potentia i finite sunt in ipso aut peccauit ꝑlo dicens hoc esse elta corpa nāliū: quoz: potius elta sunt forma ⁊ mā. Et h sufficiant de sūa Plonis.

Cap. xij. et est digressio de intentione Democriti circa sibi generationis.

d Emocritus autem videbat quod omnia naturalia heterogenea componuntur ex simplicibus sicut manna ex carne et osse: et huius similia non componuntur secundum essentiam ex minimis que actionem forte habere possunt: sed non sit accipere minimus in partibus corporis secundum quod est corpus quod autem non possit accipi minus per diuisionem tamen est in corpore physico accipere ita partem: carnes quia si minor accipitur operatio carnis non perficitur: et hoc est minimum corpus non in eo quod corpus: sed in eo quod physicum corpus et hoc vocauit atomum Democritus et quod hoc male est ad totum corpus: et totum componitur ex pluribus materialibus partibus: ideo dixit ex talibus physica corpora componi: et non errauit si de compositione quantitatiua et physica intellexerat: sed errauit in hoc quod non vidit compositionem essentiali primam que est ex forma et materia: materia enim carnis opposita est ex materia et forma: et ideo est compositio essentialis que constituitur per generationem et compositionem quantitatiuam de qua loquebatur Democritus. Ex his et per qualiter non naturaliter conuenit dicitur Platonis cum veritate nature in hoc quod sicut dicit Plato. Omnis compositio non auiat ab indiuisibilibus et compositio: sed deuiat a veritate in hoc quod dicit compositum physicum a physico componi principibus. Sed Democritus in hoc deuiat a veritate quod dicit si la esse minima corporum physicoz atomalia que si vltimus diuidant non habent actionem physicam cum ipsa minima sunt operantia physice que sunt materia et forma simplicia que omnia minima quantitate sed maxima virtute constituendi generatum physicum.

Cap. xij. de differentia dictorum Platonis et Democriti et qualiter Democritus obuiat Platoni.

b In prenotatis redeundus est ad id de quo intendimus et via Aristoteli sicut incepimus te neamus: ex dicendis enim poterit aliquis videre quod differunt physice et loyce. i. ex transcendentibus intendentes in principibus: Plato enim loyce loquens dicit principia dimensiones indiuisibiles: quod superficies indiuisibilis est secundum profundum: et linea secundum latum et punctus simpliciter ratione logica vltimus que ducit ad impossibile quod si talia non sunt principia: tunc ante trigonum multum erunt superficies. Omne enim ante quod nihil est aut quod res soluitur alia per diuisionem est principium corporum que res soluantur in ipsum: sed trigonum non potest diuidi in alias superficies: quod si ductis lineis ab angulis ad centrum trigonus diuidatur non diuiditur nisi in trigonos et non in alias superficies que formaliter differant ab ipso: quadratum autem et quatuor alia figura si ab angulis ad centrum ductis lineis diuidatur in totum trigonos scribitur et quot habet angulos: et ideo componitur ex trigonis et sicut alia figura: quod elementum est quod vna forma non diuiditur in formam aliam et est principium in compositione. Democritus autem propriis et physice sermonibus videtur facere persuasionem in eo quod ponit physice: ex physice componitur: et hoc erit manifestum in precedentibus. Hic autem que stionem si quis ponat corpus esse magnitudinem omnino diuisibilem. i. secundum latum longum et profundum diuisibilem et dicat possibile esse quod ipsum in omni sua dimensione diuidatur: vtrum aliquid sit post diuisionem remanens quod sic effugiat diuisionem quod ipsum omnino secundum quantitatatem sit indiuisibile: hoc enim indiuisibile erit principium compositi diuisibilis sicut dicebat Plato: voco autem omnino diuisibile quod diuidi potest secundum esse in omne

punctum quod essentialiter et potentialiter est in ipso: quod ita omnino diuisibile. Dixit Plato magnitudinem: si enim omnino sit diuisibile quod sic diuidatur: tunc enim est diuisibile simul secundum omne punctum siue actu diuidatur siue non cum dicatur possibile in infinitum sic diuidi nihil sequitur impossibile: quod falso et non impossibile posito accidit esse secundum et non impossibile. Si autem forte tu dicas quod non sicut secundum totum est diuisibile ad infinita sed post successiuam diuisionem entis vult prius secundum medium diuidatur et postea residuum iterum secundum medium in tanta diuisione: et sic in infinitum videtur terminari: quod si secundum medium punctum est diuisibile cum vna sit ratio de puncto qui est iuxta medium punctum et de medio puncto sicut et de omnibus punctis sicut que infinita sunt inter extrema in continuo: sed infinita puncta simul diuisibile erit et nihil est impossibile ex hoc nascens per consequens siue illa sint mille milia siue infinita et erit similiter est in infinitum diuisibile quod vna nullus diuidatur ergo componitur ex infinitis indiuisibilibus punctis: hoc ergo sunt que faciunt Platonem dubitationem. Contra que obicit Democritus: quoniam enim omnino. i. vbius in omnino puncto tale est corpus secundum Platonem diuidatur: quod igitur quid erit relictum quod ex tali diuisione aut erit dimensio aut non potest quod non dimensio: quod relictum in diuisione est terminus diuisionis: dimensio autem non terminat diuisionem cum corpus omnino et secundum omnem dimensionem diuisibile esse supponat si autem non dimensio erit residuum quod quidem nullus corpus est in aliqua dimensione que sit superficies vel si in ea aut nihil erit residuum aut punctus est residuus post diuisionem que puncta erant sunt dimensione si autem nihil residuum est: sed ex eis componitur corpus que residua sunt post diuisionem: ergo et corpus compositum ex nihilo: ergo et compositum maliter sit compositum omne compositum vniuersum ergo nihil erit secundum rem sed in apparet esse. Sicut autem si dicat quod punctus est residuus diuisionis cum punctus non habeat quantitatem que in ipso non esse erit quantitas ergo compositum non est quantum: quoniam enim vnita se tangunt secundum Platonem et vna dimensio maliter erant non faciebant totum maius sed potest partes quantitates hoc faciunt: si enim diuidatur esse suum totum in duo vel tria tantum est totum quantum ille partes diuise et conuerso: quod apparet si omnes componant puncti si dicantur males esse ad totum constitutum non faciunt magnitudinem aliquam in toto sicut nec se habent: nam malis non datur toto maiore magnitudinem quam in se habet. Si autem forte aliquis dicat quod corpus ad puncta nec diuiditur sed ad superficies que dicitur grece pistis: quod parti circumscribitur et symila est purgamentum pomum a curuitate dicitur: quod superficies circumscribitur corpus et sic residuum diuisionis corporis sit dimensio et ex illa compositio corporis egrediatur idem sermo erit qui prius. Quod aliter enim potest dici quod post diuisionem omnino facta remanet diuisibile similiter quomodo potest dici in profundum diuisibile fiat ex plurima in profundum nulla habent dimensionem. Si autem tu dicas quod residuum diuisionis est non corpus nec aliud principium corporis sed est species siue forma accidentalis siue passio que per diuisionem sebet a sebo separatur et remanet post diuisionem et puncti magnitudo. i. que est ex punctis separatis aut tactis in continuo est partes huius passionem et postea constituitur corpus sensibile hoc est incoueniens. i. quod non ex dimensionibus constituitur dimensio. Amplius quod vbi est illorum punctorum et constituentium compositum et in quo compositum diuiditur est sicut in continuo physico: unum dicitur neque vna differentia sit loci puncti et puncti. Ad hoc illi puncti aut sunt immobiles aut mutati: quod nihil immobile generatur nec ex ipso est generatio unum aut esse non potest.

q: nihil idiuifuz mouet vt in .vj. phicoz e declaratu
 Adhuc illi pūcti non tangūt se: q: tactus est sp vnus
 duorum se tangentium in tercio qui est alius ab ipfis
 tangētibus: q: se tangunt quoz vltima sunt simul
 punctus aut non hz vltimū. Si aut non se tangāt tūc
 ad cōpositionē totius nō pueniunt. Diuifio. n. est in
 puncto: sed nō diuidit r tactus est aliqn r aliquoz
 in puncto: sed non tangit se punctus neqz tangit: hīc
 ergo ptingunt ipoffibilia. Si aliqs ponit aliqd pre/
 dicto: aut si ponit corp^o eē q̄titan oino. i. fm qd̄lz
 punctū in eo mālr existens diuifibile. Amplius si
 ego diuido lignū in aliquoz r compono id postea
 erit quo ad q̄titanem equale r vnū cōpositū r diui/
 sum: q: facte sūt ptes: qm̄ est totū q̄r vnū qd̄qz totūz
 tantū est r nō maius vel minus quāte sunt ptes ex q̄
 bus sufficiēti cōponit siue pstituit: quapp manife/
 stū q̄ sic se hz ēt si diuido lignū fm qd̄lz signū. i. pun/
 ctum in quo signat cū diuidit. s. q̄ totū ē tantūz q̄ta
 sunt puncta in q̄ diuidit: r hoc ē incōueniēs sicut pa/
 tuit pūcti: ergo fm Platonē p̄tinuū oino r vlr in p/
 tes ē diuifibile qd̄ ergo est relictū post diuifionez qd̄
 sit p̄ter diuifionez: qz diuifibile nō potest eē relictū vt
 habūtum est: si. n. relinquat passio equalr aliqua q̄li/
 ter pot eē q̄ corpus diuidat in passione que nō est in
 eo velut qdam pars r itez q̄no generat corpus ex
 passione que nō est corpus: r iterū q̄no sepatur per
 diuifionez passio a corpore cū ipoffibile sit eā eē sine
 corpore in quo ē si ergo non ē passio remanēs r ipoffi/
 bile est ex pūctis eē magnitudinem vt prius habitū
 ē necesse ē corpa idiuifibilia eē r magnitudinē idiu/
 sibilem relictā post diuifionez ex q̄bus gnatur corp^o
 phicū vt dicit Democritus: sed hoc ponētibus nō
 minus ptingit ipoffibile. Scrutatū aut est de his in
 alijs: qz in phicoz libro r celi r mundi.

Cap. xij. r est digressio declarans causas dece/
 prionis Platonis.

digressionem aut faciemus h ad notitiā di/
 ctōz r dicendoz p̄siderando cām decepri/
 onis Platonis: cū. n. dicit corpus eē diuifi/
 bile in infinitū nō est hoc verū de nāli corpore: minūm
 enī in illo accipit: r id est qd̄ operationē corpis nā/
 lis p̄ficere pot: qz si diuidat corumpit ab opatione
 r eētia: qz alterantibus resistere non pot: si ergo cō/
 cedat corpus diuidi in infinitū r ex infinitis componi
 nō ē pueniens q̄ hoc vtz sit de nāli corpore. Amplius
 tñ de q̄titate mathematica dicit q̄ ē diuifibilis in infi/
 nitum itelligitur nō actu: ē. n. ip̄a actu diuisa iter duo
 media in pūcto medio ita vt nō accipiat mediū per
 equidistantiā: sed fm largā acceptionem mediū fm
 q̄ mediū est qd̄ ē iter extrema: hoc. n. mediū ē inq̄to
 potentia r sit actu qm̄ in ipso sit diuifio qd̄ aut dicit
 plato q̄ eadē rō sit in illo pūcto de primo sibi p̄iun/
 cto: dicendū q̄ nullū est p̄ximū qz nō pūctum sed eō
 t̄nuū p̄iunctū est illi. Si aut dicat aliquis q̄ anteq̄
 diuidat vna est rō de oibus pūctis itermedijs: r sic
 in quēlz diuidit pot. Silr dicendū q̄ verū q̄ ē vna rō
 de oibus quo ad hoc q̄ in quolz pot fieri diuifio: si
 tñ diuidat in vno: tūc nō pot fieri diuifio in primo:
 qz si punctus nō p̄tinuaret pūcto r iter punctū r pū/
 ctū nō esset p̄tinuū: qz oīa ipoffibilia sunt oīsa eē
 in .vj. phicoz. vnde multa sunt possibilia q̄ nō sunt
 cōpossibilia: possibile est. n. r vtrūqz d̄ioz p̄tingen/
 tiū verificari nō tñ sil vera existunt: sic ē possibile in
 quolz pūcto p̄tinuum diuidi: non tñ sil sed successi/
 ue: qz alr infinita multitudinē crunt vel eēt actu qd̄ ē

tertio phicozum iprobatum ē. Cū ergo dicit Plato
 corpus vel magnitudinem vbiqz esse diuifibilez re/
 soluēda est locutio in h: possibile ē magnitudinē vbi/
 qz esse diuifibilem: r distiguēda ē h ex cōpositiōe r
 diuifioe: qz si aduerbiū vbiqz determinēt verbū pos/
 sibile vera ē: qz tūc sēsus ē vbiqz. i. i q̄lz pūcto possibi/
 le est magnitudinē diuidi: si aut determinēt verbū di/
 uifionis est fca r est sensus possibile ē vt magnitudo
 vbiqz. i. in quolz pūcto diuidat: hoc ē falsum vt pri/
 patuit.

Cap. xv. r est digressio manifestans qualr q̄tuz
 sit diuifibile in infinitum.

Ap̄li^o obseruādū q̄ oīs q̄titas fluit ab in/
 a diuifibili sicut p̄notauimus: si. n. fluxus pū/
 ctū eētia accipiat absqz dubio lineā p̄sti/
 tuct r linea sup̄ficiē r sup̄ficies corpus: r iō vbiqz i
 linea est punctus potētiāl r linea vbiqz in sup̄ficie:
 r sup̄ficies vbiqz in corpore potētiāl: r iō punct^o du/
 p̄lici^o se hz ad lineam: si. n. linea p̄sideret vt eētia
 fluxus pūcti: punctus ē pars mālis vel mā ip̄sūs: r
 silr linea sup̄ficiē r sup̄ficies corporis. Si aut li/
 nea formalis accipiat. pat ab euclide dicit longitu/
 do terminata ad duo pūcta: sic duo puncta forma^l
 sunt in linea fm actū forme qui ē terminare r finire:
 r sic pūctus aliq̄no ē forma lineę primo aut modo
 p̄siderando q̄tum p̄tinuitas forma^l est: que qz a
 q̄titate nulla diuifioe sepabilis est: iō in infinitū diui/
 dit nec diuifio lineę vnq̄ attingit punctū nisi. pat po/
 sitū in p̄tinuo: r ideo nūq̄ sepat punctum s̄z ps p̄tinuū
 sepatur in oī facta in p̄tinuo diuifione: r ideo nō nisi
 successiue vt dicitū est diuifibile in infinitū.

Cap. xvj. de solutione qd̄nis qualr magnitudo di/
 uifilis ē fm qd̄cūqz signū r qualr non.

Is dicitū redeā ad p̄positū qd̄ ex dicitis pla/
 b nū erit tentādūz ē. n. soluere qd̄nem r repe/
 tamus eā a p̄icipio dicamus ergo q̄ nō ē
 incōueniēs eē corpus sensibile siue phicū eē diuifibi/
 le fm qd̄qz signum r ēt eē idiuifibile fm qd̄qz signū
 qz h duplex ē vt dixim^o. Est. n. diuifibile fm qd̄cūqz
 signū potestate qz sic determinatio que dicit fm qd̄/
 cūqz signū siue vbiqz siue oīno vel quecūqz alia de/
 terminatio dicit respicit potētiā nō actū diuifiois r ē
 idiuifibile endelechia siue actu: tūc qz determinatio
 respicit actū diuifiois: r iō ipoffibile ē simul r siml
 vna diuifione p̄gregata nō successiua possibile sit di/
 uidi oīno siue fm qd̄cūqz signū: si. n. hoc eēt possibi/
 le: tunc si esset aliqn q̄ silr est nō tñ dicemus q̄ sil sit
 fm actū diuifibile fm qd̄cūqz signū r idiuifibile fm
 qd̄cūqz signū: sed vnū potentia alterū actu existit: si
 enī fm actū diuideret fm qd̄cūqz signū: tūc nullum
 corpus eēt relictū post diuifionez r eēt corp^o corru/
 ptū icorpozeū r gnatum eēt rursum icorpozeo q̄ eēt
 pūctus vel nihil r hoc quō possēt eē. Sz qm̄ fm ve/
 ritatē diuidit corp^o inq̄ta diuifibilia r sp̄ succedēt
 bus diuifionib^o r in minores magnitudines que ab/
 iucem p̄ diuifionez semota r segregata: hoc ē ē ma/
 nifestū fm q̄ dixit ēt Democritus. Silr ēt fm pote/
 statē diuidētis cuiuscūqz nature vel artis nō pot eē
 decisio infinita sil: qz nullus sil pot diuidere r separe
 qd̄cūqz signū. i. pūctū signās diuifum: qz hoc a cōti/
 nuo nō est sepabile: r iō nō possimus diuidere nisi
 vsqz ad quid hoc ē ad aliquid sui qd̄ ē q̄tativa ps
 ip̄ius: ergo necesse ē q̄ diuifē sint magnitudines que
 dā idiuifibiles r iuifibiles fm q̄ Democritus dixit
 phica diuidi in athomos idiuifibiles: r hoc ēt mani/
 festū est

festū est: qz sic ex talibus fieri pōt gñatio p pgrega-
tionē tallum athomoz et corruptio per segregatio-
nē eozūde sicut dñt antiq fieri gñationē et corruptio-
nem: h ē ergo sermo q cogit Democritū ponere pī-
cipia mīlia corporum phicozum esse magnitudines
idiuisibiles.

Cap. xvij. Plato latet paralogizans.

a D solutionem aut paralogismi Platonis
nō sufficit distinctio dca qualr corpus diui-
sibile est fm qd cūqz signū et qualr idiuisibi-
le vbi ē dicamus qualr siue in quo later: qm. n. pun-
ctus nō est pūcto pīnuus tñ dicit q magnitudo vn-
diqz est diuisibilis est hoc aliquatr vez de magnitu-
dine: et aliquatr flm ē tñ qñ ponit hoc Plato q vn-
diqz sit diuisibilis: tunc videt sibi q vndiqz et vbiqz
in magnitudine punctus sit pīnuus vel pīguus pū-
cto: et iō fm cum necesse est diuidere magnitudines
in nihil siue in pūcta vt diximus: eo q ipse vbiqz po-
nit punctū esse possibilem accipi per diuisionē: et iō
dicit magnitudinē aut ex tactis pūctis aut simplr ex
pūctis esse sed hoc ē flm: nō. n. ideo pūctus existit
vbiqz: qm magnitudo est vera. l. vnus modi vbiqz
nec ē ideo pūctus pōt vbiqz: qz an diuisionem va-
riatio est de quolz pūcto iermedio vel q oēs sūt
vt vnusqz quo ad hoc q diuisio pōt fieri i quolz:
qz plures puncti nō sunt vna vel simul eo q nō sunt
in continuo pīgue: quapp ē tñ nō sunt vbiqz actu: sed
potētia solum: si. n. magnitudo diuisibilis des esse fm
mediū punctū ifinitum isert Plo q ē fm pīguum
pūctū sit diuisibilis: et iō pīguus pūctus sit sepabilis
p diuisionē nō aut sicut diuisibilis qz dicit signū diui-
sionis nō est pīguum signo: nec punctū absolute pī-
guum est puncto sed in hoc pūcto medio ē diuisio:
qm diuidit magnitudo aut copositio qm coponitur
qz linea diuidit in puncto et linea linee cōiungitur in
puncto: qz pp pgregationē et segregationē pīnuū est
absqz dubio. Sed Plo tñ nō in athoma. i. simplr in
diuisibilia nec ex athomis: qz hoc dato multa pīn-
gunt impossibilia nec ita est segregatio vt vbiqz. i. in
quolz pūcto fiat diuisio: hoc. n. vtiqz ē tñ pūctus
pīnuus ē tñ pūcto sed segregatio ē in pua et mīna et
congregatio ex mīnis phici corpora fm qritatem so-
lum vt dicit Democritus.

Cap. xvij. q simplex gñatio et corruptio nō sūt p
aggregationē et segregationē.

a Ed tñ simplr siue vltis et pīa siue ea q sbe
est gñatio nō est determinata fm veritatez
fieri pgregationē tali et segregationē: sicut inq
unt quidā antiquoz et sūt cā dicit eoz: qz trans-
mutatio que sit in pīnuo sbo manente ē alteratio: et
ideo vt distigueret ab alteratione gñatio dicebāt ge-
nerationem fieri p pgregationē et corruptionē per se-
gregationē: sed hoc ē in quo fallunt oīa dicta eozuz
qz simplex sbe gñatio et corruptio nō ē pgregationē
et segregatione mīnoz ptozum aut diuisum: s3 qm
pīngit hoc totum qd est potētia trāsmutari in hoc
totū qd est actu. Vt aut de quibus dicitur est existi-
māt oēm talem trāsmutationē que ē de hoc toto in
hoc totū esse alterationē. In hoc aut ē differētia q i
sbo trāsmutatiois aliqñ salua res per rōnem vnam
et formā vt so crates alb⁹ et so. niger. Aliqñ aut nō sal-
ua nisi fm mām candē et nō fm rōnem et formā vt
qm aer sit ignis qñ quidē est trāsmutatio in saluatā
fm mām: et non fm spēm et formā ē trāsmutatio il-
la gñatio vel corruptio: qñ aut ē trāsmutatio in pas-

sionibus et fm accidens saluato sbo eodē in rōne et
forma: tūc est alteratio. Dicamus ergo q segregatio
et pgregatione corpīs phici nō sunt gñatio et corru-
ptio sed faciunt ad hoc qd res citius generet vel co-
rumpat: si. n. aqua diuidat in puillimas aquas citius
gnaf ex ea aer et si inspisset in glaciem vel modica
qritatem generatur aer tardius ex ea: hoc autem in
sequentibus magis erit manifestum. Sed nunc tātū
determinatum sit: qz est impossibile generationem
esse talem congregationem qualem quidam inqui-
unt. s. quāntas mīnimarū partium pīncipiozum
qritatis forte enim non longe a veritate si diceretur
esse congregatio forme cū mā.

Cap. xix. an sit generatio et de solutione obieccio-
nis eoz qui dicunt non esse generationem.

d Terminatis autem his postea videndum
vtrum generatur simpliciter aut corrupi-
tur aliquid vt pīma nā: questio sit an sit ge-
neratio et scōa quid subijcitur generationi et tertia q
re continua et infinita sit generatio: et quarta pīa
generationis inquiremus et generationis ab altera-
tione distinctionē. Habet enim questionem vtruz ali-
quid simpliciter et sbalr gñetur vel nunq simpliciter
generatur aliquid sed semper generatur ex ali-
quo accidente in aliquod accidēs saluato continuo
corpore phico fm esse substāiale: verbi gratia ex la-
bozante siue infirmo generatur saluus quando sal-
uatur vel ex sano infirmus: qñ infirmatur aut ex p-
uo magnus: qñ augetur vel cōuerso ex magno p-
uus: quando diminitur et omnia alia h modo con-
currentia. Obijciunt quidā negantes generationē
simplicem esse: si enī dicitur generatio simpliciter de-
cta: opz vtiqz concedere qz ens simpliciter quod ē
substāia generatur ex non ente simpliciter: ergo q
simpliciter non est ex istis quibusdam generatis vt
sit sibi generationis eozum: sicut enim se habet non
ens aliquod ad quādā siue fm quid generationem
q ita se habet simpliciter non ens ad generationem
simplr: sed quedam generatio sicut albi gñatione ex
non ente quodam: qz ex non albo est ergo gñatio ē tñ
simplr ex simplicitate non ente si aut hoc cōcedatur
procedemus dicentes qz cum dicimus simpliciter ens
aut simplr non ens aut significat sbam que est pī-
mum et pīncipale punctuz aut significat vltē qd om-
nia cōprehēdit in sui cōitate si qdē significat pīmū
pūctū: tunc cū dicitur non ens negatur sba ergo ge-
neratio sube est ex non substāia: sed cum suba non
est nullum aliozum predicamentozum fm esse ergo
si generatio est ex non sba erit generatio ex nihilo:
qz nō quale est quod non est suba nec quantum nec
vbi: qz si daretur aliquod isto: um esset cum non sic
esset id separatum quod est impossibile. Si autem
vniuersale ens quod comprehendit omnia: tunc nō
ens negat vniuersaliter generatio etiā est in hoc sen-
su ex nihilo: et lz de his amplioribus sermonibus de-
terminauimus in sine pīmi phicozum nunc breuiter
dicendum est de istis: qm sufficit speculationi pīe-
ti dicēdo: quoniam aliquo modo sit ex non ente sim-
pliciter modo autem alio ex ente semper sit genera-
tio: quia sit ex potestate ente actu ente: et est necesse
vt propter pīuationem ex qua sit generatio ambo
ista dicantur scilicet quod sit ex ente et non ente.

Capitulum. xx. de mirabili questione que est vtz
subiectum gñationis sit aliquod ens actū vel nō.

Quod tñ in his determinatis mirabilē ha-
 bet quōnē quaz ideo mirabilē voco: qz cōdu-
 cit ad altiorē p̄siderationē: eo q̄ determina-
 ri pōt nisi cognoscat materia in quātū est principium
 sube cōpositū qd̄ vtiqz pertinet ad ip̄m phisicūz. Est
 aut̄ questio ista orta ex phisica qd̄. s. subiecti trāsmu-
 tationi q̄ est generatio simplr. Et ideo rursus repetē
 dū est quōd est simplr gnatio siue generatuz sit ens ex
 potestate ente siue qualiter aliter. Queret enīz aliqs
 an est sube fm se generatio: z an est h sube gnatio si-
 cut elemētī simplicis ita q̄ non sit generatio quo siue
 fm qd̄ q̄ est quātū vel qualis. Et eodez mō q̄ret de
 corruptione: si enī gnabit aliqd̄ simplr manifestū ē q̄
 oportet esse aliqū subaz potestate z nō actu ex qua
 fiat generatio illius: z in qua necesse est transmutari
 qd̄ corrupit̄ quare in idē est corruptio ex quo sit gnatio
 si ergo illo dicat potestate suba queret aliqs vtrū
 id qd̄ potestate est sba ē aliqd̄ actu alioz predicamē-
 toz. Verbi gratia aut est quātū aut quale aut vbi ita
 q̄ sit potestate ens suba z actu ens fm alia pdicata
 aut nihil sit actu h qd̄ est fz alia pdicata nec ens actu
 simplr fz oia potestate si. n. dicat nihil cē actu: fz oia
 potestate dicant esse separatū p se ab oī actu cuz tale
 nihil sit in nulla ptinget q̄ id qd̄ nihil sit in nā z gene-
 rat̄ z cōtinget amplius qd̄ maxime timebēt illi q̄ pri-
 mo phisosophati sunt q̄ ex nihilo p̄io subiecto exi-
 stētē generatio sit: si aut̄ id dicat q̄ non existit actu in
 suba esse aliqd̄ actu fz alia pdicamēta tūc quēadmo-
 dū passioēs diximus z accidētia erunt sepata: quia
 p̄ima cōpositio essentialis causa est cōpositiois que
 est accidētalis z ideo mā p se sepata non est subiecta
 accidētib⁹ qua pp̄ oī esse sepata: qd̄ itēz est incōueni-
 ens. De his ergo tractādū ē: qm̄ decet ne assumam⁹
 tractatū nimis difficilē de mā z forma z qualiter sub-
 stantia cōposita est causa accidentiūz que oīa p̄imi
 phī est determinare.

Capitulum .xxj. z est digressio declarās qualiter
 subicitur generatōi ens potentia tantum z qualiter
 ens actu.

Da aut̄ ppter faciliōrē doctrinā h faciem⁹
 n digressionē lz solutio questionis a sequenti
 questioē depēdeat. Attēdēdū est q̄ trāsmu-
 tatio que est generatio pōt accipi fm rōem sue essen-
 tiē abstracta a motu put est mutatio sola z pōt acci-
 pi fm suū esse fz q̄ coparat̄ p̄iuncta semp̄ est motui q̄
 est alteratio cōiuncta generationi: qz finis alteratiōis
 est generatio. Et si qdē p̄io modo accipiat nō que-
 ret subiectū. s. actu ens: fz potestate tantum: qz genera-
 tiō essentialis tota p̄sistit ex mā z forma z generatio ni-
 hil aliud intēdit nisi formā i mām inducere. Et si qdē
 scōo mō accipiat cū nō moueat nisi actu ens vt pbat̄
 in vj. phicoz. crī gnatio h modo subz actu ens h at̄
 est videre facile ex generatōis z mouētis intētiōe gene-
 rās enī in eo q̄ generās nō itēdit nisi ip̄imē spēm in
 formā: cui⁹ subm solū mā est mouēs aut̄ in eo q̄ mo-
 uēs intēdit mām z subm alterare ppter ēt mouen-
 do p̄rariū itēdit aliud p̄rariū. Mouēs q̄ z generās
 simul intēdūt alterādo z corrupēdo formā vnā idu-
 cere cōtrariū: aut corrupē: id subiecti ei ens actu sub
 forma vna exiēs p̄iuncta ab illa: z vadēs p̄iuncta: z id
 dicit̄ Aristo. in fine p̄imi phicoz. aliqñ q̄ gnatio est
 inter p̄raria loquēs de gne in q̄ ē motus vel cū mo-
 tu p̄rariūz aut vtrūqz est actu aliqñ dicit̄ q̄ vnū sit
 presentia z sui absentia sufficiens est facere mutatiōē
 loquēs de generatiōe iquātū est mutatio de nō subo

ad subm solū siue ingressus in subaz solū ex potētia
 substantia. Ideo Aristo. in libro que h abemus p̄ima
 nibus innuit solutionē talē. s. q̄ aliud est generas solū
 aliud est generas p̄rariū corrupēdo: qz corruptio
 vnus est generatio alterius z quo ad id qd̄ est gene-
 rās solū nō querit subm nisi ens potētia z nihil actu
 quo ad id aut̄ qd̄ generas est corrupēdo cū nō corrup-
 pit nisi id qd̄ est opz q̄ subiectat̄ generationi ens actu
 sub forma q̄ abicit̄: z actu sub accidētib⁹ a quib⁹ al-
 terat̄ z potētia sub forma z accidētib⁹ in que iducit̄.
 Si ergo querit vtrū id qd̄ subiectat̄ generatōi nūq̄ est
 sine forma subali z accidētib⁹: dicēdū est qd̄ nō: qz fz
 esse generatio nūq̄ est nisi finis motus q̄ est alteratio
 z in illo p̄iuncta est mā sub forma z accidētib⁹ q̄ abi-
 ciunt vsqz ad illud aliqd̄ ad qd̄ cōtinuatur motus in
 quo est in motū esse: z in illo est sub forma ad quaz
 est generatio. Et quo ē p̄z solutio alterius questio-
 nis que fieri possēt vtrū. s. esset aliquod instans vltē
 pus in quo materia nō esset sub vna forma nec sub
 alia: p̄z q̄ nō: qm̄ in toto tēpore motus est sub for-
 ma q̄ abicit̄ ppter alterationēz hoc aut̄ totū tēpus
 cōtinuat̄ ad instans quod est finis motus z in illo ē
 sub forma que iducta est per generationē: z hoc est
 quod dnt̄ phī d̄uersi q̄ generatio nō est in tempore
 sed in istāū qd̄ est finis motus postq̄ est motus. Sz
 corruptio est in tēpore cum nō sit fm esse sine motu
 vnq̄ in quo motu alterat̄ mā a disponētib⁹ q̄ for-
 maz tenuerunt z q̄si ligauerūt cum mā

Caplm. xxij. qualiter generatio nāliter nō quie-
 scit z q̄ ex hoc soluit̄ an̄habita questio

Is habitus ad p̄positū redeamus: qz modo
 h planum erit quod dicat̄. queramus ergo q̄
 causa est q̄ generatio sit semper z illa que
 est substantia vniuersaliter: z illa que est fm partes
 vt elemētī: nūq̄ enīz fm naturam cessauit nec ces-
 sabit generatio. Si autem quis dicat q̄ voluntate
 dei cessabit aliquando generatio sicut aliquan-
 do nō fuit z post hoc incepi: dico q̄ nihil ad me de
 dei miraculis cuz ego de naturalibus disseraz. Cum
 autem sint eiusdez rei multe cause. s. efficiens que vo-
 catur: vnde motus z materia: volo inquirere h ma-
 teriale: quia de efficiente causa perpetuitatis motus
 z generationis diximus in vij. phicoz. in sermoni-
 bus vniuersalibus de motus perpetuitate. Causa .n.
 vnde motus perpetuus est: z generatio duplex est. s.
 que mouet imota z est immobilis: z dat cuncta mo-
 ueri z de illa distinguere est phici subtiliter. Est eti-
 am causa vnde motus mouens z motus que est alato
 circuli obliqui celestis in quo mouetur sol qui facit
 generationem perpetuaz: z de illa habemus dicere
 in secundo huius volumis. Tunc autēz queramus
 causam que posita est in specie materie propter quā
 generatio z corruptio nō discernūt vnq̄ māz fm na-
 turā simul h fuit etiam manifestuz de vno quesito/
 scilicet quomodo oportet dicere de simplici genera-
 tione z corruptione quid subiciatur ei vtrum ens po-
 tentia tantum vel actu tantum vel potentia ens vno
 modo z actu alio modo: z licet hec questio de per-
 petuitate siue continua duratione generationis ad-
 miniculans ad dictam nunc questionem: tamen eti-
 am est sufficiens per se z tractet̄ in hac scia: qz sine ea
 nō plene scitur scia de generatione z corruptione.
 Queramus ergo quare vna generatio cōpleat̄ sup
 alterius gnationē: si. n. qd̄ corrupit se corrupit d̄ ente
 in non ens sicut videtur illis qui dicunt nō ens subiecti
 gnatiōi

generatio non ens autem nihil est: eo quod non est quid nec quale nec quod tunc nec ubi id quod vocamus non ens: et si in omni corruptione secedit aliquid in non ens quod olim uniuersus mundus non est finitus et factus est inanis cum dudum omnia generata secesserint in nihil per corruptionem: ne si finita sunt materia ex qua generata sunt: non enim potest dici quod generatio adhuc duret: ideo quod materia est infinita ex qua est generatio generatorum et magna pars eius secesserit in non ens et adhuc de residuo infiniti facta generatio eorum que modo generantur et generantur in futurum: impossibile est enim est infinitum tunc actu sed potentia tantum: sicut diuisio si diuisio continua est actu si infinitum generatio: subiectum sicut patuit per antedicta: quia propter si verum est quod dicitur quod corruptum secedit in non ens: oportet hanc solam esse causam. scilicet quod subiectum generatio in infinitum generatur propter minus a parte maiori cum ipsum sit in infinitum diuisibile: et ideo generatio non deficit sicut verbi gratia subiectum generatio ad cubitum unum oportet quod se ipsis defendat decimam relictam que non est cubitus unum sed minor: et hoc in infinitum dicitur: eo quod diuisibile sit decubitus in infinitum per decimas residui post diuisionem: sed tunc oportet quod posterius generatum in omnibus minus esset prioris generatio: et hoc non videmus quod circa propter hoc quod unius generatio est alterius corruptio et e converso unius corruptio est alterius generatio. Est generatio transmutatio que nunquam finem nam quietem. Ex hoc est per se solo antebabere generatio ens actu generatio subiectum finem quod corruptio et ens potentia finem quod generat. Cum ergo actu sub una forma et potentia sub altera et ea iniquitatis diuisio eiusdem videtur desiderium in finitum quod non desiderat unam formam tantum: sed omnem in formam successiuam cum simul eas habere non possit: hoc autem desiderium forme inchoatio est in materia que educitur de ipsa sicut declaratur in prima de generatione: ante ergo esse et corruptione esse simpliciter circa unum quod est entium generatio: cum huius existimandam sufficientem omnibus causam.

Cap. xxij. de modo generationis finem quod est simpliciter.

Queramus autem nunc de modo generationis finem quod est simpliciter dicitur: quod ista quod consequitur ante habitum: cum enim generatio unius sit corruptio alterius: potest esse generatio finem quod est corruptio simpliciter vel e converso: propter quod ergo dicitur hoc simpliciter generari: et hoc simpliciter corruptum: hoc autem non simpliciter generari nec corruptum simpliciter finem quod est iterum tractatum: si enim id idem est generatio unius et corruptio huius est generatio huius differens tantum penes terminos: tunc oportet sit aliqua ratio quare generatio est aliquam simpliciter et corruptio finem quod in eadem transmutatione finem esse. Dicimus enim aliquam quod id quod est generatum nunc simpliciter corruptum et non tantum finem hoc siue finem quod. Et dicimus quod huius quid est generatio: huius autem corruptio et dicamus quid est quod hoc generatur finem quod non dicimus quod generatur simpliciter sicut dicimus quod adiscens quod sit sciens generatur finem quod non simpliciter. Et huius quid est generatio solo tribus modis est. scilicet in substantia et accidente et in substantia solo et in accidentibus solo in substantia et in accidente vel transmutatio in substantia dicatur simpliciter generatio et corruptio et transmutatio in accidente finem quod generatio vel corruptio: sed hoc non est prout intentione: quod tunc non sunt ambo in una transmutatione: quod cum generatur sciens non est corruptus homo vel animal. In substantia autem considerandum est adinuicem due transmutantur sicut cuius forma non vincit super materiam: quod illa magis est actiua cum forme sit agere et cuius materia vincit formam: quod illius est ma-

gis pati: et tunc generatio in formalem est simpliciter generatio et corruptio et in materiam magis finem quod est generatio et corruptio ab illa finem quod corruptio. In accidentibus autem sunt quedam per modum habitus: quedam per modum priuationis: et hoc quod importat ipso nomine quod non nomine sed actione ostendit: ipso nomine sicut iustus et iniustus sciens et ignorans et huius: in actione vero non nomine sicut calidum et frigidum: quod calidum dissoluit et mouet a centro versus circumferentiam qui est motus vite et vigilie et formalium: et ideo est habitus frigus autem abscondit motum et inspissat constringendo a circumferentia ad centrum qui est motus mortis et somni et malium: et ideo est sicut priuatio: generatio ergo simpliciter in accidentibus dicta est sicut calidi generatio et corruptio calidi: corruptio simpliciter. Corruptio autem frigidi: et generatio frigidi est generatio quedam et corruptio quedam.

Cap. xxij. et est digressio qualis substantia non accipit magis vel minus et non habet primum.

Tendendum est quod licet substantia non recipiat magis et minus finem esse quod est actus forme super materiam: et hoc modo terra est equalis substantia sicut ignis: tantum finem quod forma per potentias naturales principium est operationum: sicut una substantia magis habet actualis sube operationem. scilicet forme quod alia: et sic illa magis est substantia in qua vincit forma sicut ignis quod illa in qua forma est oppressa per materiam sicut terra: et ideo generatio ignis est in ens simpliciter et generatio terre in ens est finem quod. Et non enim simpliciter non opponit tantum entium finem quod est accidens sed et minus finem victoriam forme super materiam. Attendendum est iterum quod cum dicitur generationem esse inter propria a propriis et ab eisdem dicatur sicut nihil esse primum: et ideo in substantia non est generationem est sophisticam equiuocationis sicut quod cum logicus non loquitur de re nisi finem quod est designabilis per ea que sunt in ipsa predicatione sicut vel accidentali. Non autem est designabilis nisi composita substantia proprie loquendo: ideo ponit genus unum logicus quod est substantia composita per que autem designatur res consequentia sunt rem et accidentalia rei ut patet in viij. prime philosophie: et ideo quod composita substantia nihil est contrarium: ideo hoc proprie ponit logicus sed substantiam in se et in suis principijs considerat prius philosophus: et principia sunt materia et forma: et considerando materia prout est substantia principium circumstant ipsam contrarie differentie et forme: que licet hec esse non sibi succedat in eodem tamen sunt eiusdem potestatis que est materia et nate fieri circa idem et habere operationes contrarias: et ideo substantia que est principium substantie potest habere contrarium. Similiter autem et multo magis finem philosophicum: quod ille considerat potestatem materie prout motui subiectum qui est via in ens compositum a quo sumitur genus sube: et ideo accipit potestatem motam a contrario in contrarium et sic substantia contrarium habet et potest in ipsa esse mutatio. unde licet substantia ens genus vel in genere non habeat contrarium: tamen illa que est principium generis vel via in genus primum habet.

Cap. xxv. que generatur simpliciter et que generantur et non simpliciter.

In habitu intentione nostra finem Aristotelez plana est valde quemadmodum enim multotiens determinauimus dicentes quando aliquid entium significat hoc quod vere est scilicet substantia aliter: non autem significat hoc propter huius contingit quod vix quod genera

tio huius est simplr z generatio alterius fm qd siue huius generatio z no simpliciter generatio. Illa eni in q transmutat generatu multuz differunt sicut pre/ notauimus z hoc in substantijs primo consideremus. Est eni forme generatio ex terra in igne quasi ad magis formale z tuc e generatio simpliciter z corruptio huius siue quo: qz a quo corrupitur no habuit ee no bile z formale scilicet terra. Si aut e contrario terra generet ab igne erit corruptio simplr: qz ignis e generatio huius z no simpliciter: qz terre: z h e dixit parmenides dicens h duo ignem z terram esse sicut ens z non ens: nihil autē dnt quo ad nostrā intē tionē: vtrū h vel alia exempla ponantur entis vel no entis: qz nos no querimus qd subiciat generationi sed ponimus moduz ipsius qd est generationez dici simpliciter vel generationē aliquaz vel generationē simpliciter: z generatio quo. Et attendendū qz quan do sit generatio substantie minus formalis non pro/ prie dicitur generatio quo sed generatio aliqua sicut terre vel cineris sed generatio accidentis dicitur ge/ neratio quo siue fm quid: large tñ loquendo non nū q vnum ponit pro alio. Igitur transmutationez in no ens esse hoc modo est corruptio simpliciter: qz illa e ab ente simpliciter: sed transmutationē esse in ens sim plr generatio dicitur simpliciter quibuscunqz ergo o terminatur qz sint entia simpliciter hz diuersos phos siue igni siue terre transmutatō in illa e simpliciter ge neratio: qz hōz vnum est vt ens z alterū vt non ens. Iste igitur est vnus modus dicendi generari esse sim pliciter erit no simpliciter generari. Alio at mō erit materia quedaz circa quaz generatio est qualrcūqz sit illa. Materie enī cuius differētie magis significat h quod ens pfectū est: Illa etiāz magis sunt sub/ stantia sicut ignis magis substantia est qz aqua: quia differentia ignis est caliditas que magis significat h ens pfectum qz frigiditas q est differentia aque: vn/ de caliditas est simplr: z frigiditas priuatio. Si n. caliditas est forma p dīcata de re que e simpliciter: z est spēs eius: tūc frigiditas erit species eius priuatio qz terra z ignis differunt hīs differentijs. Et huius ratio qdē manifesta est ex prehabitis. De generatio ne ergo: z corruptione simplr dictis hz qd hz verita tis sciaz hoc modo est determinatū.

Caplm. xxvi. de opinione antiquoz aliter de/ terminantiū generationē simpliciter z generationez aliquam.

Idef aut multis antiquis no sic debere de/ terminari hz potius qd dicēdū sit qz genera tio simplr z aliqua gnāto p h qd id qd gnaf vl corrupit sit magis sensibile: vl min' sensibile qd qdē .n. i magis sensibile trāsmutat māz gnari i quāt simplr sicut si aliqd transmutat in terrā: qñ at trāsmutat in imāifestā māz sicut in ignē tūc dicit simplr corrupi z generatione aliqua generari. Determinat aut qz ens z no ens sūt penes sentiri z no sentiri quēadmo dū scibile qdē sit ens ignotū aut sit no ens. Sensus enī in eo qz certificat de re veritate quandā hēt disci pline siue scie: no tamē iō disciplina imēdiatē oritur ex ipso: qz sensus certificat presentia materie discipli na at per cām rei essentialē: quēadmoduz igitur phi ci illi existimābāt qz viuere z esse sit sentire vel posse sentire ita existimābāt de rebus qz sint que forū sensu sentiuntur z qz no sint que sunt quasi insensibiles z hz aliqūē modō prosequunt veritatē. s. qz vidēt qz id qd comprehensum est: est sicut ens z id qd non compre/

henditur est sicut non ens: z in h sensus habet verita tem quādam disciplinē. Sed no ver est qz dicit sim pliciter esse quod est multū z no esse simplr cuius p/ ceptio in sensu est parua: qz verius sunt que ratiōe qz que sensu percipiunt: z ideo contingit qz aliter deter/ minat de generatione simpliciter z aliqua generatiōe fm opinione z aliter fm veritate z similiter de corru ptione simplr z aliqua corruptione. Ignis enīz qui magis est spiritalis z aer sunt minus fm sensum: iō fm dictos viros qz simplr corrupit corrupit i h z di cuntur simplr generari quando transmutat in tāgibi lez materia: sicut in terrā cū fm veritatē sit ecōuerso qz ignis z aer sunt magis h aliqd z suba z spēs qz ter ra sic apparet ex pri' dicit. Qd igit gnatio simplr sit corruptio alicuius siue aliqua cā dicta est: h enī e pp h qz differt materia circa quā sunt dicte transmutatio nes. s. qz aut est suba: aut non aut qz h est suba magis illa vero no aut fm opinione antiquoz qz h magis e sensata materia ex qua z in quam est transmutatio: bec vō minus.

Cap. xxvij. de generatiōe simplr z generatiōe hz quid quando sunt in vna transmutatione.

Icunt iteruz h quidē generari simpliciter: h aut aliqd siue fm quid solū tertio modo q no est aliqd dictoz modoz quib' dicuntur res ex adinūicē generari in substantijs vel accidentib': sed fm modū quē nūc dicemus qd no est in vna trans mutatione. Nūc aut paulo ante determinatū est qua re contingit qz non simplr dicimus generari eandem rē z corrupi: sed potius si alterū est simplr reliquum est fm qd cūz tamen omnis generatio vnus sit cor/ ruptio alterius: z ois corruptio vni' sit generatio al terius in his qz transmutant ad inuicē. Sed nolum' hoc nūc querere. Sed querimus nūc quare qd dicit z sit sciens no dicit simplr generari: hz dicit fm qd ge/ nerari: qz dicit generari disciplinatus. Ille aut qz dicit nasci sub aliter dicit simplr generari. Solutio autez hui' questiois determinata est in predicamētis: quia dicitū est ibi qz quedā significat h aliqd. s. particulare subam z quedam signant siue significat quale: z que dā significat quātū. Quādo g mutatio sit in ea qz no subam significat dicit illa generatio quedaz siue fm quid. Sed quādo sit mutatio in id qd significat sbaz dicitur generatio simplr. Sed tñ hoc no est p rariuz supradictis: qz generatio similiter z gnatio qdaz e in oib' p dicitis fm qd in alio ordine dicit q supra e ex/ planat: puta i suba dicit gnatio simplr si gnaf ignis hz no simplr hz hz qd si gnaf tra. In qlitate at simplr dicit gnari si gnaf disciplina: o eo igit qd est h simplr gnari si gnaf disciplinatus. Illa at no simplr hz pti hēre rōnē gnatiois z pūm no. In oib' vlr subijs fm veri/ tatē z opinione d: cūz est z ēt dicitū e qz cā mālīs qre gnatio sit p rima est subm qd trāsmutat i p raria sem per: qz ideo generatio vnus est corruptio alterius z corruptio vnus est generatio alterius.

Cap. xxviii. z est digressio qliter gnatio simplr z fm qd sit simplr in accidētib' fm alios.

St aut h antēdēdū qz oē accidēs z precipue phicū quale est passio vel passibilis qlitas duplex hz eē. s. māle z fōzale sic vbi gratia albedo eē māle hz ex dispōnib' subī in qd eē sic ex cali do terrestri dissoluētē hūidū vt in calce vel ex frigi/ do constringēt partes perspicū diuisi sicut in nūc habet autem esse formale cuius lux est hypostasis z essentialis cā imissa superficiēi dense vel rare vel aduste

aduste vel humide sicut dicitur Aristotele. quod color est extremitas perspicui in corpore terminato. in corpore quod non transit visus: sicut est terra vel lignum quod visus non transit sicut transit vitrum vel aerem vel aquam et forte generatio que differt in accidentibus ab alteratione in eisdem quod generatio est in vtroque esse mali et formalis: sed alteratio est principaliter sicut esse formale terminum: et hoc ideo videtur quod generatio ut docet nos Aristotele in prima philosophia dicitur esse composita: et sicut differunt termini mutationis sic debent differre mutationes: et ideo oportet quod generatio quod terminum sicut in similitudine quadam habeat cum generatione sicut sunt termini plerique et philosophici qui generatione quod dicitur esse alterationem et e converso et verum est quod dicitur quod dicitur alius et alius ut videtur sicut iam patefactum est.

Cap. xxx. qualiter generatio est semper ex corrupto aliquid. In habitibus nunc inquirendo redeundo ad proprium sicut in operibus que requiruntur aliquid ex corrupto: que admodum nunc inquirent philosophici corruptio dicitur res que venit ad insensatum: sicut dicitur quod generatur ex non ente sicut ex corrupto que venit ad sensatum sicut ex insensato: sicut igitur per non ens supponatur aliquid sicut quod est ens non sensatum sicut se habet veritas: siue non ens sensatum nullum relinquitur sicut dicitur ista optinio eorum semper generatio fit ex non ente et corruptio fit in non ens. Huius autem causa est: quod est generatio ex non ente non est corruptio: et ideo est generatio deceterum primum et non est deficit: generatio nunc talis est corruptio talis non est: generatio est talis entis.

Cap. xxxi. de solutione trium questionum. scilicet vitrum non ens ex quo est generatio sit pura probatio vel non et an materia generationis sub duobus habitibus sit una vel plures et an res generantur ex adinuenientem.

Ad tunc iterum queret aliquis vitrum hoc non ens quod primum id quod sicut dicitur esse siue formaliter ens siue sensatum ens: siue sicut pura primum generatio vel alterum primum puta si dicimus male esse non ens et formale corpus ens: vtrumque tunc terra et grave. sicut sicut cum primum supponatur primum non ens et ignis et leue supponatur primum ens in quod est generatio: aut non sit ita: sed forma terre et contrarium vnum quod est grave sit ens et forma ignis et leue sicut sed sola materia vtriusque forma primum sit non ens ex quo est generatio. Queret autem iterum aliquis an materia generationis est vna sub duobus habitibus an alia. Et iterum queret aliquis primum an generatio fiat ita quod generent res ex adinuenientem vna ex alia et e converso: sicut primum in elementis quod vnum generatur ex alio et e converso: aut generantur ex adinuenientem ut ex habitibus: quod tunc nulla est quod vitrum non ens supponeret alterum primum: quod certum est quod non supponeret: hoc autem precipue dubium est in simpliciter generatione elementorum: quod illis primum insunt materia et gratia illorum insunt omnibus alijs. sicut terre aque aeri et igni. Solutio autem omnium illorum est quod in privatione supponitur primum alterum et ex adinuenientem sunt generationes super materiam vnam que est sicut mutatio: et hoc materia est vna sub duobus et essentia mali: sicut duplex sicut esse: quod aliud esse habet sub vno primum et aliud sub alio cum esse sit actus forme in materia: et ideo duarum formarum primum vnum esse in vna materia esse non potest. Sciendum nunc quod materia habet diversam rationem: et nomen sicut quod comparatur diversis. In transmutatione nunc cuius ipsa est principium aliquo modo tria sunt. scilicet terminus a quo et terminus ad quem: et ipsa est transmutatio et hoc dupliciter considerat. scilicet put est motus quidam et put est ipsa generatio vnius et corruptio alterius vna mutatio existens pe-

nes terminos diversificata. Si igitur transit terminus a quo ipsa necessario in privatione que dicitur non ens supponit primum: quod non est motus nisi de primum ad contrarium. unde Aristotele in quinto philosophorum dicit quod de non albo sit albus et non de quolibet non albo: quod non de linea sed de non albo quod est nigrum vel medium inter albus et nigrum medium autem comparatum extremo est extremum: si autem comparatur ad terminum ad quem tunc supponit privationem cum aptitudine quam inchoationem forme alibi dixerimus ad recipiendum formam. Debes nunc scire quod privatio dupliciter est dicitur. scilicet active et passive hoc est privans et privata: privatio autem privata habuit habitum aliquem: sed corrupta sunt in ipsa principia habitus relicta in se sicut cecitas est privatio habitus: et ideo ab ipsa non est regressus ad habitum. Est autem alia privatio privans habitum habitus: et huius habitum primum aliquo modo: et hoc est primum desiderans habitum et formam: sicut divinus et optimus: sicut turpe desiderat bonum et seia marem et hoc est privatio que supponitur in non ente: quod dicitur quod generatio est ex non ente in ens. Si autem comparatur ad ipsam mutationem: ut est motus terminum: tunc vocatur materia philosophica que est in potentia: quod sicut dicitur Aristotele in tertio philosophorum. Motus est Endecheia existens in potentia sicut quod est in potentia. Si autem comparatur ad motum put generatio vnius est corruptio alterius: tunc ipsa est actu in formata forma primum: quod nihil corruptum nisi actu ens: dicitur ergo dubitabilibus in tantum dicitur sit.

Tractatus secundus de alteratione.

Cap. i. de differentia alterationis et generationis.

Et generatione autem et alteratione dicimus quod differunt. Nos nunc dicimus has transmutationes esse alteras adinuenientem. Primum ergo differentia est ista: transmutationum penes id in quod transmutant. Quoniam nunc aliud est sicut: et aliud est passio siue qualitas sicut: oportet cum transmutatio sit penes vtrumque istorum quod sit altera et altera Alteratio nunc est quod manere sub forma forma et sicut quod sensatum est: quod in illo magis transmutatio appetit transmutatio sit in talibus sicut passioibus siue qualitatibus que sunt vel habitus vel medie: puta corpus aliquem sanum est: et sit laboriosus siue infirmus manens idem in sebo et sicut et metallum rotundum est et sit angulare manens idem sicut rationem et sicut metallum: quod autem totum transmutatur sicut esse in totum sicut semen totum in sanguinem vel in carnem est generatio vel corruptio. Maxime autem apparet ista generatio si fiat transmutatio ad sensatum ex insensato: sicut sensatum dico tactu siue tangibile aut est sensatum omnibus sensibus vel pluribus si generatur aqua aut corruptur in aerem: quod aer est valde insensatus. In his autem generationibus et corruptionibus si alique passiones eadem sunt siue cores vtriusque habitus. scilicet generatio et corruptio non oportet illas transmutari: verbi gratia: si ex acre sit aqua dicitur phonitas et humiditas manent.

Cap. ii. et est transgressio declaras qualiter manent communes proprietates duobus elementis in terminatio ne adinuenientem.

De huius quidem causam assignat Averroes esse quod illarum communium passionum neutrum elementum est sicut essentiale nec ipse elementales sunt substantie sed contingunt vtriusque subiecto. Sed quecumque subiecto essentialia illa mutantur. Et hoc habet dubitationem: quod humor aeris est essentialiter plus aqua et tunc manet cum aer mutat in aquam et e converso et forte Averroes vocat essentialiter sicut quod est ei in quantum in se et forma et non puenit ei ratione generis sicut: quod hoc est proprium

speciei et mutat eum ipsa: contingens vero vocat quod inest gratia generis utriusque termino per motum: quod hoc non habet contrarium in quod mutetur. Sciendum tamen quod talia communia mutantur in esse: et non in essentia: sicut enim essentia albi saluat in albio et albiissimo: ita essentia humiditatis in humidiori et humidissimo: non tamen idem est esse albi et albio et albiissimo et hoc modo secundum essentias suas talia manent sed non secundum esse idem in utroque terminorum motus.

Capitulum iiij. quod non sit alteratio essentialiter generatio et quomodo sit alteratio.

Edeamus igitur ad propositum et dicamus quod cum non est mutatio ex hoc toto in hoc toto sed solummodo in parte subiecto saluato sit in accedente variatio: tunc est alteratio. Alterationis nomen et omnis motus qui est in accidentibus secundum primum est compositus in materia et forma: et non materia sola: verbi gratia musicus homo corruptus est: homo autem imusicus generatus est: homo autem secundum utrumque manet ad id saluatum in ratione: et forma substantiali: si igitur hominis passio non esset secundum musicam dispositionem et imusicam: sed esset musica et imusica aliquid de eius ratione et cum huius quod est generatio: huius autem corruptio: idem homo secundum esse hominis est hec passio. Sed si consideratur congregatum ex substantia et accidente secundum esse congregatum secundum quod alia est ratio et esse musici hominis: et alia hominis per se: tunc musica est effectus essentialis homini musico: et idem hominis secundum esse musici est talis mutatio generatio et corruptio sed hec est corruptio quo et generatio quo quod proprie est alteratio si ad secundum mobile et non ad totum esse congregatum referatur: quod passiones huius manent in substantia et forma: et idem alteratio est secundum talia.

Capitulum liij. et est transgressio declarans qualiter alteratio uno modo est secundum tertiam speciem qualitatis tunc et alio modo secundum ceteras rationes motuum ab invicem.

Portet autem haec disgressionem pariter facere quod in septimo philosopho per Aristotem alteracionem non esse nisi secundum tertiam speciem qualitatis que est passio vel possibilis qualitas inferens vel illata: cum enim omnis alteratio fiat agente actiuo aliquid manifeste propter ipsum mobile non agat aut aliquid philosopho cum nisi mediatis actiuis qualitibus que sunt qualitates primae: oportet quod illis solis vel causatis ab eis fiat alteratio. Quinque enim exiguntur ad hoc quod alteratio fiat philosopho: scilicet agens extra mobile per qualitates actiuas et qualitas addens super essentiam materie siue subiecti et quod ipsa per excellentiam corruptat secundum et quod sit preter essentialia variatio sed ea: et quito habens primum actu pugnans. Et per primum horum autem excluditur alteratio que est in prima specie qualitatis: quod virtus et scientia non causatur ab aliquo extra id quod eis informatur: preterea est habitus virtutis qui commensuratio quod est medium. Similiter et habitus sanitatis non est sine ratione eius quod est ad aliquid: quod sicut mensura est ad aliquid: ita et id quod in quod consistit commensuratione: in id aliquid autem non est motus cuius quod per motum est: habeat necessario prius et posterius: ad aliquid autem vult simul esse natura. Preterea que attingant proprie virtuti perfecta sunt: et perfectio est per formas alterationis. Absurdum autem est dicere quod penes naturales potentias et impotentias sit alteratio. Cum igitur quod alteratur et mouetur per naturalem potentiam motiue subicitur alterationi vel est alterantibus resistit. Preterea naturales potentia vel impotentia fluunt ab essentia et non variantur nisi essentialibus variatis: et idem per quartam conditionem philosophice alterationis exclu-

ditur: et etiam per quantum excluditur: quod non habet contrarium actu ens repugnans sed potius prout oppositum. Quarta etiam species si habet contrarium et est perfectio omnium artificialium et est coniunctum forme substantiali naturalium: quod nullum compositum est quod non habeat propriam figuram ut dicit Aristoteles in methaphisica: et ideo excluditur ab alteratione. Scias etiam quod non addit essentiam aliquam supra quantitatem materie propter quod dubitat auctor vii. principiorum utrum figura incisionis sit a natura vel arte: licet autem Aristoteles dicat quod rarum et densum sunt principia omnium passionum: et ideo videatur quod sed eas maxime debeat esse alteratio cum tamen ut dicit Aristoteles in quarto philosopho: nihil addant supra situm partium materie: et ideo ut videantur esse vera que dicta sunt. Sciendum quod rarum et densum non sunt principia actiuas passionum sed potius prima disponentia ut passiones in materia et in partibus materie introducant: quod rarum est leue: et calidum et densum est frigidum et graue: sed actiuas rari et densi et omnium aliorum sunt calidum et frigidum et ideo secundum ista sola et cetera ab eis est alteratio: unde quod hoc dictum est: et in secundo de anima dictum est de alteratione in communi dicta et non propria neque philosophice compositio. n. alteratio est sed omnes qualitates que facit alter et non aliud.

Capitulum v. de distinctione omnium motuum ab invicem.

Edeamus ergo ad propositum et dicamus quod generatio ab omni motu distinguitur: quando enim secundum quantum est transmutatio contrarietatis tunc est augmentum vel diminutio: quod si quantitas secundum essentiam que generis est entis accidentalis non habeat contrarium: tamen secundum quod est terminus natura constantis et ratio magnitudinis eorum ut dicit Aristoteles in secundo de anima sic habet contrarium quod est perfectum et diminutum et sic motus est in quantitate quando autem minutio sit per locum tunc est allatio siue loci mutatio: ideo quod quod secundum locum mouetur non semper mutat locum sicut patet in celestibus omnibus: et ideo proprie allatio dicitur in communi: quando autem motus sit secundum passionem tunc dicitur alteratio: quando autem nihil manet subiecti compositi cuius alterum contrario sit passio et accidentia: sed est ex toto in totum vniuersaliter tunc est generatio: et corruptio.

Capitulum vi. qualiter proprie subicitur generationi et qualiter alijs motibus.

Le autem quod est prima materia maxime quidam principium et proximum et proprium subiectum generationis et corruptionis susceptibile: sed modo alio non proprie nec prime est etiam quod subicitur alijs transmutationibus: omne enim quod subicitur oportet quod habeat vim substantiali ratione primi subiecti quod est materia: et ideo etiam compositum quod est subiectum accidentalium transmutationum ratione materie habet vim substantiali: sed tamen compositum est proprie substans accidentibus: quod accidens est post esse et esse est perfectum et compositum et ideo etiam compositum causa et subiectum est accidentium: et cum diffiniuntur accidentia cadit subiectum in diffinitione eorum sicut patet in primo et claudo in quorum vnius diffinitione cadit naturalis. Alterius autem cras que composita subiecta sunt de generatione igitur siue est siue non est: et quomodo de alteratione determinatum sit hoc modo.

Tractatus tertius de augmento et diminutione.

Capitulum primum de differentia augmentationis ad alias transmutationes.

De augmentatione

Augmentatione autem reliquum est dicere quid differat a generatione et alteratione et deinde quomodo augmentantur que augmentantur et diminuantur que diminuantur. Querendo autem primum differentiam augmenti ad alias transmutationes queremus utrum in alio differat ab eis quod in hoc quod est in alio genere ab ipsis. Verbi gratia ex potentia substantia in actu substantiam transmutatione vocatur generatio. Quod autem circa magnitudinem ex potentia in actu vocatur augmentum vel diminutio. Que autem circa passiones ex potentia in actu vocatur alteratio utrumque enim istarum transmutationum ex potentia in actu est utrumque tantum in hoc est differentia aut etiam motus transmutationis differat. Illud enim quod alteratur non ex necessitate etiam secundum locum movetur: licet necessario mobile est secundum locum non tamen necessario movetur secundum locum sed id quod augetur vel diminuitur necessario movetur aliquo modo secundum locum: licet non ita moveatur secundum locum sicut id quod fertur in locum: quod enim fertur secundum locum si movetur secundum rectum sursum vel deorsum totum alterat locum: et venit de uno loco in alium. Sed quod augetur vel diminuitur manens in uno loco secundum totum alterat locum non tamen in hoc movetur sicut spera vel circulus: quia spera vel circulus movetur secundum locum manens in loco equali secundum totum: et movetur renovatione situs in partibus: sed quod augetur secundum partem crescit in locum maiorem et id quod diminuitur decrescit in maiorem. Quod igitur huius transmutatione que dicitur secundum augmentum differat ab alijs non solum differentia accepta in eo circa quod est: sed etiam secundum modum qui dicitur est manifestus est.

Cap. ij. de eo quod augetur utrum sit actu corporum aut non.

Edicamus igitur et queramus circa quid est transmutatio augmentationis et diminutionis: videbitur autem esse circa magnitudinem quantum ad id quod augetur: utrumque scilicet illud quod augetur sit potentia habens magnitudines et corporeitate vel habeat potentia quodammodo et actu alio modo quem admodum diximus de eo ex quo sit generatio et si dicatur quod augmentatio est ex eo quod potentia est corpus et magnitudo: et actu neutrum horum penitus. Cum hoc possit esse duplex. Queratur utrum id sit separata quedam ab alijs rebus secundum se materia que potentia est magnitudo: et corpus vel sit non separata secundum locum ab alijs rebus: sed sit alijs rebus quia si imbuta et insueta: licet tamen secundum essentiam et esse sint distincta ab eis sicut est aqua in spongia aut horum utrumque est impossibile: et tunc oportet quod sit materia que habeat magnitudinem: et corporeitatem: si vero dicatur quod est primo modo scilicet materia sine magnitudine et corporeitate separata secundum locum ab alijs tunc ipsa erit aut indivisibilis nullum per se habens locum sicut punctus aliquis aut est vacuum quoddam ab omni forma distinguente aut est corpus insensibile secundum autem horum esse non posse determinatum est in philosophia: licet enim quidam dixerunt non augeri corpus nisi per interceptionem vacui inter partes et partes: sicut patet in raris corporibus: tamen hoc quod dicunt non est verum ut in philosophia ostensum est: unde materia ex qua sit augmentum esse non contin-

git ut vacuum quoddam. Quod autem primo modo sit sicut indivisibilis punctus esse non potest: sicut enim illud quod generatur semper est in loco aliquo ita est id ex quo sit generatio: et ex quo sit augmentatio semper est in loco quodam: ergo illa materia erit secundum se in loco aliquo vel per accidens. scilicet quia est in alio quod est in loco. Nos posuimus quod non est in alio sed sit se separatam: ergo secundum se erit in loco: ergo non erit divisibile indivisibile ut punctus: quia illud nullus per se est locus. Si autem dicatur tertium. scilicet quod est corpus insensibile huius erit contra hypothese quod nullus augmentus habeat magnitudines et corporeitates. Si autem dicatur quod huius materia ex qua sit augmentum non est in loco ab alia re separata sed ei imbuta sive insueta sicut aqua in spongia cum tamen sit sine magnitudine et corporeitate: et sic distincta in esse et essentia ab illa re in qua est ita ut nihil est sit sicut pars essentialis vel accidentalis talis forma eius: tunc contingunt multa impossibilia. Dico autem verbi gratia quod sicut est in augmentatione ita per eandem rationem est in generatione. Cum ergo generatur aer ex aqua sicut vas non transmutatum a sua substantia est: ita non erit aqua transmutata in sua substantia: sed erit ex ea materia ex qua sit aer qui est maioris quantitatis quam aqua et hoc est falsum. Adhuc secundum hoc cum insinuat aer generatur ex aqua et e converso quod iterum est impossibile. Adhuc et aer non videtur sic generari ex aqua sicut ex eis a manente aqua: quia nos videmus aquam transmutari ergo ille modus est contra hoc quod oculis nos videmus in generatione fieri. Quod ergo melius est dicere inter omnia hoc est ut dicamus quod materia ex qua sit generatio et augmentum est non separata a quantitate et qualitatibus et est sicut supra diximus una subiecti essentia in utroque contrario: ratione autem et esse non una unde non debemus dicere quod non sit puncta aut linea aut superficies corporis propter eandem causas quas diximus. scilicet illa separata esse non possunt. Illud autem est materia cuius illa sunt omnia ultima determinata ipsam scilicet puncta linea et superficies et ipsam nunquam possibile est esse sine passione et morpheia sive forma que est figura que figura quantitas est terminata: unde materia verissime est id quod est terminatum quantitate et qualitate distinctum et forma substantiali perfectum. Generatur igitur alterum ex altero sicut etiam supra in alijs libris determinavimus ex alio dicitur enim actu quod est eiusdem generis quod grece dicitur omogeneos est quod est eiusdem speciei omiomeris dicitur: verbi gratia ignis ab igne et homo ab homine et hoc est generans efficitur sicut autem ex materia durum ex duro non generatur sed ex contrario non duro: quod est molle. Quoniam autem sicut iam dictum est materia est substantia corporalis erit ipsa materia talis corporis quod est cum passione et mobile quia corpus nullum est materia contrarijs: quia materia in toto movetur saluatur secundum esse materie licet non saluatur secundum esse absolute sed non saluatur in toto motu secundum omne corporis: licet possit salvari secundum essentiam corporis: unde eadem est materia et magnitudinis et passionis ratione quidem et esse separabilis a qualitatibus sigillatim secundum actum tamen nunquam separata ab eis: quia etiam aliter penes passiones essent separabiles quod est falsum. Manifestum igitur ex questis nunc quod augmentatio non est ex eo quod potentia habeat id quod est omne id est materia

esset separata a quantitate et passionibus: et hoc esse impossibile dictum est prius. Amplius talis transmutatio non est propria augmentationis sed generationis: quia in eo ex quo fit generatio non saluat quantitas secundum esse idem: quod autem augetur nullam amittit quantitatem secundum esse: nec secundum essentiam. Augmentatio enim est existens et saluate secundum esse magnitudinis additamentum: diminutio autem eiusdem minoramentum: ideo id quod augetur oportet habere magnitudinem aliquam in eadem saluatam: quapropter si materia secundum veritatem non est sine magnitudine oportet esse augmentationem ex actu magnitudinem habente et potentia maiorem in actu maiorem magnitudinem: si enim non esset saluata in eo quod augetur aliqua magnitudo fortis esse fortis esset potentia tunc esset generatio non augmentatio.

Capitulum tertium et est disgressio declarans quod augetur.

D intelligentiam autem dictorum et dictorum scias quod prius actus et actus sunt principia motus in omni genere motus est autem subiectum motus semper in genere subiectum: quia sicut se habet accidens ad substantiam: que fluit ab ipsa ita etiam principia motus accidentium fluunt a substantia: et oportet quod substantia sit subiectum motus illius sed differunt: quoniam sicut supra diximus si generatio accipitur sicut ut mutatio simplex secundum quod ipsa est principium entis generati subiectum ibi non subicitur nisi gratia materie sed in accidentium motibus quocumque modo mutantur id quod subicitur est ens completum in materia et forma substantiali cuius causa supra dicta est quia videlicet est accidens quod sequitur esse: et ideo est post compositum cuius perfectio et actus esse est quod est a forma. In motu autem augmenti et diminutionis subiectum est quantum illud quod augetur et licet quantitas secundum quod reducitur in genus non habeat contrarium: sicut in predicamentis est determinatum: tamen secundum quod ipsa est terminus magnitudinis et ratio quantitatis eorum que sunt per naturam ut in secundo de anima libro dicitur sic habet duo contraria. scilicet perfectum in quantitate et imperfectum: et secundum hoc fit in ipsa. scilicet circa ens quantum per naturam constans potentia et actus: quia imperfectum potest esse maius per naturam et est prius perfectio in quantitate et mouetur ab actu minoris de hinc quantitate ad maiorem quam habeat potentiam. Capitulum. iij. et est inquisitio qualiter aliquo fit augmentum.

Is breuiter prelibatis redeamus ad propositum suscipiendo questionem quasi a principio et querentes modum augmenti: quo ad hoc quod queramus causas augmenti ut inueniamus qualiter aliquo ente aucto fiat augmentum et diminutio: circa primum supponamus autem duas conditiones que secundum sensum in augmento saluantur: quarum una est quod eius quod augetur quocumque pars minima signabilis videtur esse aucta: et similiter in diminutione videtur pars quolibet diminuta: secunda vero est quod adueniente aliquo extrinseco fit augmentum et recedente aliquo de intrinsecis fit decrementum. Hoc habito incipiamus querere: quia si augmentum fit aliquo extrinseco adueniente: hoc necessario aut erit corpus cum habens magnitudinem aut erit incorporeum non habens quantitatem

penitus. Si autem in corpore fiat augmentum: tunc illud quo fit augmentum est a magnitudine et quantitate separatum et eadem ratione erit separatum ab alijs accidentibus et a forma substantiali: ergo aliter quod commune materiale erit per se separatum nullam habens formam omnino: impossibile est autem a magnitudine materiam esse separabilem quomodo modum nos diximus. Si autem est incorporeum cum ipsum non auget corpus nisi intret in ipsum videtur quod duo corpora erunt in eodem loco proprio. scilicet quod augetur et quod auget. hoc autem etiam est impossibile sicut in physicis ostensum est.

Cap. v. de falsa solutione quorundam et de conditionibus augmenti.

Omnino continget autem questionem istam solvere dicenti quod id quod augetur accipit maiorem tumorem et non oportet quod aliquid adueniat ei: quia cum ex aqua generatur aer nihil aduenit et tamen materia substantiæ maiori tumore est sub forma aeris quam sub forma aque: et ideo est aucta: hoc enim non augmentatio sed generatio eius est in quod est transmutatio illa: verbi gratia aque. Tenuius autem hoc est augmentatio: quia aqua non manet ut augmentari possit. Aer autem non fuit sed nunc primum est generatus: unde aut nullius hoc augmentatio est: aut si est aliquid tunc erit augmentatio materie que communis est ambo. scilicet eius quod generatur et eius quod corrumpitur: verbi gratia corporis si corpus dicatur utriusque communis materia: sed nec aqua est aucta: nec aer: sed aqua quidem deperit: aer autem generatus: corpus autem commune utriusque secundum hoc erit auctum. Sed etiam hoc est impossibile: quia una conditio augmenti est quod supra non posuimus: quia oportet quod id quod augetur saluetur in toto augmento secundum esse substantiale et rationem et similiter id quod diminuitur. Sed quia hanc conditionem habet augmentatio cum alijs motibus communem: ideo non numeratur inter proprias. Sunt igitur hinc tria in augmento necessaria quorum unum est: quia eius quod augetur quocumque pars signabilis efficitur maior: secundum est quod adueniente aliquo fit augmentum: et tertium est quod id quod augetur saluetur et maneat in esse substantiali et ratione: cum autem aliquid simpliciter generatur aut corrumpitur tunc non manet in tota transmutatione secundum esse substantiale et rationem: cum autem alterat aut augetur aut diminuitur manet fortis esse et ratione id idem quod aut augetur aut alterat fortis passio eadem vel magnitudo eadem manet: quia in alteratione non manet eadem passio: in augmento autem non unius rationis manet magnitudo: si ergo augmentatio erit predicto modo: sed cum materia accipit maiorem tumorem ut cum ex aqua aer fit tunc continget quod augmentatio nullo adueniente fit: et quod diminutio nullo recedente fit: et quod id quod augetur vel diminuitur ratione in esse et substantia quod falsum est: quia dictum est quod istas conditiones oportet manere: quia suppositum subiectum est quod augmentatio fit talis: hoc enim non habemus hic probare: sed in libro de anima ubi agemus de nutritiva et augmentativa: et ostendemus quod operatio earum est superflua.

Capitulum vi. de solutione questionis quid est quod augetur et quod ambula est solutio quoniam non potest habere.

Item istas autem questiones solvamus oportet solvere aliam a cuius solutione solo huius questionis dependet. Querit enim aliquis etiam quid sit illud quod augetur. scilicet utrum id est quod augetur cui apponitur aliquid verbi gratia crus aut manus cui apponitur cibus: quod illud cui apponitur sit. sit manus: vel illud quod apponitur augetur sicut cibus. Quare autem ambo hec non dicuntur aucta: sit enim utrumque manus. scilicet quod apponitur et cibus: et cui apponitur quod est: verbi gratia crus aut manus. Quod autem ita esse videatur patet in simili quando tu mices vinum cum aqua utrumque efficitur manus et sile videtur quando videtur cibus mero: quod utrumque manus efficitur: hoc autem solutio est: quoniam unius. scilicet eius quod augetur substantia manet in esse: et ratione. Alterius autem scilicet quod augetur substantia non manet verbi gratia cibus: et ideo non augetur: quia augmentatio est motus existentis et manentis quo motus ad debitam deducitur quantitate et similiter dicitur in mixtione: quod id dicitur auctum quod manet in esse et operatione: et ideo vinum dicitur auctum: et non aqua: quia post mixtionem aqua non facit aque opus. scilicet in frigidando sed vinum facit vini opus. scilicet in ebriando et letificando et ideo vinum manet non aqua: unde et vinum auctum est: et non aqua: quia et tota mixtura non aque est: sed vini quod manet: similiter autem est in alteratione: tunc enim sit alteratio quando unum subiectum ut caro vel aliud manet saluatum et existit in eo passio aliqua que prius non erat. Illud autem quo fit alteratio efficitur in augmento sicut id quod alterat et convertit ipsum duplex est. scilicet alterans non alteratum: et alterans alteratum. Alterans autem non alteratum est quod non nihil passum est et cuius substantia non est altera effecta: hoc autem est ut animae nutritiva scilicet vel augmentativa. Alterans autem alteratum est sicut membrum quod nutritur et augetur: hoc enim alterat cibum convertendo in sibi sile et alterat ab ipso: quia confortat ab ipso et reficit et in illo est principium motus nutrimenti et augmentum: quod sic augmentat et alterat: hoc autem id dicitur quod etiam cibus ingrediens cuius generat in aliam speciem: quod in spiritu carnis vel ossis: et sit manus capiendum quod nutritur membrum nutritum: et auctum sit et manus: quia movetur in maiorem quod nutritur sed cibus ingrediens cum generat in aliam speciem convertitur in propria et ideo principium movens ad alterandum et crescendo non est in hoc. scilicet cibo sed potius in membro: et ideo membrum est quod augetur: et non cibus: quia membrum manet et in ipso sic et alterante et movente est principium motus augmenti et alterationis.

Capitulum vii. de solutione questionis antehabite scilicet qualiter aliquo fit augmentum quo ad id quod augetur.

Quoniam autem de his questum est sufficienter oportet nos temptare invenire antehabite questionis solutionem servantes omnem augmenti considerationem scilicet quod augmentum sit eo manente quod augetur in esse et ratione substantiali et quod augmentum sit adveniente aliquo et recedente aliquo sit diminutio. Adhuc autem secundum quodcumque signum id est partes sub forma membri signalem que sensata est ita quod sensibilibus qualitatibus distincta et distinguibilis sit per sensum in id quod augetur est facta manus in augmento: et minus in decremento. Servabimus nihilominus exclusionem convenientium suorum predictorum. scilicet corruptio non est vacuum quod augetur

vel diminuitur et quod due magnitudines non possunt esse in eodem loco proprio: et quod augmentum non sit in parte incommensurata. Eam autem augmentum suscipimus dicere distinctum quatenus prius quot modis dicitur unumquodque dicamus quod in omni materia id est similia membra que in compositio nem eorum veniunt augetur eo quod dissimilia ex similibus componuntur: demum dicimus quod caro et os et vnaqueque partium talium que pars omni materia est: est duplex quemadmodum unumquodque aliorum que spiritum sive formam habent in materia que sunt omnia similia in partibus in quorum dissimilitudine cadat materia: ut lignum lapis et nervus et cartilago et huiusmodi physica composita vel partes similes physico: compositum unumquodque istorum dicitur materia et species habet in materia considerata vel quod stat sub forma habens esse et actum formam. Dicamus ergo quod quaecumque pars secundum formam accepta compositis similibus augetur: sed non quolibet secundum materiam accepta augetur adveniente aliquo et recedente aliquo quod quolibet secundum formam diminuitur et non secundum materiam oportet autem hoc per simile intelligere quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura sicut vitre de corio facto molli aqua tunc enim vitre se habet sicut membrum dicitur secundum formam et aqua influens et effluens se habet sicut pars dicta secundum materiam: et ideo causa materialis influens et effluens partibus formalibus aliud et aliud generatur materialiter manentibus semper partibus secundum formam dicitur. Sic igitur utique augmentatur materia carnis sed non unicuique parti materie aliquid aliud generat: sed hoc quidem defluit hoc autem advenit partem autem dicitur secundum formam et spiritum aliquid advenit quocumque minima secundum sensum accipiat. Quod autem sic pars dupliciter accipiat secundum materiam et formam magis quidem manifestum est in onomomeris: hoc ita enim habent conjunctionem ad formam quod divisa ab actu forme etiam nomen amittunt. Verbi gratia in manu patet enim in illis manifestum quod pars est alia materialis alia formalis: quia caro motiva minus amittit de ratione sua et nomine quod motiva manus: quia manus motiva nec nominem: nec rationem habet manus: sed tamen hoc caro dicitur aliquomodo caro: hoc non proprie et hoc manifestum est quod augmentum sit proportionatum his partibus defluere per dicitur. Quapropter contingit aliquomodo verum esse quod quaecumque pars signata carnis aucta est: quia formaliter ex alio modo non contingit esse: quia materialiter non est verum. Et totum factum est manus aliquo adveniente quod vocatur cibus et contrarius est aucto quando est dissimilis sibi ante digestionem et dissolutionem et per digestionem virtute nutritiva et augmentiva transmutatur et efficitur simile et in eadem parte specie cum parte que augetur. Verbi gratia si sicco velut ossi advenit cibus humidus transmutatur a virtute ossis et sit sicco et tunc videtur ossi et convertit ipsum et augetur: unde convenit uno modo simile simili augeri: quia in sine nutrimenti est simile et alio modo convenit contrarium contrario augeri: quia in principio nutrimentum dissimile est.

Capitulum viii. et est digressio determinans qualiter que libet pars secundum formam augetur sed non quolibet pars secundum materiam.

De evidentia antedictorum scito quod membrorum sive partium que sunt in homine: quedam sunt formalia habentia et continentia materiam: et quedam materialia debent recipere formam et quedam sunt media formalia. Continentia

materiam sunt dissimilia ad actum anime vel virtu-
tis anime ordinata que etiam dicuntur organa vel p-
tes organice sicut caput oculus vel auris vel man-
us etc. huiusmodi. Materiales autem partes de-
biliter recipientes formam sunt actus vite anime vel
sensus tñ participantes et ad nullum officium ordi-
nate: sicut caro est et adeps et vniuersa pinguedo.
Media autem sunt triplicia. s. propinquoza forme
et propinquoza materie et per equidistantiam inter
formam et materiam: sicut in neruis: venis: arterijs
et pñiculis: propinquoza sunt formalibus q: neru-
quo diffunditur sensus et motus per totum corpus
a cerebro vel vicario eius: qui est nuca descendens
per spondiles colli et dor: si: vena autem sunt p-
quas diffunditur a corde spūs vitalis. Et pñiculi quib-
nobilis: a membra inuoluuntur: vnde licet ista simi-
lia sint membra tamen sunt pñcipalit ad actus ani-
me cāta q: sūt sēficare mouere nutrire viuificare et
huiusmodi. Quedam autem magis sunt iuxta ma-
teriam sicut os et cartilago que sunt ad sustentan-
dum et fortificandū membra. Quedam autē sunt
quasi per equidistantiam mixta sicut muscoli qui
componuntur ex neruis cordis et a carne. Omnis ta-
men pars stat sub forma: vult ergo pñs q: formalia
omnia sunt sicut vas vel vter de corio molli cui si
multum influit extenditur et quanto plus effluit cō-
trahitur ita etiā mēbra formalia se habent ad mul-
tam vel paucam carnem: q: caro non creatur a na-
tura nisi ad hoc q: caro suppleat concavitates que
sunt inter membra pñcipalia et officialia et neruos
et venas et arterias et pñiculos et cordas et ligamē-
ta et ossa et cutē: et ideo suppleat concava multuz in-
gressum diffundit formalia et egressum diminuit: et
similiter adeps et pinguedo: h autem que diximus
sententia est Auicē. in primo libro canonis maioris
de medicina. Si autem tu queris vtrū materia isto-
rum membrorum que diximus formalia q: est in
eis actus forme effluere possit cum sit ex contrarijs
et in contrarijs agentibus et patientibus continua si-
at deperditio: deperditioni autem sit necessaria re-
stauratio: et ita etiam videtur in his esse influxus et
effluxus materie: non solum caro videtur effluere
et illuere. Amplius si vna pars materie effluit eadez
rōne et alia effluere potest: et si ponatur effluere ni-
hil videtur debere accidere impossibile: q: dicit Ari-
sto. q: sō et non impossibile posito quod accidit est
falsum et non impossibile accidit autē ex hoc q: to-
ta mā que nunc est in aliquo effluere potest: et sic id
individuum potest in toto effici aliud fm materiaz
quā fuerat prius et vna forma nūc successiue potest
esse in duabus materijs et alia multa incōuenientia
ex hoc videntur sequi. Adhuc si additur cuiusq: p-
ti signate sensibili mīme in partibus omīomere id
mīmum quod additum est: oportet etiam eē signatū
aliquod sed minus mīmo in nullo genere accipi po-
test ergo in genere partis omīomere id mīmum qd
additur est equale mīmo cui additur et eadem ratio
est de singulis mīmis: ergo ex hoc videtur sequi q:
omne quod augetur aliquo adueniente in quolz au-
gmento crescit in duplum: ppter h et his similia for-
te dixit Alexander q: dictum id. s. augmentum prius
omīomere est fm formam et non fm materiam fuit
inuentum ab Aristo. non per viam rōnis probantis
sed q: paucioza adhuc videbantur sequi incōueniē-
tia. Et si verum dixit Alexander tunc dictum istud

potius est fuga incōuenientium q: veritas. Dixit
enim Alexander q: si augmentum est per additionē
aduenientis alicuius: q: tunc augmentum sit per ac-
cumulationem aduenientis cum eo cui aduenit. Ac-
cumulatio autem non est nisi fm pres materie et vi-
detur augmentum esse fm materiam. Cuius etiam
dedit idem Alexan. rōnem: si enim fiat augmentū
aliquo extrinseco adueniente: oportet id adueniens
subintrare in partes ei⁹ cui aduenit: q: propter hoc
dedit natura corpori q: augetur vias que sunt vene
et poros et spongiositatem. Constat autem q: subin-
tratio est i materiales partes et ita iteruz augmen-
tum fm materiam fieri videtur. Addit etiam Alex.
q: augmentum sit per modum mixtionis a que cuz
vino ut dicit Aristo. que mixtio absq: dubio fz par-
tes est materie et non forme. Figura enim non misce-
nec quantitas que sunt ex parte formalium membro-
rum. Hec autem et his similia determinare volentes
prius dabimus rationes duas istius dicti quod dixit
Alexan. non esse proprium et postea soluemus ad
obiecta. Ratio autem prima h est q: sicut habuimus
id quod augetur in quo sicut in aucto pñcipium est
motus augēdi et augmētādi: fz pñcipiū hui⁹ motus
absq: dubio non est nisi in parte dicta per species et
formā: ergo et h rō euidens ē q: pñcipiū primū mo-
tus quod non augetur nec quod alteratur: q: scōz habet
a primo q: ipsum pñcipium motus. Constat au-
tem q: vis anime que est pñmum pñcipium opera-
tur vt est in parte formali que est organica vel ha-
bens opus organicum sicut diximus prius. Scōda
ratio est q: augetur et pati non idem sunt vt infra ha-
betur sed id quod augetur virtute quā habet agit in
eibum augentem et conuertit ipsum et vnit cum si-
bi: ergo fm idem non erit pati: actio enim a forma ē
pati autem est materie ergo quod augetur per suam
actionem est formale et non materiale. Est ergo di-
ctum istdem probatum necessarijs rōnibus: et non ē
tñ fuga incōuenientium. Soluentes ergo ad pñ-
mum sine pñiudicio dicimus q: formalis pars que
augetur habet materiam sibi determinatam in qua
formatur que est ex humido radicali et seminali sū-
pta: sic est humidum ex quo formantur membra or-
ganica et totum corpus phicum cui anima prius in-
funditur. Formantur autem membra illa per virtu-
tem formatiuam que est in semine diffusum in omni-
bus partibus que virtus in quaz postea remanet in
membris et operatur in nutrimentali humido simili-
tudinem membrai quod nutritur. Est enim humiduz
quoddam ex primo semine diffusum in omnibus p-
tibus ex semine primo formatis: cui additur humor
ex nutrimento sumptus et per virtutem membrai quā-
tum possibile est assimilatur et additur parti mate-
rie: et tunc multiplicata materia extenditur quātitas
membrai et figura et sic fit augmentum: forma tamē
saluatur in primis radicalibus et concedo q: deper-
ditio sit in illis: sed non sit restauratio per equeua-
lens humidum sed per extraneum quod est nutrime-
tale: et ideo deperditione continue facta desiccatur
humidum in quo fuit calor velut in sbo proprio: et
tunc refrigescit et corrumpitur individuum: que tamē
corruptio differt per humidum nutrimentale quod
additur humido seminali. Et huius exemplum ē
in lampade vbi humor est imbibitus licinio et alius
humor circumfusuz vndiqz licinio nec primo fieri q:
humo

humor imbibitus in licinio non continetur nisi aliquid sui consumatur sed addit ei circumfusum quo retinetur. Et si in la pade esset diversus humor diversorum elementorum quorum unus esset minus conueniens igni lampade sicut humor esset aquaticus et alius viscosus in licinio conueniens nutrimento ignis: tunc esset magis simile: quod humor seminalis imbibitus radicalibus partibus primus multo conueniens: est calori naturali quod nutrimentalis humor. Et ideo semper attrahit ipsum et consumit et tandem consumptio isto humore et calor refrigerat: et ideo plene non fit restituitio in ipso. Tamen si aliquid est simile in partibus habens humorem radicalem terrestrem et aquaticum sicut plante et quedam animalia sicut cancri: quedam membra formalia aliquandiu recreantur eis ex humido nutrimentali: sed hoc non diu fit: quod calor amittit suum vigorem sui humido extraneo et in talibus virtus formativa propter similitudinem partium non est distributa in membris: sed in uno membro quod est cor: vel id quod est in loco cordis in animalibus et radix in plantis et ex isto formantur omnes partes. Sed in animalibus magnam diversitatem habentibus in membris non potest hoc esse: quod formativa virtus non per eadem principia quibus virtus in manu potest aliquid formare in pede: et ideo virtus formativa que format humorem nutrimentalem in simili membro quantum potest non sita est in uno membro in talibus animalibus: et ideo membra formativa in alijs abscessa non recreantur. Caro autem quod nihil aliud facit nisi quod replet vacuitates istas est maxime malis: et crescit et decrevit sic in febricitantibus et conualescentibus per hoc patet solutio ad sequens: quoniam non tota materia effluit salua vita indidui cui quod augetur et nutritur. Solutio autem sequens patebit ubi ostendetur quod id quod aduenit non retinet suam quantitatem dum additur quantitas quam potentia habet non actu: et ideo cum non adducat se cum quantitate sua: nec ut maius nec ut minus se habet ad id cui additur sed potius ut materia influens vasis quod extenditur proportionaliter ad ipsum cuius maiorem vel minorem. Nec est dicendum sicut quidam senserunt quod humidum sub maiori quantitate sit quod siccat: et ideo cum minimum humidum sit tantum quantum minus siccat: nunc cum conuertitur minimum humidum nutrimentale in minimum siccatum membrum: tunc non efficitur tantum sed minus: quia secundum hoc sequeretur quod ad minus in decuplo vel viginti ma proportionem cresceret semper id quod crescit quod absurdum est: et ideo prima via est tenenda: quod illa est vera et inter philosophos approbata: bene tamen concedo quod augmentum non per accumulationem partis cuius parte fit: sed potius per conversionem venientis ad id cui aduenit in cuius materia extenditur quantitas et figura: subinratio tamen est ibi: sed non sicut dicit Alexander quod remaneat nutrimentum: quod in fixum formativum: sed formativa sunt ut in ipsis diuisis nutrimentis vnde supponatur virtuti membri et facilius conuertatur in membri materia cuius plurimum nutrimentum tangat vnde plurimum membri et virtute membri: hoc enim ingenitum est natura sciens quod diuisa citius et facilius et vtilius conuertuntur quam unita mixtionem autem talis quales subsequenter determinabimus non negamus in augmento fieri: nec oportet quod miscibilia sit quantitas vel figura: quod sicut dixi.

mus anomalomera quorum proprie est quantitas et figura non augetur nec per anomalomera: et ideo in omniomera est mixtio animarum: et ideo consequenter est extensio quantitatis et figure in alijs de his ergo dictum sit.

Cap. ix. qualiter est illud adueniens quo fit augmentum.

Edicamus ergo ad propositum: cum enim habitum sit de eo quod augetur quod adueniente aliquo augetur: tunc quereret aliquis quale oportet esse id adueniens quo augetur quod augetur. Manifestum autem est quoniam oportet esse potentia id quod auget: quia conuertitur in id quod augetur: verbi gratia si caro augetur: tunc adueniens oportet esse carnem potentia: actu autem aliud quam caro: quod forte panis vel cibus alius vel humor ex alio per digestionem aliquam separatus: corrupto autem hoc quod est actu: tunc assumit formam aucti membri: et si id est caro: tunc iam caro generatum est. Non generatur ex potentia carne caro noua secundum se separata: quod hoc esset generatio et non augmentatio: sed sit h caro que augetur que prius existit secundum formam in membro quod ad se conuertit cibum quo fit augmentum. Non est enim h compositio sed eius quod ex nutrimento nascitur cum forma nouiter generata ut conuertatur h aliquid quod ex nouo producit sed conuertitur nutrimentum in id quod prius erat: et nunc est quod in membrum formale animati corporis quod est caro vel vena vel nervus vel aliud simile cuius forma recipit ipsum sicut vas aquarum quod extenditur per influxum eius.

Cap. x. quid patitur auctum ab augente.

Ed tunc aliquis queret quid patitur id quod augetur: verbi gratia membrum homogeneum ab eo quod auget ut a cibo: cum autem mixto: siue mixtura duplex sit una de qua ita loquimur que est miscibilium alteratorum unio quando vnumquodque mixto: um a virtute sua alteratur et omnia veniunt in medium: h enim est mixtura physica de qua scrutantur medici philosophi. Alia enim est mixtura vulgaris dum dicimus vinum esse mixtum quod multo vino modica aqua infunditur que tamen a vino assumitur et conuertitur in vinum et tales mixturam dicimus corpus quod augetur pariter a cibo quo fit augmentum: quod cibus a virtute corporis aucti conuertitur in corpus auctum sicut et ignis copiosus augetur tangens vresca et conuertens ipsa ad speciem suam quam multiplicat extendendo ea adurendo ita etiam in eo quod augetur quod est actu caro vel aliud corpus tangibile et facit actu carnem de potentia carne que aduenit ei per cibum: facit autem in eo quod est similis cum ipso: quod vntur ei in specie quam prius habuit: et nunc habet et habebit: si enim scorum produceret potentiam in actum siue formam substantialem: tunc esset generatio non augmentum: sic enim dupliciter potest produci ignis in vresca secundum quod existente iam igne augetur in vresca vel quod existens ignis generetur in vresca: sed primus est augmentatio et secundum generatio.

Cap. xi. et est disgressio ostendens quis prius motus augmenti et quis iproprius.

B iij

6 **E**d observandum est augmentum in dici ob-
pliciter. s. proprie et improprie: proprie qui-
dem augetur quod est animatum habens
virtutem anime que dicitur vis augmentativa que
per calorem naturalem extendit ubique secundum omnes o-
metros ad rectos angulos se intersecantes quarum
vna desursum venit deorsum: scilicet a dextro membro
in sinistrum: tertia ab ante membri in retro eiusdem
precipue cum extendit in quantitatem diametri ad-
venientis a sursum in deorsum. Improprie autem au-
getur quod per naturalem calorem conuertit in se ali-
quid quod non est ubique additum ei: nec est anima-
tum: et sic ignis augetur per vrenda apposita: unde
vrenda non penetrant ubique ignem: nec materia om-
nibus partibus additur: nec alie quedam conditio-
nes augmenti saluantur: sed tamen hoc ita patet quod
nihil inferiorum elementorum augetur per superiora
nec etiam aer per ignem nec e converso. Sed recte
mus ad id unde recessimus ostendendo vtrum par-
ticulare quantum aut vlt augetur.

Cap. xij. vtrum augetur quantum vniuersale vel
particulare.

Quantum autem vniuersale non augetur in
augumento sicut nec in generatione genera-
tur aial vniuersale in genere: quia nec homo
nec aliquod singulorum siue singularium est alioquin
generatur antequam hoc ab hoc per se et homo ab ho-
mine et animal ab animali per consequens: et in au-
gmentatione hoc quantum per se augetur: et per con-
sequens quantum in genere siue vniuersali. Caro autem
et os et alia omnia: aut manus aut crus et alia ano-
mia omnia augmentantur adueniente aliquo quanto
quod tamen non est caro quanta aut manus quanta actu
sed augetur isto adueniente quod potentia est vni-
uersale. s. caro et quantitas: opus enim in augmento
id quod aduenit generari et carnem et quantum si de-
bet augere sed secundum quod solum est potentia caro vel ali-
ud membrum simile nutritum enim ad id quod
auget et nutrit non differunt cibum et augens nisi ratio-
ne: quia vna essentia cibi est faciens vtrumque secundum diuersum
esse: quia quod potentia caro nutrit secundum animam quod potentia quanta
auget: nec sufficit ut sit potentia quanta et non potentia ca-
ro: quia augmentum non est sine cibo nec opus augmentati-
ue sine opere nutritiue virtutis.

Cap. xij. quare res semper nutritur et non semper
augetur.

Deo etiam res nutritur quantum dicitur saluatur in esse
individui: et diminuitur similiter: sed non se-
per augmentatur et nutrimentum cuius au-
gmentatione ex parte cibantis et augentis id idem
est in essentia et substantia: esse autem est aliud: secundum enim quod est
adueniens potentia quanta caro est augmentum carnis
secundum id autem quod solum potentia caro est nutrimentum.

Cap. xij. qualis auget species sine materia.

St autem quod nutritur et augetur species siue for-
ma considerata sine materia influente et ef-
fluente non quidem secundum esse sed secundum quod augetur
et nutritur. Est autem in materia sicut potentia ma-
terialis que non est materia: sed potius continens ma-

teriam sicut vas et forma. Si autem aduenit per ci-
bum aliqua materia que potentia est forma materia-
lis. s. in actu membri formalis: et etiam ista materia
potentia quanta sicut cibum qui est potentia quanta
et caro: tunc hec forme siue species membrorum
imateriales existentes erunt maiores: et quantitas et
figura extenditur per id quod aduenit quod est po-
tentia quanta caro. Si autem membrum formale in
virtute conuertendi cibum laxatur: et non potest
amplius extendere sicut vis vini debilitatur cum mul-
tiens aqua mixtura fuerit et tandem efficitur aqua
tunc non valens ad naturam vini conuertetur aqua
tunc quantum recipiet diminutionem: sed tamen spe-
cies siue forma continens materiam influentem et ef-
fluentem manet quantum saluat individuum.

Cap. xv. et est disgressio declarans quare res non
semper augetur cum semper mutatur quantum dicitur viuunt.

Tendendum quod res augetur quodam tem-
pore non semper ex causa vna que consistit
in tribus partibus collectis quorum vnum
est in humido seminali: hoc enim non est infinitum
extensibile per humidum additur ita ut aliquid ei
sit cum qualibet parte humidum additur sed potius in
certa quantitate que ratio est magnitudinis genera-
ti quantum secundum posse nature potest produci: et quanta
do tantum producta sunt membra quantum potest produ-
ci parti seminale humidum ex quo formata sunt tunc
stat augmentum: scilicet particularis est in calido natura-
li quod est finitum et non potest facere plus quam est
mensura sue essentie: et ideo quando hoc fecit stat
augmentum: tertia causa tangitur a primo in littera
quam prosequimur. s. quod extraneum humidum sem-
per retinet aliquid de natura extranei: sanguis enim
de lactuca generatus frigidus est et caro erit frigida: et sic
de alijs ex cibo generatis: et ideo continue debilita-
tur in eo calidum et tandem ita stat quod non valet ex-
tendere et ita stat augmentum. Sed quando
stat augmentum non necessario stat nutrimentum
quia fortioris caloris est facere duo quam vnum: for-
tissimus ergo calor in humido molli et mollioribus
membris simul facit nutrimentum et extensionem de-
biliorum autem in siccioribus membris: et humido non
adeo obediens retinet vnum quod est nutrire et admittit
reliquum quod est extendere: precipue secundum diametrum
qui venit a sursum membri in deorsum: et precipue
in membris duris que sunt ossa primo loco et
post hec sunt nerui nec tamen post statum augmentum
continue incipit diminutio naturalis: quia in qualibet
habitudine corporis sunt quatuor tempora scilicet prin-
cipium augmentum status et declinatio: et ideo res
aliqua stat actu aucta: et tunc siccato humido natu-
rali et infrigidatis membris per inductum humidum
extraneum quod inducitur sicut aqua in vinum ner-
ui contrahuntur et corpus incuruatur et indurantur
alia membra et frigiditate constringente corrugantur:
et hec est diminutio naturalis sequens augmentum
et statum in isto: hinc igitur de augmentatione et
presens negotium sufficiant. Adhuc enim loquen-
dum de ipsis erit in scia de anima sicut quedam de
ipsis sunt dicta in philosophia.

Tractatus

Tractatus quartus de tactu.

Capitulum primum que sit intentio tactus et quomodo sit introductum.

In istis autem ex premissis simplicibus motibus esse iam dicendum de generatione contracta ad materiam que est generatio simplicium corporum sed antecedentem oportet determinare ea que in generatione elementorum sunt sicut cause: quoniam oportet dicere de materia super quam est transmutatio communis elementorum ad mixtionem: et etiam de ipsius elementis secundum contrarietates que insunt eis utrum sint vel non sint et quot sint: et utrum unumquodque eorum est sempiternum intransmutabile sicut dicit Empedocles aut generantur equaliter et si generantur utrum generantur adinuicem omnia eodem modo sicut dicunt philosophi. Hinc aliquod eorum est principium quod est ante ea ex quo generantur et in quod resoluitur sicut dicitur de diversis dixerunt ut Democritus Anaxagoras Anaxagoras Homogenea et Erastus vaporem et huiusmodi. Quia ergo ista inquirere habemus in secundo huius voluminis: oportet utique prius dicere antecedentia harum questionum de quibus nunc indeterminata dicitur a philosophis. Omnes autem qui elementa et ea que sunt ex elementis dicunt generari segregatione et congregatione dicunt ea facere et pati adinuicem. Aggregatio autem est mixtura quedam: et ideo de mixtione oportet prius dicere quia qualiter sit mixtio: et quid sit non est adhuc manifestum determinatum: cum autem que alterantur aggregantur et segregantur nihil horum suscipiant nisi sit aliquid agens et patiens: oportet etiam prius dicere de actione et passione. Illi enim qui dicunt plura elementa esse dicunt ea generari ex adinuicem per facere et pati. Similiter illi qui dicunt unum elementum esse primum necesse est dicere quid sit facere et pati: et in hoc recte dicit Diogenes cum dicit quod si omnia non essent ex uno materiali subiecto non essent adinuicem agere et pati verbi gratia non esset possibile quod calidum infrigidaretur nec rursus frigidum calcifieret nisi haberet unum subiectum quod transmutatur secundum contraria habet: quia caliditas et frigiditas separata a materia non transmutantur adinuicem: sed manifestum quod subiectum utriusque transmutatur secundum habet et alia contraria. Quia propter in quibus in facere et pati necesse est horum unam esse subiectam naturam que est materia susceptibilis contrarietatum: licet autem bene dicit in hoc Diogenes tamen in hoc non dixit verum quod omnia talia esse dicit: quia non omnia suscipiunt formas contrarias: sed sola illa que ex adinuicem sunt scilicet quorum materia est una et forma contrarie: ideo ergo esse facere et pati est idem: sed si de facere et pati est videndum antequam queratur de generatione elementorum: oportet etiam prius determinare de tactu: quia ista non possunt etiam vere et principaliter facere et pati adinuicem non possunt se tangere: quapropter non est possibile misceri adinuicem ea que non possunt se tangere: sed de tribus his determinandum est scilicet quid tactus et quid mixtura et quid factio. Sed in principio dicamus de tactu: quod est necesse quod quibus est mixtura quod illa se tangant sed non conuertitur: cum ergo primum natura sit a quo non conuertitur

consequentia primum inter tria predicta erit dicendum de tactu.

Capitulum secundum quot modis dicitur tactus et quid sit tactus.

Scimus igitur incipientes quod tactus dicitur multifariam sicut fere unum uodque nominum physicorum: et hoc quidem dicitur anoniomere siue equivoce secundum casum et fortunam: hec autem dicuntur per prius et posterius: ita quod altera dicuntur ab alijs partibus eius secundum nominis rationem: et sic etiam existit de tactu ut dicitur proprie vel transumptiue: et proprie dicitur aliquando dicitur communiter non habens omnes conditiones se tangentium. Aliquando autem dicitur proprie siue omnes habens conditiones se tangentium. Principalis enim una conditio tactus est quod tactus est in habentibus positionem positio autem non est aliquorum nisi quibus conuenit locus. Mathematicis enim quibus datur positio conuenit locus et tactus per similitudinem quadam ad naturalia: nulla enim vere sunt nisi materialia secundum se accepta in his mathematica secundum esse suum. Unde etiam in his habent positionem: et ideo etiam in his habent tactum et locum nec accipiuntur secundum abstractionem et essentiam hic quia talis consideratio non est naturalis: sed mathematica: et ideo locus et tactus secundum principia sunt nature conuenit mathematicis per posterius. Adhuc ultimum essentie et ultimum virtutis motus siue actiue et ultimum speciei quidem generatur ab actu et motu in eo quod patitur sunt in ultimo termino quantitatis siue corporis quanti: quod est superficies et informat ipsum virtus et species contrarie et ipsum terminat essentiam potentie materie: et hoc est secundum esse materiale. Ultimum autem quod est terminus quanti non informatum virtute et specie contrarie est mathematicum: non secundum esse considerata: et ideo non contingit ei locus et tactus nisi secundum huius ultimum: naturalibus autem contingit complete secundum ultimum terminans in quo est virtus motus: et species contrarie agens: et ideo naturalibus contingit primo et mathematicis per similitudinem incompletam ad naturalia: contingit autem sic potius locus et tactus mathematicis siue sumantur separata cuius acceptio est secundum imaginem siue alio modo sumantur scilicet non separata secundum esse in naturalibus considerata: sed cum sint separata non contingit eis locus et tactus nisi quia sue dimensionibus non possunt imaginari ubi finite: et in loco positae: et ideo dicunt duo philosophi Averroes et Boetius quod licet ab alijs abstrahantur tamen a loco abstrahi non possunt: et hoc verum est prout locus non terminus est eius quod continetur loco: sed etiam relati ad locum sicut celum est in loco quod refertur ad locum circa quem mouetur: quia aliter motus eius non esset motus localis: si ergo diffinitur tangere sicut prius diffinitum est in quinto physicorum scilicet tangere est ultima habere simul tunc utique tangunt se adinuicem secundum primam conditionem tactus quecumque determinatas id est finitas habent magnitudinem et positionem habent: et simul habent ultima. Dico autem simul ultima ut nihil sit medium eorum in loco

Capitulum. iij. de tangentibus se p̄bice.

¶ Quoniam autem positio est in his que habent locum et quicquid vere habet locum habet differentias loci secundum suum genus: quicquid autem habet primas loci differentias habet que sunt sursum vel deorsum: id omnia que se invicem tangunt gravitatem habent aut levitatem ita quod ambo illa habent quodammodo sicut media alia: aut alterum divisum: sicut extrema omnia autem talia sunt activa et passiva ad invicem. Quapropter propter manifestum est quoniam habet proprie et p̄bice tangere natura sunt ad invicem quorum diverse sunt magnitudines et si mul habent ultima que moventur et manent ad invicem: per virtutem illorum ultimorum: oportet autem attendere quod locus est saluarius locati ad quem est motus corporis per id quod est generans corpus ut dictum est in p̄bice: sic etiam celum non est in loco sed mobile secundum motum rectum et potentia est in magnitudine una: et divisum est in alia per actum generationis elementum: unde potentia continuum divisum est actu ex continuo per superficies elementorum propter quod continua facta sunt tangentia ultima autem elementorum illorum informata sunt virtutibus motuum et speciebus contrariis: et ideo levia et gravia que sunt prima contraria in materia causata ex raro et denso: et ideo cum utrumque tangat utrumque necesse est utrumque moveri ab utroque: et ideo utrumque movet et movetur.

¶ Capitulum. iij. qualiter se habet movens et faciens ad invicem et quomodo tangunt immobilia.

¶ Quoniam autem non omne movens etiam movetur sed aliquid moventium movet motum aliquod aut movet ipsum existens immobile ab alio: et hoc dupliciter: aliquid enim simpliciter a nullo movetur sicut movens primum: aliquid autem moventium non movetur ab eo quod movet: sicut sol movet terram et non movetur ab ea licet moveatur ab alio. Manifestum est quod secundum examinationem quorundam talis divisio non est etiam faciente quod quidam dicunt quod actus movens est quoddam facere et converso actus faciens est quoddam movere. Sed tamen illi non bene dicunt: quia differunt movens et faciens: et oportet nos ea determinare. Si enim nos dicimus quod faciens per suas species opponitur patienti tunc cum tria nata sunt fieri circa idem oportet quod faciens sit patientem cum tangat ipsum: et hoc est faciens p̄bicum: et tunc non omne movens est faciens quia est perpetuum movens quod non movetur et est movens quod non tangit per ultimum sui et neutrum illorum aliquid patitur: unde tunc movens superius est ad faciens sed faciens est movens motum qui est passio et cum passione in seipso: quia cum tangitur a passivo contrario necessario etiam patitur ipsum licet forte passio non excedat ipsum: factio autem talis et passio solus sunt secundum quod res alteratur a contrario sicut: verbi gratia: per calidum et album et alia huiusmodi movens: ergo est in plus quam facere. Manifestum est igitur quoniam immobilia quocumque duorum modorum dicantur: uno modo tangunt: alio modo non tangunt: tangunt enim per ultimum virtutis ab essentia sua egredientis: sed non tangunt per ultimum terminum sue quantitatis: quia si sunt immobilia similia ter ultimum non habent hoc modo dictum. Si au-

tem sunt immobilia ab eo quod movent sicut astra non moventur a centro terre quod movent sicut tunc non habent ultimum simul cum ultimo eius quod movetur. Attende tamen quod facere potest esse abstractum in genere secundum quod actio sine factio est quocumque modo procedit actus ab agente in id quod subicitur ei quocumque modo: ut id in quod fluit actus agentis et sic est genus facere: et includit in se movere: sicut patet in predicamento secundum autem quod habet dicimus de facere contrarium est ad agens p̄bicum quod nunquam inde principium habet factionis cum movente in mobili quocumque duorum modorum dicto: et ideo in p̄bice ubi omnia secundum esse considerantur distinguitur inter movens et faciens sicut iam dictum est.

Capitulum. v. de tactu improprie dicto.

¶ Itaque ergo determinato de eo quod est tangere: scilicet quod sicut universaliter positionem habentium quorum unum est movens excellendo: et alterum motum cuius virtus exceditur cum tamen utrumque moveatur et moveat: et sic in his quibus per se est agere et pati constat quod tactus et multum siue frequenter est etiam tangens tactu immutante id a quo tangitur: quia fere omnia que sunt in conspectu nostro circa locum actionum et passionum movent mota in quibus necessario videtur esse tactus ita id quod tangitur et tangat immutando id quod tangit contingit autem improprie alteri secundum quod dicimus quod id quod movet solum tangit id quod movetur ab ipso propter hoc quod retangatur vel removeatur vel sicut sol tangit terram. Sed omnia que sunt unius generis que dicuntur homo genera movent mota necesse est quod tangant tacta: unde si quid movet manens immobile aliquo duorum modorum dictorum tunc illud tangit solum id quod movetur: et non retangatur ab eo sicut anima corpus movet et prius motum celum movet et astra movent terram et hic est tactus improprie: quia et nos metaphysice loquentes dicimus quod tristitia tetigit nos: sed nos tetigitur tristitia de tactu quidem igitur secundum quod est in naturalibus determinatum sit hoc modo de facere autem et pati dicimus deinceps.

Tractatus. v. de facere et pati.

¶ Capitulum primum de subcontrarietate dicti antiquorum contra facere et pati et quod simile a simili non patitur secundum antiquos.

¶ Disciplinus autem a prioribus philosophis sermonem de facere et pati sub contrariis eo quod simul possunt verificari si debite intelligantur: fuerunt enim multi qui dixerunt quod nullum simile agit in suum simile in specie nec idem in se agit eo quod non esset ratio in similibus vel eisdem: quare unum ageretur et alterum pateretur et ideo nullum talium agit vel patitur: quia agere et pati simile et secundum unam rationem se habent ad similia: dissimilia autem specie et differentia dicunt facere et pati secundum naturam ad invicem. Si autem tu obicias eis quod parvus ignis et magnus ignis et parvum lumen sicut candela et magnum lumen sicut solis lumen sunt similia in specie: et tamen unum corpus patitur assumit aliud dicit illi quod sit in quantum unum

unum contrariatur alteri: paruum. n. ut dicunt *Præ* / tur magno et multum *Præ* tur pauco.

Capitulum. ij. de dicto Democriti et quod simile a simili patitur.

Democritus autem tenet sectam huius subco / d trariam: dicit enim quod non agit nisi simile in simile et idem in idem cui est idem et altera differentia non contingit agere vel pati adinvicem et si contingit quod altera et differentia specie agunt et patiuntur abinvicem hoc non contingit nisi quod sunt altera specie: sed nisi quod idem sibi existit ambobus differentibus specie: sed hoc agunt et patiuntur abinvicem. Hec sunt enim que ab antiquis dicuntur de agere et pati quod tum ad activa et passiva.

Capitulum. iij. qualiter sermones isti sunt sub *Præ*: quod ambo habent aliquid veritatis et est causa deceptionis corporum.

De autem modo dicentes si quis considerat / b rat causas dicti eorum videntur dicere sermones subcontrarios: quod utraque secta aliquid veritatis habet. Causa autem quare contradicuntur est quod oportunitas sibi eis considerare totum quod est in actibus et passivis et non considerant nisi in parte: simile enim in specie et omnifariam et omnimodo nisi materiam et formam indifferens rationabile est non patitur sibi omnifariam in materia et forma sibi. Neque enim est actuum vel passivum ab altero: si enim possibile est aliquid pati ab omnifariam sibi simili: cum si simile sit causatum ab uno et eodem ut habetur in prima philosophia pateretur idem a seipso et si hoc sunt ita tunc nihil erit incorruptibile nec immobile si simile in simile nisi formam simile est actuum: omne enim quod est movebit seipsum et nunquam erit immobile. Adhuc autem ab altera parte omnifariam nisi materiam et formam alteram non movebit nec faciet in alteram ab ipso omnino quod nullatenus est idem: sicut albedo non patitur a linea nisi quod est linea nec e converso linea ab albedine nisi nisi formam accidens puta si linea sit sibi simile in similitudine vel nigredinis quod tunc est unum sibi duorum differentium contrarium: quecumque enim non sunt contraria nec ex contrariis illa non sunt nata quod se faciant extra naturam forme sue et inducant aliam formam sed hoc faciunt sola contraria que se mutuo expellunt ab eodem susceptibili.

Capitulum. iij. quod faciens et patiens sunt eadem genere et materia et *Præ* specie et forma.

Quoniam igitur non quod dicitur innatum est / q facere et pati: sed tamen ea que contraria sunt. Aut contrarietatem habent necesse est faciens et patiens genere et materia similia sint et eadem specie autem et forma dissimilia et contraria: natura le enim est quod corpus patitur a corpore et sapor a sapore et calor a calore per se licet per accidens sapor vel calor transmutantur per hoc quod mutatur esse eius in sibi et similiter calor et alia accidentia: patet ergo vltimè quod id quod est alicuius generis patitur ab alio quod est eiusdem generis secundum: quod contraria posita sunt in eodem genere predicamentali: et etiam naturaliter sunt circa eandem materiam que est genus quod dicitur sibi primum. Huius autem causa est quod omnia contraria sunt in eodem genere ut diximus et contraria sola faciunt et patiuntur adinvicem: ergo ea que sunt eiusdem generis faciunt et patiuntur adinvicem. Quoniam autem faciens et patiens genere quod dem sunt eadem et similia: specie siue autem siue forma sunt dissimilia. Quecumque autem talia sunt co-

traria manifestum est: quoniam aut talia que sunt activa et passiva sibi adinvicem contraria et media sunt que sunt activa et passiva. Et etiam patet ex hoc quod unum saliter omnis generatio et corruptio est ex contrariis et mediis: generatio autem et corruptio non sunt nisi per actionem et passionem. Ideo est rationabile est quod ignis calefaciat per suam formam que est caliditas et frigidum sicut aqua frigidat per hoc quod est frigidum: quod tunc ista sunt contraria: et ideo activa et passiva. Et adhuc huius alia ratio est: quod si omne faciens intendit sibi assimilare patiens quod non intendit si passum esset sibi simile omnino unde faciens et patiens sibi contraria sunt et generatio per quam patiens assimilatur agenti est contraria. Quapropter necesse est quod patiens transmutetur in specie facientis: sic enim erit generatio ex contrario in *Præ*.

Capitulum. v. qualiter ambe secte dicunt veritates nisi aliquid.

Ex his patet quod nisi viam rationis am / e bas sectas contingit verum dicere cum tamen non eadem dicant et utraque sectam alio quo modo tangere naturam: quod dicimus quando quod sub patitur quod substat passioni et suscipit eam ab activo verbi gratia dicimus quod homo sanatur et quod homo calefit: et quod homo infrigidat: et sic de aliis. Quandoque autem dicimus quod contrarium transmutatur: sicut id quod in transmutatione abicitur sicut dicitur quod factum calefit et quod laborans siue infirmus sanatur. Eodem modo etiam deficiente: quod quandoque dicimus sub facere rationem speciei que est in ipso: sicut dicimus hominem calefacere quando autem dicimus contrarium facere sicut dicimus calidum calefacere: unde uno modo materia patitur et alio modo contrarium patitur. Respicientes autem primum ad materiam que eadem est utriusque contrariorum quod etiam patitur quod abicitur in patiendo dixerunt quod contrarium a contrario patitur: et sic ambe secte nisi aliquid verum dixerunt.

Capitulum. vi. quot modis dicitur faciens et quot modis dicitur patiens.

Is habitus determinemus quot modis dicitur / b ctur faciens et patiens suscipiendum autem est quod facere et pati dicitur multipliciter sicut movere et moveri: dupliciter enim sicut supra diximus dicitur movens: videtur enim hoc verissime movere in quo est primum principium motus: principium enim est prima causarum que ita movet quod hoc quod movet non habet ab aliquo ante se sed movet immobile existens: et rursus ultimus movens post quod nihil est nisi quod movetur nisi hoc modo ab alio ante se et movet id quod est post se ad generationem. Similiter autem est dupliciter faciens: dicimus enim quod medicus artifex sanat infirmum vel alius potus vltimus sibi primum movens in hoc motu et nihil prohibet esse immotum: quod medicus aut non movetur ab alio: aut si movetur hoc erit per accidens. Non in quantum medicus: sed in quantum est susceptibilis alius contrariis: et quicquid sit de medico tamen in quibusdam. que separata sunt a materia necesse est principium movens esse immobile et hoc dupliciter. scilicet omnino immobile si nullam habet omnino materiam cum eo quod movet sicut in precedenti capitulo de tactu dictum est. Ultimus autem movens post quod non est aliquid nisi id quod movet tamen necesse est semper movere motum ab alio prior. In actione autem recreatur ad

primum agens in quo est primum principium actio-
nis id quidem est impossibile secundum illud agens: quod in or-
dine agentium vltimum est post quod non est nisi pa-
tiens ipsum et est patiens cum hoc quod agit quod
cumque enim non habet eiusdem rationis materiam cum pas-
sibilibus que sunt elementa et elementata ista faciunt
ita quod sunt impassibilia ab eis que sunt. Et huius
exemplum in arte est ars medicina: ipsa enim est fa-
ciens sanitatem et nihil patitur a sanato cum non ha-
beat materiam eadem cum sanitate cum materia que
est secundum artis medicine sicut aia medici et alia que est
secundum sanitatis sicut humores vel complexio egri ho-
minis. Exemplum autem facientium et simul pa-
tientium in arte est cibus: quod ipse faciens sanitatem
patitur a sanato: quod aut calefit aut ifrigidatur aut ali-
quid aliud patitur: et cum hoc simul est faciens alte-
rando complexionem ad sanitatem. Est autem in
hoc ordine antecedentium ars medicine principium
in quo principium est actio. Vltimum autem agens
quod tactum est cibus quod patitur cum hoc quod agit.

Quocumque ergo agentia non in materia que sit eius-
dem generis cum partibus habent formam: et hoc
cum sunt de numero agentium siue effectiuorum sunt
impassibilia. Quocumque autem agentia specie agunt
que in materia vnicam est cum passiuis ista sunt passi-
ua cum hoc quod agunt. Nos enim dicimus quod mate-
ria vna est ut ita dicamus cuiuslibet contrariorum que
est sub vna: licet secundum esse differat propter hoc dicitur ut
ita dicam: et ipsa est ut genus non quod predicabile sit:
sed sicut genus dicitur subiectum primum quod sub-
stat duobus contrariis vel pluribus: contrariorum
autem vnum est in actiuo et alterum in passiuo: et ideo
vna est in materia actiuo: vltimi et passiuo et quod per ma-
teriam calidum potest esse calefit necessario quan-
do appropinquatur sibi calidum calefaciens ipsum.
Et ideo sicut dictum est: hoc quidem de natura frigidum
sunt impassibilia et sicut diximus supra esse in
motione ita se habet etiam in factione. In mouenti-
bus enim primum mouens est immobile et sicut in esse
actiuo primum faciens est impassibile.

Cap. vii. et est digressio solvens ea que videntur
contra de facere et pati.

Intendendum hic ergo quod contrarietas di-
stinctionem facientium in dictis virorum ma-
gnorum. Quidam enim dicunt quod agens pa-
titur: sicut et nos supra diximus in capitulo de tactu.
Alij autem quod aliquod agens est impassibile sic nos
dicimus hic. Alij iterum quod mouens superius est ad
agens et agens est communius ipso: et hoc quidem nos in capi-
tulo de tactu diximus. Alij econuerso quod omnis mo-
tus in actione et omnis actio in motu est et firmatur
sicut dixit auctor sex principiorum. Sunt etiam ma-
gni viri dicentes quod non vere agit aliquid nisi prima
causa et omne secundum agens non vere agit. Ad om-
nia autem determinata hoc scias quod res per aliam inte-
ntionem agit et per aliam mouet siue sit causa prima
siue de numero secundorum mouentium vel agentium: dicitur
enim mouens quando influit motum in: motus au-
tem de se nihil mutat de forma subiecti quod mouet si mo-
tus esset cum mutatione subiecti: tunc verissimus motus
verissime mutaret et hoc est falsum quod verissimus est mo-
tus localis qui nihil mutat de formis subiecti quod mo-
uetur primum secundum motus est primum celum quod
nullo modo susceptibile est alterationis secundum formam
subiecti. Faciens autem propter hoc quod est faciens si-

ue agens: quod influit ei id quod facit secundum quod secundum muta-
tur secundum aliquam formam et sic dictum est quod mouens est
generalius quam faciens: quod mouens aliquando mouet
et facit et aliquando mouet: quod omnis factio motus
quedam est: sed non conuertitur: quod aut id quod in-
fluit formam aliquando habet materiam et aliquan-
do non: causa enim prima non habet materiam et corpus
habet materiam. Ideo aliquando faciens impossi-
bile est pati: aliquando autem possibile: et tunc qua-
do tamen facit absque possibilitate patiendi: dicitur vere
facere et hoc solum esse vere est factiuum: quando
autem habet materiam: aut habet vnicam in genere
eodem cum passiuo: aut non: et primo quidem mo-
do non patitur faciens a passiuo. Ideo quod non tan-
git ipsum nec est susceptibile formarum contrariarum
que sunt in passiuo sicut facit celeste corpus in ele-
menta vel elementata vel ars medicine in egrum
corpus econuerso autem non patitur omne quod agit
et sic dictum est quod omnis passio magis facta abijcit
a se et quod actio et passio sunt inter contraria. Si
autem modus agendi vel mouendi respiciatur tunc
agens est mouens et econuerso quod vtrique est influens
ei aliquod circa quod est motus vel actio: et hoc
rationem aliquantulum sapit. Ideo in rationali philosophia par-
te motus in actione et actio in motu firmari dicitur:
et in hoc modo mobile est patiens precipue secundum
verbum grecum patiens quod est recipere quod sic recipiens
ab aliquo est patiens. Aristoteles tamen in libro ethico
vult quod actiuum principium sit omnium operum
voluntariorum pertinendum ad motores et factiuum
principium sit artificialium sed sic non sumitur actio
et factio generaliter sed potius in materia civili tamen.

Cap. viij. ad quam causam reducatur faciens et ad
quam patiens.

Is habitus ad propositum redeamus de-
terminantes ad quam causam reducitur agens
et ad quam causam reducitur patiens: est enim
effectiuum siue factiuum causa que dicitur: unde prin-
cipium motus. et efficiens que dicitur unde prin-
cipium motus: quod motus ad materie transmutationem
sicut agens siue patiens. Causa enim que dicitur
cuius gratia que dicitur causa finalis non est facti-
ua que hoc moueat efficientem non tamen mouet ma-
teriam: nec mouet sicut principium unde finitur mo-
tus mobilis: sed potius per intentionem et rationem: quod
ipsa vix est ratio que efficiens facit: et quid per facere
intendit consequi et hoc patet quod finis inducitur per mo-
tum et factionem et habito eo quiescit agens: et ideo
sanitas quando eger sit sanus a medico est non fa-
ctiua nisi per methasozam dicatur. sed ratio est qua
re medicus facit: quod facit et illius probatio est: quia
quando faciens est secundum actum faciens: tunc aliquid
generatur in patiente sed talibus habitibus siue for-
mis sicut est sanitas presentibus secundum actum non gene-
ratur aliquid nec fit sed est iam in patiente quiescens
species enim et fines sunt habitus quidam quiescen-
tes: siue in quibus quiescit materia: sicut autem factiuum
ad agentem causam reducitur ita econuerso passiuum
in eo quod passiuum reducitur ad materiam: quod passio est
imperfecta: quod specie recipit facientis. Que autem sunt
passiua siue actiua habent speciem in materia siue
ignis in materia habet calidum si autem esset cali-
dum separatam: tunc non pateretur secundum formam: ca-
lidum impossibile est esse separatam: licet hoc dixe-
rint quidam: si autem quedam alia talia sunt que sunt
separata

separata in illis utique verum erit quod dictum est finem quod agunt impossibilia entia. Sed de hoc in prima philosophia erit locus determinare: quid ergo sit factum et pati in quibus existant: et quare et quomodo dictum est hoc modo.

Cap. ix. quod antiquissimi dixerunt quod modus actionis et passionis est per poros.

Um autem diximus quedam motus actionis et passionis qui sumptus est in genere ex parte actionis et passionis rursus dicamus in specie aliquando qui erit sumptus ex parte actiuorum et passiuorum sed qualiter veniat agens ad patiens ut imprimat ei formam suam ad quam intendit ipsum patiens transmutare: visum est autem aliquibus quod vnumquodque quod patitur patitur per foramina parua que greci poros vocant. Ita quod vltimuz faciens quod est proximum patienti ingreditur per illos poros in patiens et vndique contingat ipsum: et ideo vndique patitur patiens et non in vno loco tantum: et quod visus et auditus secundum eos etiam effunduntur super visibiles per media que sunt inter videntem et rem visam. Ideo dixerunt etiam quod per poros eorum eorumque sunt media sensuum: videmus autem et audimus et secundum alios sensus sentimus omnes dicunt etiam quod ideo plus videmus per aerem et aquam et per alia corpora transparentia: sicut est vitrum et cristallus: quod illa corpora plus habent poros quasi porum quidem inuisibiles sunt propter paruitatem: sed magis spisse positi sunt et magis secundum ordinem positi: ita quod poros in transparentibus: sit iuxta porum et magis recte per illa transiens est porous. In alijs autem corporibus sunt tortuosi porum et inordinati: et ideo non transit ea visus. Antiquissimi ergo illa determinauerunt ut dictum est.

Cap. x. de opinionibus antiquorum magis descendendum ad spem circa modum actionis et passionis.

Agis autem descendentes ad speciem agentium et patientium sicut Empedo. non solum dicunt poros esse in facientibus et patientibus sed etiam dicunt miscere ea sola quorumque porum ad finem comensurabiles ut vnum in alium ingredi possit ita quod plurimum vnius sit in plurimo alterius et e conuerso: et quod non omnia talia sunt. Ideo non omnia omnibus misceri possunt. Viam autem que maxime est naturalis de omnibus naturalibus passionibus vno et simili sermone enuntiauerunt et collega Leucippus quod fecerunt principium quod est secundum naturam sicut supra diximus in sermonibus eorum de generatione: quidam enim antiquorum sicut melissus opinati sunt ex necessitate vnum tantum et totum esse et immobile dico autem totum ens est vnum: dixerunt enim illi quod vacuum non est aliquid in rerum natura: dixerunt enim non posse aliquid moueri nisi sit vacuum extra res a rebus separatum in quo moueatur: hoc quod mouetur: dixerunt etiam quod multa alia esse non possunt: quando non est aliquid segregans in terra: vacuum autem dixerunt esse segregans. Et quod posset eis dici quod multa sunt se tangentes: ita quod in terra non sit vacuum segregans: dicunt quod nihil differt quod continuum et contingens idem dicunt esse: quod continui partes se secundum istos contingebant. Dixerunt etiam quod nihil differt dicere quod sunt multa: et quod sit vnum et quod dicatur esse vacuum: quod continuum et contiguum sunt vnum secundum istos nec multa sunt nisi sint diuisa nec diuiduntur nisi per vacuum sed non est

vacuum: ergo nec multa sed omnia continua sunt.

Si enim dicatur quod ens vbiusque hoc est in omni puncto est diuisibile tunc possibile est accidere quod nihil sit vnum de rebus naturalibus sed multitudo componitur ex vnijs: ergo nec multitudo erit igitur tunc totum erit vacuum in quo nec multa sunt nec vnum. Si autem dicatur totum ens continuum secundum aliquid esse diuisibile et aliquid non: hoc utique videtur esse fictitium cum non sit magis ratio quare in vno puncto diuidatur quod in alio vsque ad quantum enim erit diuisibile ita quod non ibi stet diuisio et quare aliquid de vniuerso ente ita habet quod diuiditur et separatur per vacuum: aliquid autem ita habet quod est plenum et non diuiditur ita quod vnum ab alio separatur per vacuum. Amplius sic etiam necessarium est accidere quod non sit motio aliqua.

Cap. xi. et est disgressio ponens modos antiquorum de poros et quod ens sit vnum et immobile.

Intendendum hic quod rationes philosophorum de poris fuerunt istae: videbant enim quod motus passibilis suscipit formam agentis et quod antiqui formalem causam non bene intellexerunt. Ideo videre non poterant qualiter agens coniccat patienti virtute forme sine materia sua: et ideo opinati sunt agens per particulas materie intrare in patiens: et quod intrinseca est ei forma agentis. Ideo posuerunt quod poros intraret: et quod non esset possibile quod poros non habet et difficulter passibile quod poros vel non proportio natos agenti poros habet. Et omnes isti supponebant esse vacuum intra corpus in poros corporis et extra corpus in spacio quod separat vnum corpus ab alio ne tangat ipsum nec continuatur ei. Melissus autem dixit nihil esse vacuum: et ideo destruxit omnem antecedens ad vacuum: vnde sic arguebat si diuidatur continuum discretio erit inter diuidenda que erant partes continui sed non est discernens nisi vacuum ergo vacuum est: sed hoc est falsum: ergo non est discernens inter discreta ergo totum remanet vnum indiuisum. Quod autem non sit segregans siue discernens nisi vacuum sic probat vacuum opponitur pleno et ens non est: sed omne ens est plenum ens: quod dicitur bar plenum idem quod rem plene. i. perfecte existente ergo nihil entium est vacuum. Plenum autem a pleno non segregatur propter quod plenum: ergo segregabitur per vacuum sed vacuum non est ergo res a re se segregabitur ergo res rei permanet continua. Quod autem esset ens immobile sic arguebat. Si res mouetur aut est continua rei aut non est si est continua sed mota secundum locum vna parte continui mouetur totum continuum: ergo vna re mota in mundo mouetur quod quid est in mundo quod est inconueniens: ergo res non mouetur que est continua rei si autem non est continua: ergo cum mouetur de loco ad locum: aut mouetur in plenum aut in vacuum si mouetur in plenum: ergo duo corpora erunt in eodem loco quod est falsum. Si autem in vacuum ergo vacuum est quod sicut est ergo ens est vnum continuum et immobile.

Cap. xii. quod de mentis est simile dictum Melissi.

Ab his hinc redeamus ad propositum dicentes quod ex his utique sermonibus per quod transcendunt sensum discipuli Melissi et deseperunt eum ac si non esset conueniens sensum sequi contra rationem. Et dixerunt omne quod est vnum esse et immobile et infinitum: si enim finitur tunc finitur non. s. ad plenum quod est ens sed vsque ad vacuum

sed q̄ vacuum non est ideo nihil finitur ad ipsum: 7 ideo ens est infinitum. Isti ergo propter has causas ita nunciaverunt de veritate rerum. Amplius autem in sermone per rationem videtur eis hoc contingere que dicunt: sed si res ipse inspiciantur demencie simile videtur esse dicunt eorum 7 plusq̄ dementes sunt: nullus enim vnq̄ demencium tm̄ egressus ē metas rationis q̄ ignem 7 glaciem extimauerit vnū cē sed dementes aliqui inveniuntur qui propter assuetudinem decepti dicunt bona que in sensu bona apparent pro eo q̄ sunt delectabilia fm̄ sensum esse vera bona 7 q̄ nulla differentia sit inter illa.

Cap. xij. de cōparatione dictorum que dixerunt de ueris p̄bi de facē 7 pati 7 q̄s inter eos meli⁹ dixerit.

¶ Iam autem comparantur dicta antiquorum de facere 7 pati: tunc Leucippus extimatus ē habere sermones meliores alijs in hoc q̄ consistetur ea que ad sensum vera sunt: unde non destruit generationem nec corruptionem nec motum nec multitudinem entium: 7 hoc quidem dicit: q̄ consistetur ea que conueniunt his que in sensu apparent: cōuenit autem cum his qui dicunt vnū esse omne quod est sicut p̄mensides 7 Melissus: q̄ dicit q̄ bene sequitur q̄ motio non est si vacuum esse non dicatur. Sed in hoc differt a Melisso 7 p̄menide: q̄ illi destruxerunt p̄ns scilicet vacuum esse 7 concludunt oppositum antecedentis: scilz motum non esse. Sz Leucippus ponit antecedens 7 infert p̄ns. s. motum esse 7 ex hoc concedit vacuum esse: vacuum autem dicit esse sicut priuationem: 7 ideo simpliciter quidem est non ens: q̄ non est aliquid entium sicut nec priuatio tamen est ens: q̄ entis est sicut priuatio respectu habitus: unde plenum dicebant esse principaliter ens sed vacuum non esse principaliter sed tamen non dicebant quod omne tale quod est sicut plenum esset vnū sed potius talia infinita sunt multitudine 7 indiuisibilia diuisione p̄bica propter paruitatem sui tumoris siue sue quantitatis: 7 q̄ h̄ seruntur siue ambulant in vacuo 7 dicuntur athomi: dicuntur enim vacuum esse sicut diximus 7 dicunt q̄ h̄ cum stant congregata faciunt generationem 7 dissoluta abinuites faciunt corruptionem: 7 fm̄ q̄ existunt vndiq̄ tangentia faciunt actionem 7 passionem 7 fm̄ q̄ vnū subintrat in alio faciunt augmentum 7 fm̄ ordinem fitū 7 figuras faciunt alterationem: 7 fm̄ q̄ q̄bz intrat in quodlibet faciunt mixtionem: dicunt enim Democritus 7 Leucippus q̄ fm̄ q̄ talia sunt non sunt vnū 7 q̄ generationes faciunt fm̄ q̄ sunt composita 7 cōplicata consistunt tamen etiam q̄ ex eo q̄ fm̄ veritatem est vnū quod est id q̄ omnino est indiuisibile actu 7 potentia nunq̄ sit multitudo nec ex vere multis que discreta sunt 7 non actu nec potentia cōiungibilia sicut indiuisibilia nunq̄ sit vnū compositum ex illis nūero vtrūq̄ horum est impossibile: dicunt etiam isti duo viri. s. Democritus 7 Leucippus q̄ patitur res p̄ poros: sicut dicit Empedocles 7 alij de numero illorum p̄porum 7 dicunt q̄ omne pati 7 omne alterari hoc modo generatur 7 fit ita q̄ fiat rei dissolutio 7 corporis per interpositionem vacui q̄ vacui interponitur rebus res interceptando: ita q̄ pars huc pars autem illuc feratur. Similiter dicunt fieri augmentationem corporibus solidis paruis subintrantibus in rem que augetur ferz aut cōtingit Empedocles dicere quod dicit Leucippus in h̄ quod indiuisibilia necesse est enim ponere. Dico

autem fere: q̄ Leucippus ponit athomos segregatos ambulantes in vacuo 7 athomos in corpore q̄ constat que indiuisibilia inter porum 7 porum faciunt diuisionem. Sed Empedocles contingit alterū horum dicere. s. athomos que diuidunt inter porum 7 porum: q̄ aliter in omni re porū essent p̄nti: hoc autem est impossibile. Tunc enim corpus solidum nihil esset p̄ter poros: sed totum esset vacuum: ergo nihil esset q̄ vacuum est sicut non ens: vt dicit Leucippus: necesse est ergo athomos esse se tangentes inter poros: media autem athomorum esse vacua que Leucippus dicit esse poros: fere ergo Empedocles dicit sicut Leucippus de facere 7 pati. Modi ergo fm̄ quos vt dicunt antiqui hec quidem faciunt h̄ autem patiuntur fere sunt qui dicitur sunt. Dico autem fere propter Platonem de quo infra faciam mentionem 7 manifestum est quid 7 quō de his dicunt.

Cap. xij. qui p̄porum magis ex dictis suis possunt causare nālia que sensus consistitur esse.

¶ Ne autem in p̄bica 7 ad sensum consistitur quedam plus sequitur quorūdam positiones 7 quorūdam minus verbi gratia minus enim sequitur ad positionem Empedocles. quomodo erit generatio 7 corruptio: q̄ h̄ ex dicto suo non est manifestum: Democrito enim 7 Leucippo p̄nentibus prima principia esse corpora indiuisibilia que differunt formis siue figuris manifestum ē qualiter fiunt: eo q̄ confessa sunt in naturis: q̄ constantibus his res generantur 7 dissolutis corrumpuntur 7 alterantur 7 patiuntur 7 augentur sicut supra diximus. Empedocles autem non contingit esse manifestum qualiter hec stant: q̄ ipse bene causabit ex dicto suo generationem 7 corruptionem eorum que fiunt ex elementis sed cum ponat illa esse non ex alijs nec ex inuicem non ponit ipse ex dicto suo causam differentie: unde generetur elementorum coaceruata q̄titas q̄ athomos non ponit: nec ponit q̄ sit aliquod elementum: unde generatur ignis vel aliquod aliorum elementorum sicut Plato in thimæo scripsit aliqua elementa esse horum corporum. s. ignis aque 7 aeris 7 terre. In tribus enim differunt vt non eodem modo Plato Leucippo dicit: q̄ Leucippus quidem dicit prima esse solida corpora athomalia: Plato autem dicit planities siue superficies indiuisibiles. Et Leucippus dicit q̄ vnūquodq̄ corporum athomorum terminatur infinitis figuris. Plato autem dicit q̄ figure planities sunt terminate 7 finite: quia generantur omnes ex triangulo modo supradicto. Sed tamen vterq̄ tam Plato q̄ Leucippus dicunt indiuisibilia que figuris sunt determinata ex quibus fit generatio congregatione 7 corruptio segregatio. Et Leucippo quidem duo modi erunt quibus fit actio 7 passio. s. per tactum agentis 7 patientis: 7 per vacuum quod est porus: Platoni autem tm̄ vnū istorum modorum relinquatur: q̄ superficies mathematica nō ē porosa: 7 ideo non sit actio fm̄ cum nisi per tactum: 7 nos in prioribus sermonibus tertij libri celi 7 mundi diximus de planities. Quod autem contingit dicere de corporibus indiuisibilibus nunc dimittatur.

Capitulum. xv. vtrum indiuisibilia sint principia 7 cause actionis 7 passionis sicut dixerunt Democritus 7 Plato.

¶ Ict autem nos hic disputemus vtrum vacuum sit cā actionis 7 passionis q̄ antiqui ponebant

ponbant in corporibus porosis tamen disgressio //
 in faciemus ad inquirendum de ipsis indivisibili-
 bus parum tamen disgrederemur: quod non inquiremus
 de natura indivisibilium sed in vtrius sit causa actio-
 nis et passionis. Dicimus enim quoniam vni quodque
 in divisibilem necessarium est etiam dicere impassi-
 bile: dicunt enim antiqui quod passio non sit nisi per va-
 cuum quod est in poris corporis ita quod vacuum po-
 rorum causa sit actionis et passionis. Et nos dicimus
 quod nec causa est actionis nec passionis nec etiam dis-
 positio. Omne enim quod est causa actionis vel pas-
 sionis est durum vel frigidum vel aliqua qualitate
 dispositum. Sed vacuum cum sit privatio et non ens
 respectu pleni nulla earum qualitatum est dispositi-
 tum: ergo nec actuum nec passuum: hoc autem di-
 citur quod quis etiam dicitur eorum de indivisibilibus
 sit inconueniens: dicit enim quod caliditas datur sola
 inter activas qualitates figure circulari atomorum
 quod ponbant celum esse ignem purum: quod videbant
 esse circulare. Si enim dant calidum circulari si-
 gure: necessarium est quod alicui figurarum angulosa-
 rum sicut quadrilaterae: vel alij dent frigiditatem. Si
 autem concedunt has duas qualitates esse in atomo-
 mis: tunc etiam debent concedere consequentes ea-
 rum esse in eis quales sunt gravitas et durities: leui-
 tas et mollities et alie huiusmodi qualitates. Est au-
 tem iterum inconueniens dictum Democriti cuius co-
 cedit in atomis vnum esse grauius altero: quod leue
 est leue per caliditatem que rarefacit partes materie
 sue et facit ipsum leue. Cum autem talia sunt. si di-
 ceretur quod non pateretur ad inuicem esse hoc impossi-
 bile: patitur enim leuiter calidum a multo calido
 non in quantum sunt similia in calido: sed in quantum ex-
 cedens est magis calidum et excessum est plus frigi-
 do permixtum. Similiter si durum dicit esse de-
 mocritus necesse est quod dicat etiam molle esse in atomo-
 mis. Molle enim naturali impotentia resistendi ta-
 cui passuum est licet in quantum est humido infusus
 sit sub actuum: dico autem sub actuum: quod per hu-
 midum actuum quod non simpliciter actuum est:
 sicut calidum et frigidum. Et propter hoc dicitur ite-
 rum sequitur atomos esse actiuos et passiuos et ex
 omnibus his dicitur que perfecte dicit Democritus
 vel sequitur ex dicitur suis ut habitum est. Necesse est
 quod Democritus dicat quod atomi sunt actiuus et passiuus
 et licet hoc ipse concesserit propter duas rationes ta-
 men hoc impossibile est et inconueniens. In atomis
 enim aut ponitur figura sola: aut cum figura quali-
 tas actiua aliqua aut passiuua. Si ponitur in eis figu-
 ra sola tunc non erunt actiua: nec passiuua quod figura
 neutrum est: quod aliter mathematica agerentur et pa-
 terentur. Si autem cum figura in atomis ponitur
 qualitas aliqua aut vna erit illa in quolibet atomo
 aut plures si vna cum atomo sit principium ut di-
 cunt illa erit immobilis ab ipso ita quod calidum sem-
 per est calidum et frigidum semper est frigidum: er-
 go vna natura materialis non erit atomis subiecta
 quod materia variatur de contrario in contrarium quod
 dicta non faciunt atomi quod est impossibile: sem-
 per enim erit vna natura materialis subiecta contra-
 riorum. Si autem multe qualitates insunt vni atomo
 que quidem sint actiue et passiuue ille sine dubio erit
 contrarius: quod actio et passio erunt inter contraria: er-

go contraria sunt in eodem indivisibili: ergo contra-
 ria insunt eidem secundum idem quod iterum est impossi-
 bile: unde si patitur atomus frigus quod infrigidatur frigus
 id patitur et aliud. scilicet calorem quod falsum est. Et eo-
 dem modo est de passionibus alijs actiuis et passiuis
 ergo licet ipse indivisibilia dicat esse actiua et passi-
 ua sequitur tamen ea esse nec actiua nec passiuua. Illud
 autem inconueniens non simpliciter in contra-
 Democritum. Sed etiam contra platonem qui dixit
 indivisibiles planities esse principia: dixit enim
 plato non esse vacuum indivisibilibus planities
 et quod secundum eos non sit rarum nisi vacuum interponatur
 partibus corporis sequitur quod non erit vacuo non ge-
 neratur aliquid rarius vel densius: sunt autem rarius
 et densum: prima contrarietas ex parte materie: cum
 ergo ille non sint consequentes etiam non sunt ergo
 nulle sunt in corpore qualitates actiue vel passiuue: er-
 go nec agit nec patitur aliquid indivisibile quando
 vacuum non ponitur esse in ipso. Si autem dicat ali-
 quis quod atomi parui sunt indivisibiles et magni non
 sunt indivisibiles hoc erit inconueniens: verum enim
 est quod rationabilius et facilius magna diuiduntur quam
 parua quod magna facilius dissoluitur quam parua: ideo
 quod magna componuntur ex multis et parua ex par-
 uis sed indivisibile dicit vniuersaliter indivisibile quod
 non est paruum: ideo diuisio magis est ex istis ma-
 gnis quam paruis: sed tamen existit vtrisque. Amplius
 autem aut etiam illa omnia indivisibilia solida exi-
 stunt vnius nature: sicut si essent ignea vel terrea: aut
 sunt diuersarum naturarum: si autem sunt vnius na-
 ture siue vnius speciei secundum quantitatem quid erit tunc
 diuidens et discontinuus ipsos atomos: quod non
 accidit eis sicut in aqua: cum enim vna pars tangat
 aliam statim continuatur et: simpliciter enim cum vnius
 atomus tangit alium statim cuius eo debet continua-
 ri: posterior enim non differt a priore nisi in natura
 formali. Si autem sunt diuersarum naturarum siue
 specierum quales sunt ille species: cum enim ille na-
 ture faciant atomos diuersos et discontinuos ipse
 sunt ante ea secundum naturam ergo ille non magis sunt po-
 nende esse et principia rerum que sunt ex atomis quam
 figure atomorum quas principia dixit esse Democritus.
 Amplius hoc videtur esse inconueniens su-
 per hoc quod ea que differunt natura et forma agunt et
 patiuntur ab inuicem cum sibi approximant: nature
 ergo ille erunt principia actionis et passionis et non
 figure.

Cap. xvj. vtriusque indivisibilia mouentur in vacuo
 sicut dixit Democritus.

Via etiam Democritus hoc dixit indivisibi-
 lia ferri et moueri in vacuo quod eramus quid
 ea moueat: aut enim indivisibile mouetur
 a se vel ab alio si ab alio: tunc ipsum est passiuus: er-
 go non principium actionis sed potius mouens ip-
 sum est principium actionis: si autem mouet ipsum
 se vni quodque aut diuisibile erit aut secundum aliud mo-
 uetur: et hoc est contra hypotheseim aut ipsum est indi-
 uisibile: et tunc cum moueri suum: et mouere sint ad
 formam agendo et patiendū erit hoc ipsum indivisi-
 bile frigus id agens et patiens sed actio et passio sunt priora
 et ideo indivisibile in eodem habebit contraria quod
 est impossibile. Adhuc secundum hoc materia contraria-
 rum non tamen erit numero et sibi vna sed etiam in po-
 tentia disposita quod est impossibile: ergo non mo-
 uetur in vacuo.

h enim determinandum et ostendendum: quoniam est falsum: si enim concederentur corpus vel magnitudo non ubique esset diuisibilis sicut illi dixerunt quod diuiditur in poros et non diuiditur in corporibus indiuisibilibus que poros interponuntur: tunc esset verum quod corpus non ubique in omni parte sua est passibile: ideo etiam si esset verum quod nihil esset continuum: quod continuum licet continue ad indiuisibile non tamen est ex indiuisibilibus. Si autem est mendacium hoc quod dicunt sicut supra ostendimus et omne corpus diuisibile: tunc nihil differt dicitur quod diuidatur vel quod sit diuisibile vel quod tangat vel quod sit tangibile: licet enim in poros tunc diuidatur tamen est diuisibilis in partibus que poros interponuntur: quod ille non sunt indiuisibiles et similiter est tangibile in illis: et ita secundum totum est diuisibile et tangibile et passibile. Si enim corpus potest segregari secundum superficies in quibus est tactus ut inquitur quidam Platonici si nondum est diuisum est tamen diuisibile et posito inesse non accidit impossibile. Si etiam si diuisibile sit in partes posita diuisione in actu nihil sequitur impossibile.

Cap. xxii. quod actio et passio non fiunt per poros scissis corporibus.

h Quod autem vniuersaliter passio hoc modo fiat in rebus que quidam dicunt quod generantur scissis sine separatis corporibus per poros est inconueniens. Destruit enim h modus alterationis in qua tamen saluatur actio et passio: videmus enim quod idem corpus continuum manens: quando quod quidem est humidum liquidum et quando quod coagulatur sicut glacies et aqua fluida et patitur hec aqua sine diuisione et sine compositione et sine conuersione suarum partium et absque tactu diuerso in ordine componitur partium: quod eodem modo remanent saluate in continuo: sicut Democritus dixit fieri alterationem ex diuerso ordine atomorum: non enim ipsius continuum tractatum in alteratione nec transpositum diuerso situ partium in toto nec transmissum per liquefactionem quando ex humido fluido sit coagulatum: et ideo alteratio fieri potest eodem modo in materie partibus manente continuo. Si autem dicit aliquis quod licet partes continui non transponantur ut diuidatur tamen indiuisibilia ex quibus sit continuum mutantur in tali alteratione quando sit coagulatum ex humido: quod tunc amittit indiuisibilia liquidum fluida et acquirit indiuisibilia dura et coagulata h patet esse falsum. Indiuisibilibus enim tumor indiuisibilium corporum non vere insunt dura et coagulata quod talium passionum indiuisibilia non sunt susceptiua ut diximus secundum totum secundum vnum modum manens in partibus et situ partium in toto quando quod est humidum et quando quod coagulatum et diuisum ergo si diuisione pororum est alteratio et si diuidatur res et transponantur partes non manet continuum vnum: et ideo tunc non est alteratum sed corruptum. Et ideo hic modus destruit etiam augmentationem et diminutionem: quod si partes actiui intrant poros passiuui: tunc id in quod intrant non erit maius secundum vnamquamque partem que fuit vna conditio augmenti sed tamen erit appositio sibi facta in poros et id quod intrat non transmutat totum: quod partes inter poros inter se causantes eodem modo manent quo prius et etiam non erit transmutans secundum se: quod id quod augetur non conuertitur ad se quod intravit in

ipsius: sed tamen porum eius sunt pleni illo corpore quod intravit: dicitur ergo quid est generare et facere et pati secundum veritatem et quomodo quidam inquitur quod contingit et non est verum quod ita contingat ut dicunt. Relinquitur autem videre de mixtione secundum eundem modum artis quod mixtio tertium erat eorum que sunt que supra proposuimus pertractanda ante generationem elementorum.

Tractatus. vi. de mixtione.

Capitulum. i. de intentione tractatus et de ratione eorum qui dixerunt non esse mixtionem.

Crutandum est quid sit mixtio et quid est miscibile: et h est querere qua ratione quodlibet de numero entium existit: scilicet que contingunt misceri. In tertio queremus quomodo est mixtio. Amplius ante hec omnia queremus vtrum est mixtio et mendacium est mixtione fieri per materiam: dicunt enim quidam quod non est impossibile. Quaedam alii misceri videntes hac ratione: quod cum conueniant ea que misceri dicitur aut manent sicut prius in forma et specie aut non manent eodem modo in forma et specie ante et post sed corumpuntur vel ambo vel alterum eorum: si manent eodem modo in forma et specie ante et post: tunc magis sunt mixta postquam coniuncta sunt quam fuerunt ante coniunctionem. Si ambo vel alterum non manet: sed corumpitur tunc est generatio et non mixtio: que nullatenus sunt entia et manentia non sunt mixta sed corrupta.

Cap. ii. que sit differentia mixtionis ad alios motus: quod ab hoc dependet solutio prius habite dubitationis.

Primum soluiamus hanc dubitationem dicemus quod per ea per que probant istam suam intentionem: videtur quod iste sermo eorum que rit quod mixtio differt a generatione et corruptione et in quo differt miscibile generabile et corruptibile. Manifestum est enim quod si est mixtio: tunc oportet eam differre a generatione et corruptione et aliis mutationibus que sunt ad formas. scilicet ab augmentatione et quando ista differentia erit manifesta tunc soluetur questio. Est autem differentia mixtionis ad generationem et corruptionem quod materia et forma sunt principia entis generati et materia non dicitur misceri generabili: sed potius efficit in actu per formam ipsius: sed materia in qua generatur ignis: non dicimus misceri igni vel forme ipsius nec dicimus misceri ligna cum exardet quod nullo modo manent ligna: nec dicimus materiam ignis misceri particulis ignis vel ipsi igni sicut dicitur quod vnum miscibile miscetur particulis alterius miscibilis et ipsi miscibili sibi coniuncto: sed dicimus magis ignis. scilicet ligna vel aliud corumpi et ipsum ignem generari: ergo mixtio nec corruptio est nec generatio secundum eundem modum aut non dicimus cibum misceri corpori: quod cibus transit indurans corpus quod manet secundum formam: sed neutrum miscibilium ita manet ad modum corpus cibatum. scilicet indiuisum specie nullo modo alteratum: et sic patet quod mixtio differt nutrimento et augmento differt etiam ab aliatione: scilicet non nos prouidemus in artificialibus cera non miscet figure si gilli nec figura miscet figurati sine tumori quod vtrumque indiuisum manet indiuisum et a specie nullo modo aliatum et si consideremus in naturalibus cum non dicimus quod albedo miscetur corpori quod est albus: quod passionem et habitum formarum accidentalium nullatenus

nō possibile est mixtas esse rebus in quibus sunt si-
cut in s̄bctis: q̄ non diuiduntur nec plurimuz parti-
cularē accidentium potest esse euz plurimo particu-
lari s̄bcti non in vnum alterat actiue alteruz nec pas-
siuum vtrūq; ab vtroq; si videntur ambo saluata.
Similiter si consideremus accidentia inter se vnum
non misceat alteri: q̄ si misceretur tunc ea que maxi-
me distant maxime misceretur q̄ mixtio est contra-
riozum: maxime autēz distat accidens corporale ⁊
accidens spirituale ⁊ tamen non miscentur: q̄ disci-
plina ⁊ albus non dicitur misceri nec aliquod aliud
accidens eo q̄ non separatur a s̄bo: q̄ omnia misci-
bilia primo sunt separata ⁊ post mixtionem sepa-
rari possunt: ⁊ ideo bene dixerunt quidam qui dix-
erunt q̄ omnia. s̄. s̄ba ⁊ accidentia aliquādo simul fue-
runt mixta: q̄ non omnia res omni rei miscibiles ē:
sed oportet q̄ vnuz miscibiliū separabile sit ab alio
passionum autem ⁊ vniuersaliter accidentium nul-
lum est separabile.

Capitulum. iij. de solutione prime dubitationis. s̄.
an est mixtio.

Is autēz prelibatio soluemus questionem
dicentes: quoniam entiu ⁊ quidez sunt po-
tentia h̄ quidez actu: vnde mixta postq̄ mi-
xta sunt contingit aliquāter esse ⁊ aliquāter non
esse i mixtura ipsa: s̄m actum enim aial ab oibus mi-
xtis siue miscibilibus generatur siue sit ab ipsis: sed
ipsum est potentia alterutrum eozum si duo sunt si-
ue q̄d̄z eozum si plura cōueniunt ad mixturam que
quidem fuerat anteq̄ miscerentur alteratis ipsis s̄m
q̄litate p̄ntis ipsis siue ipsis diuisio i q̄litate ita q̄ plu-
rimum vnius sit euz plurimo alterius: hoc enim qua-
liter i mixto manerēt miscibilia que sunt supra habi-
tus sermo qui videbatur probare non esse mixtionē
Nos enim videmus q̄ ea que miscentur conueniunt
ex prius separatis ⁊ postq̄ conueniunt rursus aliquā
separabuntur: q̄ leuia ascendunt aliquando ⁊ gra-
uia descendunt: vt in celo ⁊ mundo determinatum ē
non ergo manent mixta inalterata ⁊ nō diuisa sicut
corpus ⁊ albus nec alterum nec ambo corumpun-
tur omni modo sicut in generatione ⁊ corruptione.
Saluatur enim virtus eozum: ⁊ ideo que ad hanc
questionē pertinent non relinquuntur.

Cap. iij. ⁊ est digressio determinans qd̄ mouet ad
mixtionē ⁊ q̄ mixtio est naturalis.

Tendenduz hic q̄ dubitatio ista est super
duo fundata. s̄. qualiter veniant ad mixtio-
nez elementa: ⁊ qualiter manent i mixto: ⁊
de primo scias q̄ s̄m dicta p̄ozum primuz mouēs
elementa ad mixtionēz est imiscibile: ⁊ hoc est totū
munduz mouentia ⁊ ordinantia que admodum do-
cet Aristote. Spera enim solis in qua fons caloris ē
ē nata mouere ignēz ⁊ spa lune nata ē mouere aquā
per quod mare ingreditur ⁊ egreditur ad quantita-
tem ⁊ etatem lune. Spera autēz quinq; planetarum
s̄. Saturni Iouis Martis veneris ⁊ Mercurij mo-
uent speram aeris: vnde motus aeris moti sunt di-
uersi sicut diuersus est valde motus dictozum pla-
netaruz: ⁊ est in acre frigus congelatiuum ex spera
Saturni ⁊ estus ex spera Martis ⁊ tēperies in fri-
gido ex spera Veneris ⁊ cōmiscibilitas ⁊ passibili-
tas facilis ex spera Mercurij. Spera autē stellarum
multaruz que est octaua in qua sunt multe imagines
⁊ figure mouent terram: vnde etiaz in ipsa figuran-
tur imagines multe in generatis: licet ergo leuia non

descendant ex se nec graua ascendant ex se: tamen
ex motoribus vniuersalibus mouentibus ⁊ ordinā-
tibus munduz aliquando descendunt leuia per que-
dam moduz ⁊ ascendunt graua per moduz alium
quē infra dicemus: huius autēz exempluz conueni-
ens est in qualitatibus actiuis ⁊ passiuis corporis
animati. Non enim in homine vel alio animato sem-
per mouetur s̄m naturaz calidum p̄ nām ⁊ mouent
ignis nec agit actum ignis omnino: sed potius mo-
uetur ad id ad quod dirigit ab anima ⁊ agit ad ter-
minuz ⁊ sinez iniunctum. Aliquando sicut dicit Ari-
sto. contra Empedo. in sc̄do de anima. Cum igit
motus celi sicut motus sapientis sit sicut dicit Me-
talac in libro de spera mota ⁊ euz ad motuz celi re-
ducatur omnis motus qui sit in clemētis ⁊ clemēta-
tis: sicut dicit Aueroys supra. vij. phicozum. Ideo
dictum est ab Aristote. q̄ opus nature est opus intel-
ligentie: ⁊ hoc dictuz sit mouente in genere p̄io cor-
porum: q̄ mouens ante hoc est motor oibis qui pla-
nes ⁊ applanes vocatur ab Aristote. in. xj. prime phie-
s̄. diurnum ⁊ erraticuz: si autēz queratur de motore
coniuncto dicit q̄ calor solis sicut dicit Aristote. in li-
bro meteorozum mouet terram ⁊ aquaz ⁊ eleuat
inde diuos vapores: quoniam quantum dat terre de na-
tura aeris cum facit ipsam vaporosam tantū dat et
de motu ⁊ loco aeris ⁊ terre sic vaporositate accē-
pte naturalis est ad aerem ascendere ⁊ ibi cum acre
misceatur ⁊ in ea sunt quedam partes ignite ex calo-
re solis ⁊ similiter de aqua vaporali. Similiter au-
tem aer frigidus spissatus tendit ad terram nec hoc ē
contra naturam aeris sic accepti. Et sic patet quali-
ter in medio loco regionis sunt partes ignee ⁊ aeree
⁊ aquee ⁊ terre ⁊ mouentur ad se invicem descendē-
do ⁊ ascendendo. Sunt etiam quedam partes ignis
in vaporibus pluualibus ⁊ in roze descendentes
quas vapores accipiunt in regione aeris calefacta q̄
dicitur estus: sicut patet a subcadente ⁊ in omnibus
alijs vaporibus: huius autēz signum est q̄ aque plu-
uiales sunt vaporose calide stiptice: ⁊ sic iterum cū
pluuia ⁊ roze ⁊ alijs descendunt partes ignite ad lo-
cum mixtionis. Ex his patet q̄ ad mixtionem non
mouet violentia s̄m natura: ⁊ ideo mixtio est nālis.

Cap. v. ⁊ est digressio de qualiter elementa ma-
nent i mixto.

E sc̄do autēz quesito. s̄. qualiter mixtibilia
sunt i mixto attende q̄ sicut dicit Auic. du-
plex est esse elementozum. s̄. primuz ⁊ sc̄dm
primuz autēz est esse quod habēt in operatione qua-
litatuz suarum que sunt proprie ipsis ⁊ fluūt ab eēn-
tīs ipsozum que sunt calor frigus humiditas ⁊ siccitas.
Dicendum ergo q̄ quo ad esse sc̄dz non manēt
elementa omnino primū autēz eē dupliciter dicitur li-
beruz ⁊ integruz vt ita dicā ⁊ ligatuz ⁊ partituz: li-
beruz autēz ⁊ integruz voco quando ignis vel aliud
elementuz accipitur p̄ se sicut sunt elementa in suis
speris ⁊ locis naturalibus. Ligatuz autem voco
quando non est ab alio alteratuz ⁊ aliud alterans ⁊
diuisuz in ipsuz ⁊ econuerso ita q̄ plurimū vnius sit
cum plurimo alterius: ⁊ sic manent elementa i mi-
xto quo ad esse primuz. Et ideo dicit Aristote. q̄ vir-
tute manent virtute inq̄ que fluunt a tali essentia ele-
menti q̄ habet i mixto.

Cap. vi. ⁊ est digressio ex dictis declarans diffe-
rentiā mixtionis ab alijs motibus.

Et ex

Ex hoc ulterius patet differentia generationis et mixtionis: quia in generatione contra-rius agit ad suos contrarius destruendum ita quod corruptum contrarius nullo modo saluatur nec permanet in materia corrupti nec permanet in materia generati: sed in mixtis contrarius non agit ad destructionem omnimodam contrarius: sed alterat ipsum: ita quod partem saluatur in materia alterati: et partem in materia alterantis: verbi gratia. Calidus in mixto alterat frigidus et alteratur ab ipso: et ideo frigidus pars est in materia calidi in quantum eam alterat et partem in propria: et e converso est de frigido: et ideo quilibet alteratur alium. Et si tu queras utrum tanta est caliditas mixti quanta est simplicis dico quod si tu queris de quantitate essentie calidi: nihil prohibet tantam esse: sed est diversa partem in materia propria et partem in alia. Si tu queris de actualitate constat quod non est tanta in ipso mixto: sicut in simplici cuius caliditas sit remissa frigido alterante. Et similiter est de alijs qualitatibus et hoc concordat sermonibus Saliceni et Aulic. dicentium quod nihil prohibet equales esse caliditates in essentia in sicco et humido: sicut in iuvene et puero: licet sit in pueris minus acuta propter humorem: unde pars quod elementi simplicis et mixti essentia sit una secundum esse differt et qualitas est una sed differt in acuitate et actioe. Et hoc etiam patet quare mixta separabilia sunt sed non redeunt necessario separata et omnia dicta et dicenda ex his erunt magis facilia.

Capitulum vii. de modo mixtionis secundum opinionem antiquorum.

Edemus ad propositum continuas post dicta tractantes questionem. s. quomodo est mixtio utrum sit secundum quantitates solus ut quidam dixerunt aut secundum qualitates et quantitates sicut veritas se habet. Est autem dupliciter hoc quodam antiquorum secundum quantitates solus. s. in comparatione ad sensum nostrum vel secundum naturam: dixerunt enim quidam mixtionem esse diuisionem quantitatis miscibilium unum vel secundum nostrum sensum non esset perceptibile que pars a qua parte discerneret preter hoc quod partes unius miscibilis alterarentur a partibus miscibilis alterius sed remanet que pars distincta secundum se et secundum operationem. Alij dixerunt quod quilibet miscibile diuiditur in minima non quo ad nostrum sensum: sed quo ad naturam miscibilis. s. quod non sit accipere minus quod fuerit naturam et operationem miscibilis quod sicut dictum est supra per hoc corpus in eo quod est per hoc non diuiditur in infinita. Conueniunt tamen ambe iste opiniones in hoc diuisione mixtionem esse secundum quantitates diuisibiles in minima quo ad nos vel simpliciter diuisorum vel compositorum corporum adiuicem ut minime unius sint iuxta minimas alterius. Queramus ergo utrum sit verum nec ad sensum sit mixtio: quando enim ea que miscentur diuiduntur in ita parua et ponuntur adiuicem hoc modo: ut sensui non sit manifestum distinguere inter partes unius et partes alterius tunc mixta sunt secundum quosdam. Queramus ergo utrum sit verum sit an non sit sic: sed mixtio est ut dicunt alij quando in minima simpliciter diuiso corpore quilibet pars eius est secus quam cuiusque parte alterius. Dicit enim sic a quibusdam: verbi gratia in natura minima sunt grana seminum sicut si diceremus ordeum mixtum cum surmento licet illa sensu sint discernibilia tamen sunt minima a sui generis in corpore per hoc et ad similitudinem istorum dicunt mixtionem elementorum quando

in minima simpliciter diuiso elemento quilibet pars unius est iuxta quamlibet partem alterius. Est autem contra obiectum istas opiniones: quia cum omne corpus sit diuisibile si corpus est miscibile demonstratio mixture est quod quilibet pars mixta sit omnimoda: hoc est unius rationis cum toto mixto et quod sit quilibet pars hoc est cuiuslibet mixti pars iuxta quamlibet partem mixti alterius. Quoniam autem mixtio non est idem quod corporis in minima diuisio manifestum est: quia ea in que diuiditur corpus alterum nec sunt omnimoda illis: nec etiam compositio partium est idem quod mixtio alterius quod ut dictum est partes compositae non sunt omnimode unde mixtio est aliud quam compositio: manifestum est ergo quod mixtio non est diuisio secundum parua saluata: secundum esse et essentiam: sed oportet esse alterata ab inuicem: talis enim coniunctio diuersorum compositio erit: sed non confusio siue comixtio: quia non habebit eandem rationem cum toto pars nec pars cum parte quod tamen dicimus oportere fieri si aliquid est mixtum. s. quod partes sint omnimode toti et adiuicem: quod sicut que liber pars aque est aqua: ita quilibet pars confusi siue comixti est ipsum confusum siue mixtum ut pars in carne et osse mixti: quia quilibet pars carnis est caro: et quilibet pars ossis est os. Si autem mixtio esset idem quod compositio secundum parua in esse et essentia saluata nihil horum contingeret. Est etiam propria ratio contra illos qui dicunt mixtionem esse secundum minima compositioem quo ad sensum nostrum: quia si hoc esset verum unum et idem esset mixtum quod non videt acute et alteri esset non mixtum qui acute videt: et etiam lineos oculos habere dicitur: quod fert lineum animal acute videre: est enim ratio propria contra illos alios qui dicunt idem esse mixtionem: quod secundum minima simpliciter diuisorum compositioem quia tali diuisione non sit mixtio: quia in minima simpliciter impossibile est diuisio corporum ita quod in eis stet diuisio. Si autem minima essent per se sicut dicit Democritus: tunc esset congregatio et non mixtio: aut ergo mixtio non erit cum his duo modi stare non possunt aut rursus dicendum est a nobis quomodo contingat generari siue fieri mixtionem.

Capitulum viii. de modo mixtionis secundum veritates et que sunt facile miscibilia.

Remotandum itaque ut sepe diximus quod entium quedam sunt actiua quedam autem ab his passiuas: hoc ergo conuertuntur adiuicem et passiuas adiuicem: quod unumquodque illorum conuertit et alterat reliquum ut diximus ita. s. ut in mixto quorum eadem est materia quo ad potentias et formas et actiua sunt adiuicem et passiuas adiuicem: quod unumquodque illorum conuertit et alterat reliquum ut diximus ita. s. ut in mixto contrarietas unius cuiusque saluetur partem in se et partem in altero quorum aut non est materia una quo ad rationem potentie hoc faciunt et manent impassibilia quemadmodum supra est determinatum: et illorum non est mixtio adiuicem: et ideo ars medicinae facit sanitatem et non miscetur ei et etiam que non habent aliam materiam ex qua sunt: sed tamen materia in qua sunt non miscentur sicut passiones et habitus et cetera accidentia non miscentur: et ideo sanitas non est mixta corporibus sanis: quia optime miscibilia sunt quecumque actiuorum et passiuorum habentium materiam ex qua sunt vnam facile sunt diuisibilia per inuicem ita ut unum facile penetret per alterum sed tamen multa talium composita paucis et magna composita ex paucis non faciunt mixtionem proprie dictam sed faciunt augmentationem

dicentes: quod paruum et paucum quod deficit a virtute alterandi magnū et multū corrumpuntur: et sic transit in naturam dominantis. Ideo gutta vini mille milibus anforis aqua infusa non miscetur: quod species et forma vini soluitur et corrumpitur et gutta vini nihil alterans aquā transit in totam aquā quando autem potentie miscibilium adequant equaliter tunc vnum quodque miscibilium equaliter dominatur et vnum quodque ad alterum transit ad dominans secundum aliquem modum transmutatur et vnum quodque et sui ipsius natura secundum quid transmutatur nec tamen aliquid generatur quod essentia et virtus miscibilium mouens licet secundum esse variet sed sit inde medium commune quod participat virtutes et essentias omnium miscibilium et conuictorum et efficitur ipsum locus vnus per actum medium vnum sic: patet in carne que est ex elementis et media secundum qualitates elementales: quod aliter non sentiret excellentias: et est in actu medium: quod nec ignis nec aer nec aqua nec terra et est ipsius locus vnus.

Cap. ix. et est digressio determinans qualiter virtutes contrariorum equantur in mixto.

Etendum hic quomodo auctores principum dicunt esse equatas equaliter potentias miscibilium in mixtura: hoc non videtur stare non posse cum eorum que equatas equaliter habent potentias tanta sit virtus resistendi contra et agendi: et ita quoniam habent equatas equaliter potentias nec agunt in se inuicem nec patient in se inuicem. Adhuc autem obijciunt contra hoc Avicenna et abbreviato: eius algazel quod secundum hoc mixtum equaliter habet de omnibus elementis quis ergo erit motus illius mixti et aut quis locus quilibet. non motus secundum triplum erit sibi tam violentus quam naturalis et similiter est de loco. Sequeretur etiam ex hoc quod omnis mixtio omnium mixtorum est vna compositio: sicut non mixtio carnis est ex omnibus equis equaliter ita etiam mixtio ossis: et sic ex sibi ex qualitate et quantitate sunt os et caro quod absurdum est: vnde de intelligenda sunt premissa sic quod sit dupliciter equalitas. scilicet secundum qualitatem et virtutis similitudinem in intentione et equalitas proportionis ad quodam alterum rei aut equalitas secundum dicta auctorum philosophorum in nullo potest esse compositio proportionis aut equalitas est ad alterum quod est generatum constituere in specie et forma quod omnis mixtio naturalis propter generationem est et ad generationem ordinata: et tunc equalitas proportionis est quod transit ibi de quolibet quantum sufficit ad illius rei propter quam mixtio est generationem: vocat autem a philosophis prima equalitas arithmetica que est equalitas in quantitate: secunda vero vocatur equalitas secundum medietatem geometricam que est similitudo in qualitate et equalitas in quantitate: hoc non agunt et patient ad inuicem: ita quod de qualitate in altero est quantum sufficit alterationi que est ordinata ad formam speciei carnis vel ossis vel hominis vel equi vel hominis talium. Si autem aliquis dicat quod sit aliquid compositum equaliter: et ideo equaliter sentiat excellentias sicut caro hominis ipse dicit secundum: Aristoteles dicit quod abūdat terra in carne et aqua: et ideo est illa equalitas non est simpliciter sed ad formam hominis ordinata: sed verum est quod corpus hominis magis accedit ad equalitatem celi per recessum ab actu excellentie terrarum: et ideo melius inter animalia sentit secundum tactum et prudens est solus inter animalia: sed de hoc sermo habebitur alibi.

Cap. x. ex quibus est mixtio et que bene et que male miscibilia sunt.

Et deamus autem ad oppositum determinantes ex quibus est mixtio. Manifestum est ergo ex dictis

quoniam sunt haec miscibilia sola quae cumque de numero facti sunt siue agentium sunt in quiete: quod haec sunt ad inuicem passiva et haec est primum quod requiritur in miscibilibus. Secundum autem est quod facit ad facilitatem mixtionis quod sunt pura: quod purus per se facilius commiscetur magis: eo quod facilius et citius transit per se inuicem: multum non a multo tardius haec operatur: quod non vndique sibi cito potest coniungi. Et tertium est quod sunt bene dixerunt miscibilia ad inuicem quoniam diuiduntur et sunt ab inuicem passiva: quod bene terminabilia facilius diuiduntur ab inuicem in pura: ego autem voco bene terminabile bene diuisibile in pura verbigratia humida humidis optime sunt miscibilia in ter omnia corpora: et ideo sunt lubrica siue viscosa quae illorum partes ut in libro. Metheorum dicitur coniacet sicut ceterum propter inmixtum eis subtiliter sicca quod apprehendit vndique humidum et non sunt elabi sicut est in cetero quod aque ad miscetur: lubrica sicut iuncta vel lubrica humido compositum auget quantitate siue tumore: sed non miscetur ei sic quod quaelibet pars eius alteret quod libet humidum et alteret ab ea ad medium nam mixtum: pessime autem miscibilia sunt ea quorum alterum solum vehementer passiuum est ab altero propter quod agat in ipsum: vel non tamen agat quantum patet et alterum e contrario est tamen actiuum: tunc non est mixtum vel pars miscetur sicut contingit in plumbo vel stagno quod liquidum alijs metallis infunditur: quod infusus est auro et argento quod bene comixtionis sunt vehementer actiuum cum ipsum e contra sit male mixtionis et vehementer passiuum euaporat et effumat totum: ita quod nec coloris in auro nec solum relinquit infusus: aut erit quod minus est actiuum et minus bene comixtum effumat: ita quod non relinquit nisi colorem et forte pars sube que ista sit potius cupri et sile est de mixtura vel comixtionis omnis hominum alloqueres balbutiendo quod vna littera per lata aliam distincte non sonant: sed vna sonant et ab alia incipiunt quasi modum sonandi: quod accipies. in ante capientes sonum sunt litterae: et ideo non sonant vna et aliam: si vnam sonant aliam tangunt: ita quod potius est modus sonandi prima quam distincte perferat. Et sicut contingit in dictis miscibilibus: quod vnum est quasi susceptibile quod est vehementer actiuum et alterum quasi species: vel mouens eius: stagnum non remanet sicut passio aliquid siue materia in re propria: plane euanescent materia et recedit a mixto cum miscetur colorans ipsum solum: ideo autem haec contingunt in alijs similibus.

Capitulum xi. et est epilogus dictorum declarans quod est mixtio.

Abitis autem tribus questionibus supra tractatis epilogando. Soluamus quartam quae prima fuit in enunciatione que est liquido soluitur et intelligitur ex dictis. Manifestum est non ex his que dicta sunt: quod mixtio est et quod est et quae est: quod propter generationem et finem et propter diuisionem et actionem et passionem contrariorum ut propter causam efficietem. Manifestum est etiam quod sunt miscibilia: quoniam sunt illa que quasi ab inuicem sunt passibilia et bene determinabilia et bene diuisibilia: quia illa necessariuz est esse incorporata in mixtione: nec tamen adhuc eadem sunt simpliciter que prius que etiam alterum est. Manifestum etiam est quod compositio minimorum non alteratorum non est mixtio: et quod mixtio non est ad sensum sed miscibile est quodcumque bene determinabile ens passiuum est et actiuum ad inuicem et in tali miscibilibus id quod miscetur ad omnium est miscibile.

Mixtio autem ipsa est miscibilium alteratorum vnum in vnum actum mixti qui nullius est miscibilium separatim acceptorum.

Incipit

Incipit Liber secundus de generatione et corruptione elementorum.

Tractatus primus de principio materiali et formali et numero elementorum.

Cap. i. que sit intentio libri.

In superiori libro egimus de mixtione et tactu d. facere et pati quomodo existunt in his que transmutantur secundum naturam. Amplius autem diximus de generatione et corruptione que simpliciter sunt generatio et corruptio quomodo utriusque eorum est et propter quam causam. Similiter autem dictum est de alteratione quod sit et qua differentiam habet ad generationem et corruptionem. Relinquitur autem in hoc libro secundo considerare de corporibus que vocantur elementa antequam consideremus in particularibus libris de generatione et corruptione corporum simpliciter sicut lapidum metallorum plantarum et animalium que omnibus substantiis que consistunt per naturam generationis et corruptionis in est non sine corporibus que sunt sensibilia secundum se. Sensibilia autem dicuntur corpora que sentiuntur per tactum que prime qualitates tangibilibus cause sunt omnium altarum sensibilibus qualitatibus prime autem in qualitatibus tactus sunt quatuor qualitates prime. scilicet calidum humidum frigidum et siccum et hec differentie sunt elementorum: unde elementa sunt antonomastice dicta corpora sensibilia et per ea contingit generatio et corruptio omnibus generationibus et corruptionibus.

Cap. ii. de opinionibus que sunt circa principium materiale elementorum.

Incipimus autem primo de principii generationis elementorum et postea de generatione eorum et de generationis perpetuitate tangendo autem principium generationis elementorum prius tamen principium materiale et postea formale: et de principio materiali secundum nostram consuetudinem primo recitabimus opinionem antiquorum et postea improbamus eas deinde nostram supponemus sententiam. Fuerunt autem quidam qui materia que subicitur elementis et forme elementali dixerunt unum aliquod corpus esse quod actu separatur ab elementis et inuenitur separatim loco antea. Et dixerunt quidam quod hoc est aer et alij quod hoc est ignis et tertij quod hoc est medium inter hunc aerem subtilius et igne grossius. Et alij dixerunt quod hoc principium est plura per naturam. Quidam dixerunt quod ignis principium est et terra et quidam quod est duo dicta et tertium quod est aer. Alij dixerunt quod tria predicta sunt et quartum quod est aqua ut dicit Empedocles. nam unus dicitur quod plura quod his congregatis et segregatis et alteratis contingit generatio et corruptio in rebus generalibus et corruptibilibus.

Cap. iii. de improbatione dictarum opinionum et de opinione Platonis.

Quoniam autem bene habent dicere prima principia et elementa esse illa ex quibus transmutantur aut secundum congregationem vel secundum aliquam aliam transmutationem contingit generatio et corruptio sit eis concessum. Sed illi peccant qui dicunt unam materiam esse unum corpus et hanc separabilem a forma omni elementali et esse aliquando actu extra omne elementum. Impossibile enim est quod corpus sensibile sit sine contrarietate:

quod aut habebit partes propinque aut remote si habet casum propinque tunc erit spiritum et grave et tendet ad locum terre: et si habet remote tunc erit rarum et leue et tendet ad locum ignis. Cuius autem est motus et locus illius est forma quam motus et locus sequuntur: ergo est de forma terre vel ignis habens contrarietatem unius eorum. scilicet vel frigidum vel calidum siue sit finitum siue infinitum quod dicunt quidam esse principium elementorum non ergo separatum est ut dicebant sed sub forma unius elementorum: ut ait Plato scripsit in thymeo nullam habet determinationem: quod nihil dixit manifeste et determinate pro de principio materiali uniuersorum: non enim dixit manifeste si id quod vocauit pandareos. scilicet receptaculum omnium separatur ab elementis ita quod aliquando sit sub forma elementum actu aliquando non nec etiam videtur eo manifeste quod dicit quod nihil est subiectum materiale his que vocantur elementa prius eius: quod si esset subiectum quod esset prius elementis: hinc maneret secundum formam quam prius habuit quando ad formam elementum transit: sed ipse dicit quod subiectum elementorum se habet ad elementa sicut aurum ad opus operatum ex auro quod est anulus quod mobile vel aliquid huiusmodi: sed tamen recte hoc verbum quod dicitur quod ubi subiectum secundum formam substantialem manet sicut aurum in operibus auri ibi est alteratio et figura solum et non generatio: sed ex materia elementorum dicitur generari elementum et quorum generatio et corruptio est ex aliquo impossibile est enunciarum siue nominari ab illo ex quo sunt per generationem: quod caro non est terra et os non est ignis et tamen anulus est aurum quoddam sed cum Plato inquit quod longe verius elementum habet nomen materie ex qua est quod forme que est in materia. Ad hoc etiam plato peccat in hoc quod cum elementa corpora sint solida ipse dicit quod materia eorum dissoluitur usque ad plantam: quod impossibile est quod materia prima que est sicut mater sit plantis dico autem materiam esse sicut mater: quod sicut mater imperfectum generationis principium habet in se quod necesse est moueri a masculo formante et agente ita in materia est forma imperfecte: sed mouente et efficiente extra et formante mouetur adhuc quod ducatur ad actum.

Cap. iii. de opinione vera de materia elementorum.

Os autem dicitur esse aliam ab elementis aliam quam materiam unam quatuor corporum sensibilibus: sed dicimus hanc non esse actu separatum ab elementis omnibus simul: sed diuisum separatur modo ab uno modo ab alio et est semper cum contrarietate et ex illa sicut ex materia generantur corpora que vocantur elementata: de elementis autem certius determinatum est in tertio celi et mundi: sed tamen secundum modum quo ex materia generantur corpora prima non est dictum ibi: sed relinquitur hoc esse determinandum. Extimamus ergo materiam esse principium primum elementorum inseparabilem quidem a forma elementali et subiectam contrariis cuius probatio est: quod caliditas non est in materia subiecta frigiditati nec frigiditas est sub caliditati nec uniuersaliter contrarium est materia subiecta contrarij sed potest secundum elementum esse sub materia huius vel illius: et ideo principium primum illius est id quod est potentia corpus sensibile in generatione elementorum: secundo autem contrarietates distinguentes et determinantes materiam: dico autem ubi gratia caliditas: et frigiditas et humiditas. Tertio autem loco

elementum constitutum vt ignis: et aqua: et alia: hec enim elementa habent materia communem et proprietates: quia adinuicem transmutantur et materia que fuit sub vniuerso forma efficitur sub forma alterius sicut ignis fit aqua vel aliquid aliud unde non est verum quod Empedocles et alij dicunt. scilicet quod adinuicem non transmutantur: si enim non transmutatur adinuicem id quod semel est ignis: esset in eis alteratio sola sed hoc non est verum quia contrarietates transmutantur et cum eis sit transmutatio in forma substantiali.

Capitulum quintum de investigatione plurimarum qualitatum elementorum secundum quem sensum accipiuntur.

¶ Jam habemus dicere primum principium materialem elementorum: antequam loquamur de eorum transmutatione adinuicem: non minus etiam habemus dicere principium formale ipsorum: hoc est qualitates distinguentes materiam elementorum secundum quas illa corpora que lia sunt et habemus dicere quot sunt ille qualitates numero: quia ille sunt et transmutationis elementorum. Alij etiam philosophi videntur eis supponentes eas et nihil dicunt propter probationes. quare hec sunt et quare tot. Quia ergo nos hic querimus principia corporis distincti per sensibiles qualitates quod dicitur corpus sensibile: quoniam sensibile corpus est tangibile corpus autem tangibile est corpus cuius sensus est tactus. Manifestum est quoniam non omnes proprietates faciunt species siue formas sensibiles principia corporis sensibilis: sed solum ille convenientes que sunt secundum tactum: quia ergo differunt secundum proprietatem et secundum tangibile proprietates ille sunt qualitates proprie et principia corporis sensibilis. Non nec albedo: nec nigredo nec dulcedo nec amaritudo: sicut autem nec aliarum sensibilium proprietatem aliquam facit elementum et huiusmodi causa est quia nec proprie sunt: nec actiue nec passiue et quia non sunt prime. Non sunt proprie corporum que sunt elementa: et quia nec actiue nec passiue quia transmutarentur ea que tanguntur: et ita non valerent ad generationem et corruptionem eorum. Quia visus proprie sit tactus et ideo omnium visus prius sit omnino tactus: tamen qualitas visus non est corporis tangibilis secundum quod tangibile neque sensibile secundum quod sensibile est. secundum visum proprie est non prius quia visus forma et dignitate proprie est sensuum et est sine et omnium visus quod eiusdem nature est cum visus est proprie obiectis sensuum aliorum propter lucem et lumen quod forma est forma: quia propter ipsum mouet celum natura: generalium ad omnes formas tactus autem proprie sibi est quia ipse est sibi omnium sensuum et sue proprietates sunt cause omnium proprietatum et habet proprie quod non sentimur secundum tactum nisi id quod excellit qualitates proplexionates medius tactus quod est caro et ille sunt calidum frigidum humidum et siccum: quare nulla est in celo: et ideo celum non habet naturam esse sensibile tactu sed potius elementa in quibus sunt quatuor qualitates ex quibus sit proplexio et tactus quia ergo qualitates sensibilis corporis vt videamus que eorum sunt actiue et passiue. Sunt autem qualitates tangibilium sex proprietates. scilicet calidum frigidum humidum siccum graue et leue durum et molle lubricum aridum asperum leue et grossum subtile: ratio. non et desunt vt in philosophia dicitur non sunt qualitates proprie sed potius proprie proprie materiae. scilicet proprie quoniam in denso et remotum in raro. Hanc autem proprietatem graue et leue nec actiua nec passiva sunt secundum enim nomina sua nec dicuntur in faciendo aliquid nec in patiendo: quia non sunt nomina verbalia actiuum vel passiuum denominationa secundum elementa per suas qualitates operum adinuicem esse actiua et passiva vnde et leue et graue quoniam approximata alicui nec ipsum facit nec graue nec leue sed calidum et frigidum approximata sibi et tangenda se statim miscentur et transmutant adinuicem in ipso calidum et frigidum sunt actiua

humidum et siccum sunt passiva et habent proprie secundum grecos in quibus forte sunt nomina verbalia sicut calefactio frige factio huius factio et siccatio vel vt meliora siccatio tur nomina calefactio frigidum huius factio et siccatio ostendunt etiam habent ipsorum nomina definitiones.

Validum enim est quod congregat homogenea sibi: quia subtile quod calidum est veniens attrahit quod autem dicitur quod segregat a se que sunt diuersi generis que etherogenea dicuntur vt grossa per accidens conueniunt calido quia cum ea que sunt eiusdem tribus secundum congregat necesse est: quia grossa terrestria inattrita reliquat: et sic ea per accidens a se segregat huiusmodi autem causa est: quia dissoluit calidum: et a centro rei ad circumferentiam rei mouet: et ideo euolat subtile: et facit moueri totam rem cum transmutatione subie: et ideo calidum est simpliciter actiuum et vehementius actiuus.

Frigidum autem est quod equaliter coniungit et congregat sine genera. id est ea que cogenere sunt que sunt eiusdem nature et generationis et etherogenea que non sunt eiusdem tribus et habet causa est quia restringit partes rei a circumferentia ad centrum. Et ideo abscondit motum rei cum transmutatione subie et ideo frigida diutius conseruantur: et ideo etiam frigidum est minus actiuum quam calidum humidum autem et siccum per passionem diffinuntur quia humidum est indeterminate per proprio termino bene terminabile existens alieno: quia per se non stat: sed fluit ad alterum. scilicet siccum in quo persistit: et deterrminat eum id de facili retinet ipsum. Siccum autem per oppositionem illi bene terminabile est proprio termino: quia retentiuum est sui et retentiuum figuratum: sed male terminabile est alieno quia non vndeque tangit terminis alieni corporis et ideo proprie terminat: quia non querit alienum sed per accidens contingit terminum alienum in quantum. scilicet proprio tenditur ad ipsum.

Capitulum vi. et est digressio declarans qualiter prime qualitates sunt actiue et passiue.

¶ Vnde autem qualitates hec dicte passiue: quia per se passiue sunt: sed non aliquid passiue et per accidens aliquid sunt actiue: et ita per se passiue per accidens autem sunt actiue: actiue autem sunt aliquid passive: quia continuare agere est quod vndeque conuenit humido: sed non per se: sed passio coniunctione siccum similiter terminare aliquid agere est: quod vndeque conuenit siccum passio coniunctione humidum: quia siccum per se in composito non terminat nec humidum in composito per se terminat unde terminatiuum compositum est humidum et terminatiuum compositum est siccum: per aliquid autem: quia humidum aliquid humectat per frigidum restringens: et ingrossans subtile: sicut in peruersione aeris ad aquas. Aliquid autem humectat per calidum resolvens humidum sicut in terra vel luto: aliquid autem siccum est exiccatiuum per calidum extrahens humidum. Aliquid autem per frigidum reprimens humidum in profundo: sicut narrabit in libro meteororum et sic patet quod hec qualitates simpliciter sunt passiue et per aliquid ad aliud passiue sunt actiue et vndeque sequitur vndeque actionem quia humidum a centro versus ad superficiem manens super seipsum a superficie ad centrum propter sui spissitudinem et gravitatem sequitur frigidum: et est humidum corporale in aqua: similiter autem et siccum disgregat: et quasi extra se vadens a centro versus circumferentiam est siccum spirituale coniunctum calido in igne est tunc siccum intra se constriatum per compressionem partis ad partem: habet est ergo grossum spissum coniunctum in terra frigori.

Capitulum vii. qualiter omnes tangibiles qualitates ad quatuor primas reducuntur.

Redeamus

Edemus ergo et dicamus quod subtile grossum et lubricum aridum durum et molle et alie omnes differentie tangibilium qualitates sunt ex his quatuor dictis. scilicet calido frigido humido sicco. Subtile enim est ex humido cuius probatio est ex humidis diffinitione: quod humidum eo quod non bene proprio terminatur termino: sed bene terminatur alieno est repletum: quod sequitur vnde tangens ipsum et capiens eo quod fluit versus ad tangens. Subtile autem est repletum: eo quod ipsum sua subtilitate et partibus partium est repletum: quod quilibet minimum subintrat. Distinguitur enim subtile quasi vaporositer et totum tangit totum capiens: quod subtile maxime est tale: vnde manifestum est quod subtile est effectus humidus. Per oppositum autem est grossum siccum: quod grossum est cuius partes facilius non disjunguntur et excedit capacitatem eius quod repleri est natum. Rursus autem lubricum quod est humidum lubricum autem est humidum aliquid passivum: quod cum humidum patitur commixtionem subtilis terrei: et est vinctuosum: tunc sit lubricum: quod subtile terrecum sibi commixtum non sinit separari partes eius: sicut apparet in oleo et in alijs vinctuosis. Aridum autem quod dicitur privatur humidum vinctuosum: et ideo etiam talia coagulata sunt primo quidem calido humore extrahente postea frigido faciente partes consistere sibi: nisi talis ordo servaretur coagulata ipsa dissoluerentur: quocirca ergo prius coagulantur frigido: postea dissoluntur a calido humiditatem extrahente: secundum que prius coagulantur a calido humiditatem extrahente postea frigido non solvantur sed huius solui possunt aliqua ex eis: sed tamen talia arida coagulata sunt propter humefieri defectio nem. Amplius molle quidem est humidus effectus molle enim quod excedit tangens et seipsum et non circumstans tangens: et ideo non est transmutatum in actu sed manet in seipso cadens infra suam continentiam siue terminum sicut pasta vel mollis cera. Humidum autem transmutatur et desinit quando tangitur et circumstans tangens: quod tangens in ipsum ingreditur sicut apparet in aqua. Et ideo humidum essentialiter non est molle: nec e converso sed molle est effectus humidus: durum autem effectus siccus: quod durum est quod tangenti non cedit: quod est coagulatum et prius dictum est quod coagulatum est siccus effectus. Dicitur autem sic cum et humidum multifarie. Humidum enim simpliciter qualitas prima que est humor ipse et humidus non est simplex qualitas in commixto effectus simpliciter humidus: sicut apparet in subtile lubrico et molli simpliciter autem siccum dicitur simpliciter ipsa siccitas prima et dicitur siccum effectus siccitatis in mixto: sicut apparet in grosso arido et coagulato et duro: sicco igitur commixto oppositum est humidum commixtum siue irroratum et rursus humido in commixto non simpliciter oppositum est siccum et coagulatum: sed tamen omnia haec sunt effectus humidus et siccus simpliciter que per prius dicuntur humidum irroratum oppositum sicco: quod est humidum commixtum quod alienam habet non naturalem humiditatem in superficie: et ideo alieno nomine vocatur infusum sed humidum commixtum est quod habet alienam humiditatem in profundo: et ideo alieno nomine vocatur infusum: siccum autem est commixtum quod privatur utraque habet tamen humiditatem propriam paucam iustam a sicco que continuat siccum. Palam ergo est

vidum et humidum erunt effectus primi humidus. Siccum autem quod opponitur utriusque erit effectus primi siccus simpliciter. Et eodem autem modo est de humido et coagulato: humidus enim quod opponitur coagulato non dicitur est ab aliena humiditate sed potius illud humidum est: quod habet propriam in profundum humiditatem discernentem coagulatum autem est quod habet privatur: et ideo oportet quod sit coagulatum per calidum primo: quod per frigidum humor non privatur sed comprimatur: quapropter et horum erit nomen siccus simpliciter et aliud humidus simpliciter. De aspero autem et leni non oportet nos dicere cum asperum sine dubio siccitatem habet in superficie que in equaliter partes eius constare facit. Lene autem humorum in superficie habet qui equaliter fluere facit partes ad partes vel partes supra partes: et per eandem horum unum esse siccum et aliud humidum: licet Aristoteles non faciat mentionem de reductione horum duorum forte ideo quod videtur quod manifesta erat horum reductione. Manifestus est quod omnes alie differentie contrarietatum reducuntur ad primas quatuor differentias: quatuor autem iste ad alias reduci non possunt nec in pauciores reduci possunt: quod calidus nec siccus est ita quod caliditas sit siccitas quod calidus vel humiditas est caliditas vel siccitas: nec calidus est sibi frigidus vel e converso quapropter necessarius quod iste quatuor sunt que sunt qualitates prime.

Cap. viij. quod non possunt esse nisi quatuor: elta.

Cloniam autem quatuor sunt qualitates prime et per se. vi. modis coniungi: videamus utrum omnes. vi. coniuncte sunt possibile: est. n. vna coniunctio calidi et frigidi et alia humidus et siccus: tertia calidi et siccus: quarta calidi et humidus: quinta humidus et frigidi: sexta frigidi et siccus. Non sunt autem iste due prime possibile: quod sicut per araria sunt esse in eodem non possunt: quatuor autem residue possibile sunt in quibus actuum utriusque cum utroque coniungitur passivo ille ergo quatuor constituent quatuor essentias primas que elementa sunt: et hae sequuntur rationem suorum primorum corporum simpliciter secundum quod apparet in suis qualitatibus. scilicet ignis aque aeris et terre: quod nos videmus quod ignis est calidus et siccus aer est calidus et humidus eo quod aer est velut evaporatio quedam evaporatio autem ex materia habet humidus et ex causa efficiente habet calidum: et ideo aer est calidus et humidus aqua autem frigida et humida. Terra vero frigida et sicca: quapropter differentie qualitatibus in primis corporibus rationabiliter sunt partite dicto modo et multitudo corporum primorum est quatuor secundum rationem quatuor coniugationum qualitatibus primarum.

Cap. ix. et de digressio ostendens quod non possunt esse plura elementa quam quatuor.

Ecce potest aliquis dicere quod ab una qualitate constitui debeat unus elementum. scilicet quod sit frigidum tamen vel calidum tamen: quoniam necesse est quod omne actuum suum proprium habeat sibi quod est sicut materia propria: et ideo necesse est quod aliquis appropriet materiam calido: et hae est siccum et humidum quandoque calidum aut cum temperamento sovetur humido spirituali extra se manente sic est in aere. Eodem autem modo secundum Avicennam est de frigido quod frigidus per se ad se manere facit humidus sicut in aqua. Si autem excedit frigidum per longitudinem distare a motu primi mobilis et versus a motu spe tunc expellit humidum extra partes sibi: et tunc remanet siccus: sicut in terra.

Capitulum. x. q. opiniones antiquorum concordant in his quod non sunt plura elementa quam quatuor.

Edemus ergo ostendentes qualiter etiam opiniones antiquorum non se extendunt in numero elementorum ultra quatuor: omnes enim qui dicunt elementa esse simplicia corpora conueniunt in his quod non excedunt numerum quaternarium: tamen quidam eorum dicunt primum elementum esse unum. Quidam autem dicunt elementa esse duo: et quidam tria et quidam quatuor. Quicumque autem eorum dicunt unum esse elementum quodammodo dixerunt esse plura: quia supposuerunt unum ut materiam et dixerunt quod alia generantur ab illo ex parte materie quidem per densitatem et raritatem. Ex parte autem cause efficientis per calidum et frigidum sic Eraclitus qui dixit elementum esse unam materiam corpus: reasque esse aere subtilior et igne grossior: generavit autem ab illa aere per frigus densans et ignem per calidum rarificans: et sic de alijs etiam intelligendum est quod unum ponant elementum. Qui autem duo faciunt ut Parmenides qui posuit terras et ignem esse elementa: ipse dixit duo esse media per rari et densum. Similiter autem et qui tria dicunt ut Plato in diuisionibus suis ubi diuidit res: quod ipse dixit magnam et paruum esse elementa comparauit elementis ipse dixit medium esse mixtum magno et paruo. Et fere dicunt idem qui dicunt duo elementa esse: et qui dicunt tria: et quod conueniunt in extremis secundum differentias diuidendo unum medium et in diuidendo duo media. Quidam autem statim quatuor dicunt esse elementa ut Empedocles. Sed tamen ipse reducit ea in duo. In id quod est agens semper: et in id quod est patiens semper quod ipse tria inferiora: oia supponit igitur et dicit quod ignis semper manet: dicit enim quod ignis aer aqua terra que sunt circa nos non sunt simplicia: sed mixta simplicia tamen sunt eis similia: non autem sunt eadem cum ipsis verbigratia quod enim est sile ignis sicut flamma igneum est non autem ignis et quod est simile aeri sicut vapor subtilis aereum est non aer. Similiter autem est alijs que circa nos sunt dixit enim Empedocles quod ignis qui circa nos est suphabundans est caliditate sicut glacies suphabundans frigiditate et ideo glacies in materia aquea coagulatio est sicut ignis est arsis in materia terrestri et aerea et sunt suphabundans quod habet frigiditatis habet autem caliditatis. Si ergo glacies est coagulatio humidum frigidum et ignis est arsis suphabundans calidum et siccum: et quod utrumque eorum a temperamento mixtionis recedit. Id nihil ex glacie generatur nec ex igne que sunt circa nos utrumque habet mixtum: propter ergo quod nullus antiquorum ultra quaternarium numerum produxit eorum.

Capitulum. xi. de locis quod sortiuntur elementa secundum suas formas.

Nubus autem quatuor elementis unum quodque ipsorum est alterius duorum locorum. scilicet sursum vel deorsum. Ignis enim et aer sunt eius loci quod est tamen ad sursum. Aqua autem et terra sunt eius loci quod est ad medium sed tamen inter hec extrema sunt simplicia vel pararia quod ignis est simpliciter leuis et ideo simpliciter fertur sursum et terra simpliciter est grauis et ideo simpliciter fertur deorsum: et ad locum quod simpliciter est ad medium sed media elementa grauia sunt et leuia quod in alio grauia et in alio leuia: sed aer in duobus est leuis et ascendit. scilicet in igne. Aqua autem in uno leuis et ascendit et in duobus est grauis et descendit. Aqua enim ascendit de terra: et descendit ab igne et aere: et ideo si positio in elementis quod tamen ad graue et leue consideratur terra in grauitate est simpliciter et aqua ad terram in graui se habet in dupla proportione et ignis in leuitate est simpliciter sed aer ad aquam quo ad leuitatem in dupla se habet

proportione et ideo cum igne plus habet quam cum terra: et ideo unus locus in compositis dat igni et aeri. Aqua autem cum terra plus habet quam cum igne: et ideo aqua cum terra sortitur unum locum compositum. Si autem considerentur secundum qualitates actiuas: tunc utrumque extremorum utriusque extremorum: quod terra aeri secundum utrumque qualitatem contrariatur cum terra sit frigida: et sicca: et aer sit calidus et humidus et simpliciter ignis contrariatur aque secundum utrumque qualitatem: quod ignis est calidus et siccus: aqua vero frigida et humida: unde quodcumque elementum coniuncto sibi in una tamen contrariatur qualitate: quod terra aque contrastrariatur in sicco: aqua aeri in frigido: aer igni in humido.

Capitulum. xij. que qualitates in quolibet elemento plus dominantur.

Incet autem unum quodque elementorum ex duabus partibus: scilicet tuas passionibus: siue qualitatibus tamen una plus quam alia conuenit sibi: et ideo magis est sibi adherens. Terra enim est magis sicca quam frigida. Aqua est magis frigida quam humida. Aer magis humidus quam calidus. Ignis magis calidus quam siccus. Nec hoc ideo dicitur est quod siccitas in terra maior sit ut dicit Auicenna. Quod in quolibet alio elemento vel frigiditas in aqua maior est quam terra: quod falsum est: sed cum duabus qualitatibus constituitur elementum vult propriis passionibus una eorum fluere in essentialibus illius elementum: et est sibi magis propria quam alia. Est enim per se manifestum quod ex motu est calor in materia que potest calefieri necesse est ergo quod in materia illa maxime profundet calor: quod est perpetuo iuxta velocissimum motum. Ignis enim ut dicit philosophi vndique attingit concavum siue cameram celi lunae: et ideo calidum profundat magis in ignis materia quam sicca. Cum autem vis motus minor sit in quod medium coniungit quam in eo quod est in immediatum sicut dicit alpestragoras: et per se patet calidum non ita habundat in materia aeris: sicut in materia ignis ergo nec adeo sicca/bita materia calidum aeris sicut calidum ignis remanebit igitur humidum spirituali humido et quod humidum est non terminari proprio termino erit verissime humidum quia extra se fluat a centro rei ad circumferentiam: et ultra et habet humidum cum calido ut supra diximus propter quod humidum aeris erit sibi maxime proprium recedente autem a materia plus a principio caloris est quod est motus deorsum sicut calidum oritur frigidum faciens ad se fluere humidum primo habet a circumferentia ad centrum et hoc est humidum aque quod non est vere motus humidum et ideo humidum secundum naturam et dominium actus humidum non est in aqua sed potius in aqua frigidum quod est densans et perterres aereum incorporali humido. Id plenum autem a principio caloris recedente materia suphabundabit frigidum exprime humidum in toto ideo remanet sicca status in seipso et ad seipsum peruersum quod vere est sicca: et habet terre sicut cum enim cum calido non vere status termino suo: et non perterris ad seipsum cum semper ebulliat. Ex his patet ratio que una qualitas magis est propria uni subiecto quam alia.

Tractatus secundus de transmutatione elementorum.

Capitulum. primum de transmutatione elementorum.

Quoniam autem prius habet in. iij. celi et mundi determinauimus quod corporibus simplicibus est generatio et ex inuicem unum cum alio et quoniam habet etiam dicit nobis sensus: quod nos videmus quod unum generatur ex alio: quod nisi ita esset non esset alteratio in terra cum videamus quod alteratio habet passiones tactus est inter ea sicut prius diximus: et ipse passiones intense transmutant subam eorum ad inuicem: quoniam in quantum ita est. Nunc dicendum est quod modus sit eorum

sit eorum transmutationis adinuem et vtrum possibile est quod omne elementum ex omni elemento generetur vel vtrius possibile est. Non autem possibile est quod aliud generetur. Manifestum est quod omnia innata sunt elementa adinuem transmutari. Diximus enim quod generatio est precipue simplicium corporum ex contrariis in contraria: omnia autem elementa habent contrarietatem sicut aer et aqua. Aer enim est calidum et humidum corpus. Aqua autem frigida et humida. Quapropter quidem vniuersaliter est manifestum quod quolibet elementum ex quolibet elemento generari natum est cum omne omnia sit vniuersum aut in vtriusque qualitate aut in altera.

Cap. ij. qualiter vnum in quodlibet transmutatur quod habet symbolum cum eo.

Quoniam autem in vniuersali diximus secundum vnum quod quod in particulari non est difficile videre. scilicet quomodo quodlibet transmutatur sed tamen differunt in hoc quod vnum citius mutatur in aliud quam aliud vel vnum difficilius transmutatur in aliud quam aliud. Quocirca enim habent symbolum adinuem h est convenientiam in altera qualitate horum velocius est adinuem transmutatio quocirca autem non habent adinuem symbolum sed convenientiam in vtriusque qualitate horum transmutatio adinuem tarda est: et hoc est ideo quod facilius est transmutare vnum quam duo: verbi gratia. Ex igne quidem erit aer altera qualitate transmutata. Ignis enim est corpus calidum et siccum. Aer est corpus calidum et humidum: quapropter si vincetur siccum ab humido ignis erit aer: si autem econuerso humidus vincetur a sicco ex: aer erit ignis. Rursus ex aere erit aqua: si vincetur calidum a frigido: si autem econuerso frigidum vincetur a calido: tunc ex aqua erit aer: quod aer est calidus et humidus a qua est frigida et humida terra est frigida et sicca: ergo durante humido super sicco terra erit aqua. Et rursus quod ignis est corpus calidum et siccum. Terra autem frigida et sicca si corrumpatur frigidus erit terra: quapropter manifestum est quod elementorum habentium symbolum adinuem est in circuitu generatio: quod ex igne aer et ex aere aqua et ex aqua terra: et ex terra ignis. Dicimus transmutationis est facilis: quod illis elementis que sunt deinceps in loco est symbolum in altera qualitate.

Cap. iij. quare non habentia symbolum adinuem ad se transmutantur.

Ex igne autem et aqua et ex aere et terra et rursus ex aqua et terra ignem et aerem contingit quidem generari sed difficultius quam ex illis plurima oportet transmutare et hoc contingit tarde et difficultius. Si enim aqua erit ignis oportet corrumpi frigidum aque et humidum et rursus si ex terra erit aer: oportet vincit frigidum et siccum terre sicut autem est si ex ambobus similiter si ex igne et aere erit aqua et terra necesse est quod ambo transmutentur vnde hec generatio erit tardior.

Cap. iij. qualiter ex duobus generatur tertium et qualiter non.

In his autem que non habent symbolum adinuem facilius contingit generari adinuem: tertium. scilicet ex duobus si vtriusque elementum altera qualitas corrumpatur: sic enim ex igne quidem aqua erit terra et aer: et econuerso ex aere et terra

ignis et aqua: quando enim corrumpitur aque quidem frigiditas. Ignis autem siccitas aer erit. Relinquitur enim tunc aque quidem humidum. Ignis autem calidum. et hec generatio ad oculum videtur in euaporationibus que sunt igne agente in aquam: quando autem in eadem actione ignis in aqua vincitur quidem calidum: aque autem humidum tunc generatur quod relinquitur ignis quidem siccum aque autem frigidum. Similiter autem ex aere et terra generatur ignis et aqua: quando enim aeris corrumpitur calidum: terre autem siccum erit aqua: quod relinquitur ex aere humidum et ex terra frigidum.

Quando autem corrumpitur aeris humidum terre autem frigidum generatur ignis. Relinquitur enim huius calidum: huius autem siccum: hec autem generatio ignis concessa est ab omnibus quod in sensu apparet: quod in lignis in quibus est humiditas aerea generatur flamma que est etiam maxime ignis inter ea que igne nature sunt apud nos: flamma autem nihil aliud est nisi fumus accensus: fumus autem est ex terra et aere: est enim humiditas aerea exspirans et secundum trahens partes terrestres ignitas propter quod denigrat ea que tangit. In hac tamen generatione notandum est quod semper est necesse vincere alterarum actuum qualitatium et alteram passiuarum quod aliter non est coniunctio possibilis. In elementis autem que sunt per consequentiam immediatam in loco et habent symbolum talis generatio esse non potest. scilicet ex duobus altera qualitate in vtriusque corruptis: tertium generetur quia relinquantur aut eadem: aut contraria ex neutra autem talium coniunctionum contingit generare corpus elementale: verbi gratia si ignis quidem corrumpitur siccum aeris aut humidum relinqueretur contraria humidum et siccum: et ex illis nulla est coniunctio possibilis. Similiter autem etiam est in alijs habentibus symbolum: quod in talibus que habent talem consequentiam in loco et est inter ea consequentis qualitatis vna qualitas est eadem et altera contraria. Ex dictis ergo manifestum est quod ex vno in vnum ex generatione velocius transeunt generatur vna qualitate corrupta: que autem transeunt ex duobus in vnum tertium illa transeunt duabus qualitibus corruptis: quoniam quodlibet generatur et quomodo ex inuicem dictum est.

Cap. v. quod nullus quatuor est vbi est symbolum in transmutatione eorum adinuem.

Inspicimus autem adhuc de ipsis et queremus an aliquod quatuor est vbi actu sumptum secundum suam formam sit symbolum in transmutatione adinuem: ita quod sit saluatum essentialiter in vtriusque termino transmutationis et in ipsa transmutatione sic materia: si enim aqua aut aer aut aliquod aliud est vnum sicut videtur quibusdam antiquis est materia naturalis corporum omnium: tunc necesse est quod tale corpus sit aut vnum aut duo aut plura. scilicet tria vel quatuor sic diversi philosophi primi sunt opinati. Quod autem omnia sint materialiter vnum aliquod elementorum non est possibile: verbi gratia quod sint omnia aer aut quod sint omnia aqua aut ignis aut terra quod transmutatio est in contraria: si enim dicitur quod aer qui est omnia permanet secundum formam et rationem in tali transmutatione: sed talis transmutatio est alteratio et non generatio: ergo non sit generatio adinuem elementorum quod est contra supra probata: simul autem cum predictis videtur quod aqua non sit materia potentia aeri aut aliud elementum per omnia sicut alij est: oportet

ergo q̄ sit aliqua contrarietas inter ea ⁊ differētia ⁊ illius contrarietatis vnū elemētū habebit partes vnaꝝ ⁊ ad aliud elemētū habebit partes alia: verbi gratia si ignis ⁊ aer contraria sunt fm̄ calidū ⁊ frigidū habebit ignis calidū ⁊ aer frigidū quando ergo sit trāsmutatio aeris in ignēz si q̄dez manet aer in tota trāsmutatione: tūc etiāz manet aeris frigiditas ⁊ tamen ex igne in aquā trāsmutatur ⁊ erit ei frigiditas ergo tūc erit frigidū ⁊ calidū ergo contraria erunt in eodē quod est impossibile. Et nō potest aliquis respondere ad predicta dicens: q̄ aer quādo sit ignis dicitur nō fieri ignis q̄ assumit spēm ignis: s̄z erit aer calidus: ⁊ s̄z quando ex igne sit aer remanet aer calidus q̄ si hoc esset vep̄ sequeretur idē quod prius sc̄z quod generatio elemētū ex elemēto esset alteratio q̄ aer frigidus ⁊ aer calidus nō differunt nisi p̄ accidens: ⁊ hoc facit alterationē: p̄terea cuz ex igne sit aer: sicut dicit ista opinio erit idē calidū ⁊ frigidū. Si cōcedatur ignēz ⁊ aerē differre p̄ calidū ⁊ frigidū q̄ trāsmutatio est in contraria ergo aeri inerit calor ignis ⁊ aer de se est frigidū aliquid ergo calidū ⁊ frigidū sunt in eodē simplici quod est contrariū ⁊ impossibile ergo impossibile ē q̄ aer sit ignis calidus aut ignis sit aer calidus sicut dicit aduersarius. Ex quo ergo illa sunt impossibilia op̄z q̄ ambo elemēta sc̄licet ignis ⁊ aer habent aliqd̄ quod cōe sit in eis qd̄ essentialiter est in ambobus ⁊ h̄ est cōis mā que potētia est v̄trobiz ⁊ eadez rō est de alijs elemētis. Nullum ergo elemētū mā est ad alia: s̄z mā eoz̄ est vna que potētia est vnūquodcunq̄.

Capitulum vi. q̄ mediū inter elemēta nō potest esse materia elemētoꝝ.

In illis probatur q̄ mediū corpus inter ignē ⁊ aerē quod sit grossius igne ⁊ subtilius aere vel ē mediū inter ignē ⁊ aquā qd̄ sit subtilius aqua ⁊ grossius aere nō potest esse elemētum tale enīz mediū sic vel ita sup̄ius: quidāz p̄hi elemētū ⁊ mā omniū esse ponebāt ⁊ dicebant ipm̄ esse oīa: q̄ nō videbatur eis esse aliqua forma substantialis reꝝ: aut erit cū contrarietate elementalī prima aut sine ea. Si autē est cū contrarietate prima alicuius elemētū ipm̄ erit illud elemētū cuius contrarietatem habebit sc̄z ignis vel aer: q̄ cui cōuenit pp̄ria passio illi cōuenit habere qualitates alicuius elemētū simplicis: op̄z q̄ ipm̄ cū elemēto sit eiusdeꝝ spēs: ergo nō erit mediū inter ea: quod est cōtra hoc quod positū erat. Si autē dicatur qd̄ mediū illud corpus nō habet contrarietatez elemētalē sed est priuatiū ea cōtra id quod priuatiū nō est in materia nisi fm̄ alteruz contrariū: q̄ aliter mā elemētoꝝ esset a forma separata qd̄ supra iprobauimus ergo illud medium nō cōuenit vnq̄ esse solum sine contrarietate sicut qdā inquit q̄ mediū corpus est quoddā infiniūz nō habens qualitatē aliquā ⁊ omnia cōprehendēs. Similis autē ratio est quodcunq̄ hōꝝ mediūz ē materia elemētoꝝ supponatur ergo aut nihil tale est mediū aut ip̄z est aliquod talūz elemētoꝝ quod est cōtra positōem. Si ergo nō potest esse q̄ omnia prima sint quatuor corpora supra enumerata v̄l enarrata. Resumamus ergo ⁊ dicamus q̄ ista quatuor corpora aut sūt semper manentia in formis suis ⁊ intrāsmutabilia adinuicem aut ipsa trāsmutant se inuicēz aut omnia se trāsmutant aut qdam ⁊ si qdāz nō sicut Plato scripsit in thimco q̄ terra p̄pter

latitudinem suozum trianguloꝝ nō trāsmutatur quoniam autem necesse sit omnia elemēta ad inuicem trāsmutari determinatum est prius: ⁊ iterū ostēsum est q̄ nō eque cito trāsmutatur: quando vnūz sit ex alio quia ea que habent symbolum citius generantur ex inuicem non autem habentia symbolum tardius: si enim in elemētis est contrarietas vna tūc necesse est esse duo elemēta: quia vnū solū simul nō potest esse in duobus contrarijs: ⁊ materia tunc erit medium duozum: quia de vno contrario trāsmutatur in aliud sed quia nos videmus q̄ plura elemēta sunt q̄ duo: necesse est q̄ due sint contrarietates ad minus: duabus autem existentibus contrarietatibus necesse est non tria: sed quatuor esse elemēta sicut ⁊ in ipsis rebus apparet: tot enim sunt possibiles conjunctionē primarum qualitatum cum enī sex sint conjunctiones duas impossibile est fieri: quia contraria adinuicēz nō coniunguntur: ⁊ de his dictū est prius.

Capitulum septimūz ⁊ est digressio ostendens q̄ prime qualitates nō sunt substantiales forme elemētoꝝ.

Si autem aduertendum q̄ licet prime qualitates designant elemētoꝝ materiam ⁊ dicantur prime elemētoꝝ differentie: ita q̄ elemēta differant: ⁊ in numero ponantur penes conjunctiones ipsarūz: nō tamen sunt substantiales forme earum: quia dicit Aristot. q̄ forma substantialis nec actiua est nec passiuā. Iste autem qualitates: sicut supra ostendimus actiue sunt: ⁊ passiuē. Adhuc autē fm̄ ostensa elemēta in mixto manent fm̄ primum esse: ⁊ nō manent fm̄ liberum actum qualitatum primarum. Et ideo nō sunt qualitates prime forme esse substantiales elemētoꝝ. Adhuc autē quia sicut patet in omnibus: quia nihil est forma substantialis vnus ⁊ accidentalis alterius: vnde cuz iste qualitates actiue accidentia sint corporibus complexionatoꝝ ⁊ mixtoꝝ nō possunt esse forme substantiales elemētoꝝ. Nec approbo distinctionem quam quidam dederunt q̄ iste qualitates dupliciter dicantur. Est enim calidū simpliciter: ⁊ calidū nō simpliciter vt dicunt. Et calidū forma est substantialis que nō est actiua: ⁊ calidū nō simplex est complexionale actiuū: ⁊ similiter dicunt de alijs tribus qualitātibus. Apparet etiam statim h̄ esse falsum cū sine ratione dicatur: p̄terea nobis nihil manifestat de calido simplici: sed de frigidō naturalia autem manifesta sunt. Adhuc autē nulla substantialis forma est alijs contraria: constat autem per omnia supra dicta has qualitates principatum tenere inter omnia contraria p̄ter omnia supra dicta. Aut patet q̄ nulle substantiales forme tales habent situm in quanto: q̄ in maiori sit maior: ⁊ in minori minor sicut igneitas inegalitas est in decem pugillis ignis: ⁊ in vno pugillo. Iste autem qualitates sunt maiores in maiori: ⁊ breuiores in breuiori: quia magnas ignis calidior est q̄ parus ⁊ sic de alijs. Si autem aliquis dicat: q̄ si sunt qualitates que tunc erunt in aliqua specierum qualitatis: nō q̄ videtur esse nisi in ista que dicitur passio vel passibilis quas eo q̄ ferunt in sensu passionem. Respondeo q̄ proculdubio sunt passibiles qualitates: ⁊ passio: nec sicut ⁊ supra sepe appellate sunt: tamen ille passiones qualitatis: quia proprie sunt naturales potentie primozum corporum: ⁊ inseparabiles ab eis nec ignis tūc nomē est subiecti caloris: s̄z primo nominat subiectum

subiectū caloris: et cōe et sūr de alijs elemētis: et sicut
causatū ponit cām: vel ecōuerso: ita ignis ponit cali/
dū in subiecto et ecōuerso et ideo sunt subales elemē/
tis alio mō q̄ forme subales: q̄ sūt subales sicut pas/
sioes q̄ fluūt a suba iterū ideo sūt accidētia p se ele/
mētis: et nō sūt accidēs per accidēs.

Cap. viij. q̄ nūerus elemētōz nō est infinitus fm
rectitudinē ascendendo vel descendendo.

Edemus nūc ad ppositū resumētes: q̄ tā
ostēsum est q̄ eoz q̄ trāsmutant ad inuicēz
ipossibile est esse primū māle aliq̄ elemē/
toz siue sit extremū: sicut ignis et terra: siue mediū
sic aqua et aer. Adeni elemētōz nō sit aliq̄d exte/
moz ex h̄ p̄: q̄ si pcederet: itē oīa elemēta esse ter/
ra vel ignis et vna rō ē siue dicam⁹ esse elemēta oīa
ignē vel terrā quo ad p̄structionē supradictōz: ipos/
sibilitū: itē nec mediū elemētū pōt esse subiectū sal/
uatū in oīb⁹ elemētis lz q̄dā dixerūt q̄ aer quidē in
ignē et aquā trāsmutat: trāsmutat autē aqua in aerē: et
terrā: fm vltima: sicut ignis: et terra nō trāsmutat ad
inuicē. Sz h̄ supra impobatu est: et pter h̄mōi habi/
ta incōueniētia sequeret ēt q̄ mediā elemēta aliquan/
do deficerēt: q̄ si corpus finitū trāsit in aliud: et
nō sit restitūto p h̄ q̄ aliq̄ corpus trāsit in ip̄m cor/
pus. Illud finitūz aliq̄ deficit necēssario: q̄ ergo h̄
falsa sūt ostēdam⁹ q̄ opz stare illa elemēta: et nō i in/
finitū ire h̄ est q̄ vnu trāsit in aliud h̄z rectitudinē ad
vtrāq̄ p̄. s. versus ignē ascēdēdo: et versus terrā de/
scēdēdo. Si enī dicit q̄ in infinitū vnu trāscat in ali/
ud sequeret infinitas cōtrarietas esse in vnoquoq̄z
ip̄soz q̄d est ipossibile vt aut nos recapitulēmus p̄i/
mus mod⁹ ostēdōis trāse elemētōz ad inuicē ḡnali/
ter: et q̄ antiq̄ dicit etia infinita: ponunt multas alias
p̄trarietas p̄ter duas p̄dictas q̄ sūt quātoz prima
rū qualitatē. Ideo facim⁹ mētionē de illis: et pone/
m⁹ ea differre penes albi: et magnū et h̄mōi: q̄ h̄ sus/
ficti gratia exēplū: sit q̄ ira: et aqua vbi aer aut ignis
p̄ si q̄. a. q̄d est signū aeris trāsmutat in duo elemēta.
p. et x. h̄ est in ignē et aquā: opz q̄ vtrōq̄z aer hēat
aliquā p̄trarietas: q̄ nō trāsmutant ad inuicē nisi cō/
traria: p̄trarietas q̄ est in. a. et p. h̄ ē ignē et aerē sit
albedo: et nigredo: ita q̄ ignis sit nigrū corp⁹ sicū: et
aer sit corpus albi: et sicū. Rursus q̄ etiā in. p. tran/
sit. a. h̄ ē in aquā trāsit aer: opz aliam p̄trarietas esse
inter aerē et aquā: q̄ nō pōt esse eadē p̄trarietas iter
ignē et aerē: nisi aqua et ignis eēt eiusdē speciei: q̄ in
simplicibus ita se habet: q̄ que sunt eiusdem contra/
rietatis sunt eiusdēz speciei contrarietas ergo q̄ ē in/
ter. a. et x. h̄ ē inter aerē et aquā sit siccitas et hūiditas:
et siccitas: signē p̄ litterā. x. et pueniat aque qua pp̄ si/
cut supra dixim⁹ in trāsitū aeris in aquā maneat al/
bū vtrōq̄z cōe: ita q̄ aer et aq̄ in albo habeant sim/
bolū itē aqua erit alba et hūiditas. Si autē nō sit
simbolū inter aquā et aerē eū trāsit aer in aquā erit
aqua nigra et hūiditas cū aer supponat esse albū et sic/
cus: ideo enī trāsmutatio est inter p̄traria siue p̄trarietas
vnu sit siue duo in trāsitū q̄ tali necesse ē aquā aut nē/
grā aut albā esse: si aer aque sit trāsmutatio ponat eē
corpus albi. Sūr autē in trāsitū aeris in ignē siue a
in. p. ip̄si. p. h̄ est ip̄si igni puenit q̄d siccitatis significa/
re dixim⁹: q̄ aliter nō eēt trāse ignis in aquā cū ignis
dicit esse niger: et aqua nigra si aerī p̄trariat in vtrāq̄z
qualitate: opz q̄ aqua q̄ ē. x. p̄trarietas. p. q̄ ē ignis q̄l/
tas altera ē. x. h̄ ē siccitas: oīn enī. p. siue ignē primūz
p̄ncipaliter esse nigrū deinde: et secundario aquā autē

oīn primū et p̄ncipaliter esse hūidā deinde secūda/
rio esse nigrāz siue albā: q̄. p. in duabus siue in vna
q̄litate cōtrariat vt dictū est. Palā itaq̄ est q̄ in h̄is
qualitatibus quas antiq̄ dūt in eē oīb⁹ elemētis ad in/
uicē erit trāsmutatio: q̄ ex. x. q̄d significat terrā exi/
stū reliq̄ et duo simbola erūt ad duo eīa ip̄ius terre
q̄ vnuquoq̄z eīm ad duo h̄z simbola: et ad vnu nō
h̄z simbola: et tō itera eēt nigrū et hūidū sicut aq̄:
erit alba et hūiditas: nigrū erit et hūidū cū q̄litate: ae/
ris h̄z h̄ac supponē nō p̄iungunt: q̄ aerī cōuenit albū
et siccū vt supra dixim⁹. In h̄is ergo q̄litate: erit ad
inuicē trāsmutatio sicut in supiorib⁹: q̄ sūt calidū et
frigidū hūidū et siccū. Quia autē nos futuri eram⁹ oīn/
dere q̄ in infinitū nō est possibile ire trāsitū eītoz: s
vno in aliud fm rectitudinē et venim⁹ ad h̄ p̄i/
oīdam⁹ q̄ in p̄trarietas q̄buscūq̄z necesse eēt eē trā/
mutatōez: q̄ oīa necessariū est ad oīa h̄ere trāsmuta/
tionē in vna q̄litate: et in plurib⁹: oīdam⁹ nūc q̄ p/
m̄sim⁹. s. q̄ nō in infinitū fm rectū eīm trāsit de vno
in aliud: si. n. p. h̄ est ignis in aliud eīm q̄d p̄sequēter
trāsmutat et nō sit reuolutio trāsitū ignis in aliq̄d de
q̄toz sit ad quintū eīm in q̄d trāsit ignis signatū p̄ lit/
terā. x. erūt ergo p̄trarietas inter. p. et x. scz iter q̄/
tū et quintū eīm: sit autē h̄ p̄trarietas. r. f. et q̄litas et pue/
niat q̄to siue. p. siue igni q̄d idē est. f. aut pueniat illi
quinto corpi q̄d significat p. x. Ad h̄ac cū id quintū
trāsmutat in q̄d de q̄to: elūis. o. q̄ h̄eat p̄trarietas
ad q̄d ergo q̄litas: et q̄d est cōtrariū ad ip̄sum est in
quolibet q̄to: eītoz et sic q̄d infinitoz eītoz tres
hēbit q̄litas primas. Utrū. n. sit. v. nō dū determina/
tum est: sed demonstrabil: demonstratum tamen est
q̄ si rursus quitū q̄d ē. x. trāsit i sextū q̄d iterū iter qui/
tū et sextū: noua erit p̄trarietas alia q̄ si iter q̄tū et qui/
tū: sicut septū dixim⁹ simplicia corpora diuersa diuer/
sis distiungunt p̄trarietas et quoz vna est p̄trarietas vnuz
corpus sūt ip̄e. Necēssariū at est illi sexti corpis
aliquā q̄litate eē in q̄d inferioroz fm opposita ergo
iter inferioroz erūt q̄to: q̄litates: similiter erit si ad q̄/
cia septimū corp⁹ ergo si infinita ad q̄cia tē infinite p̄rie/
tates eēt in q̄d simpliciu corporoz. Et ex h̄ sequū/
tur tria ipossibilia quoz primū est q̄ q̄dā nunq̄ trā/
seūt ad inuicē sic sūt ea iter q̄ est distantia p̄ finita me/
dia et infinita media ipossibile est trāfire. Aliq̄n at
icōueniēs est et p̄ximū eīm nō trāsit in p̄ximū sic
ignis nūq̄ trāsit in aerē: q̄ infinitis q̄litate: p̄riatur
ignis et aer: et ita q̄ vnu eīm nunq̄ vincet supra ali/
ud. Tertū at icōueniēs est q̄ oīa infinita erūt vnu
solū: q̄ oēs q̄litates supioroz quā sit. p. hoc est ignis et
in inferiorib⁹ pueniūt et ecōuerso quoz aut prime
q̄litates sūt eedē ip̄a sūt eadē: ergo oīa infinita erūt
vnu q̄ lz iserū vnu distet ab alio supiori in siccitate: ne/
esse est q̄ cū alio pueniat in eodē: si erūt infinita. infini/
tū enī in q̄litate oēs hēt q̄litates et h̄vex de infinito h̄z
actū sup̄to: sic isti ponebāt infinitas q̄litates fm actū
esse in quolibet elemento.

Cap. lxx. de reprehensione Empedo. qui dixit
quoz eīa esse et nō trāsmutari ad inuicē.

Ostēp autē nos ostēdimus falsitatē in dictis
p̄ cor. q̄ dixit crūt aliquod corpus esse mām q̄
tuoz elemētōz et eīa esse infinita: volumus
declarare incōueniētia q̄ sequunt ex dictis Empe.
q̄ dixit eē quoz eīa et dixit ea ad inuicē nō trāsmutari
tū dixit cū h̄ q̄ cōparabilia sūt eīa q̄ in veritate que
cūq̄ cōparant hnt aliq̄d vnu in quo p̄parant. Ip̄e. n.
Empe. vult esse diuersa in suis formis et suis mate/
D

rija et tamen sicut dicitur quod sunt comparativa: quod illa probatio
 aut erit secundum qualitatem aut secundum quantitatem: verbigratia quod si
 ex uno pugillo aqua fuerit, x. pugilli aeris: tunc oportet quod unum
 sit in eis quo mesurantur quod sunt ambo: quod in omnibus compara-
 bilibus est unum aliquid quo mesurantur: et hoc est id in quo com-
 pantur: hoc autem est ex parte aqua sit quod aer oportet quod unum esse ma-
 teriam: quod sic maioris et minoris est quantitas sub forma
 aqua et aeris: sed quantumcumque est materia una horum est transmutatio
 ad invicem ut supra est habitus: sed elementorum comparabilium secundum quan-
 titatem est transmutatio ad invicem. Ad id ergo est de Empedocle. quod
 videtur esse probabilis et tamen dicitur ea ad invicem non transmutari.
 Videtur autem veritas esse in hanc rationem in vii. ethico-
 rum ubi dicitur Aristoteles quod dicitur omnia esse univoca que sunt
 comparabilia non sufficienti signo creditur secundum quod ibi dicitur di-
 ctum est per ea que dicitur per analogiam ad unum quod comparabilia
 sunt in eo quod dicitur non quidem in unum quod sit in omnibus com-
 parabilibus: sed in uno ad quod habent respectum omnia comparata quod autem hoc
 dicitur est dictum de univoco comparatis in uno quod per unam rationem
 est in omnibus comparabilibus: sicut in electis quod per rationem et densum varia-
 ta materia generantur ex se invicem: vocatur autem hoc comparatio secundum quod dicitur
 quod ratio et densitas non addunt super preces materiae qualitatem que
 essentialiter sit qualitas secundum positionem in parte materiae ad distri-
 sionem per minore et maiore quantitate. Si autem comparatio fit
 ad secundum qualitatem et non secundum formam quod ex parte sit quantum sed potest in quantum
 tum potest unum et aliud secundum qualitatem activam vel passivam quod
 est iter ipsa: verbigratia si dicatur aer frigidus esse et quod quod
 tur comparatio in frigiditate unum. tamen potest in frigidare
 unum pugillus aque quantum in frigidare potest. x. pugilli ae-
 ris: tunc. n. erit comparatio secundum quantum virtutis sue potentie et
 non secundum id quod est quantum distentionis materiae electi: sed secundum id quod
 potest aliquid electa facere vel pati si in quantum talis secundum quantitatem
 comparatio fiat in electis: hoc contingit dupliciter fieri. scilicet secundum similitudinem
 dinem quantum sit in una qualitate quod est in diversis subiectis: quod similitu-
 do est res differentium eadem qualitas secundum proportionem ad di-
 ctum facere quantum sit in oppositis vel diversis in una habi-
 tudine se habentibus ad duo sibi vel sibi. Si ergo fiat
 comparatio secundum qualitatem tunc contingit comparare non quantum quod quidem
 mensura secundum potius secundum mensuram quod est secundum potentias similitudinis
 non qualitatum et secundum proportionem diversarum qualitatum: ver-
 bigratia quod dicitur ut hoc calidum ita est hoc album. Cum autem
 dicimus ut hoc significamus in qualitate quidem sibi et in
 quantitate sibi et non secundum proportionem oppositorum supra tamen secundum
 mensuram potentiarum quod est equale calidum vel sibi et cum hoc
 non dicantur transmutari ad invicem eventus inconueniens: ver-
 bigratia quod dicatur quod quantum est tamen ignis calidum in tantum
 calidum est multiplex aeris: quod idem plus calidum cum sit ho-
 mogeneos hoc est nature cum unum minus calido sicut mul-
 tiplex ad submultiplex habet relationem tale sit comparabi-
 le in quantum que ratio est univoca: ergo et materia est una: quod aliter
 proprie qualitates non essent univocae secundum quod est talis unum
 uocatio omnia sunt transmutabilia ad invicem: ergo iterum su-
 it mirabile dictum Empedocle. quod ponit elementum comparari in pote-
 ntia sibi et non ad invicem transmutari. Si autem secundum proportio-
 nem fiat comparatio in electis quod dicantur equalia: quod quantum hoc cali-
 dum tamen hoc frigidum vel humidum. Adhuc sequitur electa esse trans-
 mutabilia quod quod quod quod oppositum per qualitatem unam vel
 duas cum ergo duorum materia sit una electorum erit materia una: sed
 erunt invicem transmutabilia sicut dicitur est prius.

Cap. x. quod Empedocle non bene causavit augmenta-
 tionem ex dicto suo.

Ad nec est augmentatio fiet aliquid secundum Empedocle
 doctea dicitur: n. electa non transmutari a suis
 formis nec a suo esse prius vel secundo sed tamen unum
 addi alijs et hoc est accumulatio non augmentum sicut per ex

superioribus dictis de his que augentur: dicitur. n. sicut sibi
 augeri sicut si ignis augetur igne et pulvis suo proprium
 genus. i. pulvere augetur et ether ethere talis autem
 aggregatio est additio eorum: deus in forma manentium:
 res autem non sic videtur augeri ut ostensum est.

Cap. xi. quod non bene dicitur Empedocle de generatione naturalium.

Aliud autem difficilius est tradere secundum dicitur Empedocle.
 de generatione naturalium. Que. n. naturalia generantur aut mul-
 tum aut semper aut frequenter generantur. Ea autem que
 sunt propter se aut multum sicut ea que sunt raro ab eorum si-
 vunt siue casu et a fortuna sicut dicitur est in secundo philosophorum.
 Queramus autem ab Empedocle si generatio non est nisi aggregatio
 electorum manentium sine transmutatione quod sit ea quod ex hoc
 generat se hoc vel multum siue frequenter et que ex frumen-
 to generat frumentum et non olivam: secundum n. generatur est in forma
 generantis nisi peccatum nature: per naturam aliquid eorum fiat: et
 hoc secundum Empedocle non potest causari quod dicitur generatur non habere ali-
 quam formam sed remanere electa aggregata in ipso in suis
 formis: si. n. hoc verum est: tunc ex hoc potest esse alius vel
 equum hoc quod virtutes eorum non est nisi aggregatio electorum: et
 hoc generans non habens formam non inducit ea in generato nec
 unum generatum contingit cum aliquid in forma. Aut iterum quod
 ab Empedocle si componit os ex quibus aggregatio electorum
 quod contingere potest casu sicut ipse dicitur. Si. n. ita sit ut ip-
 se dicitur quod. s. os et caro et alia cognantur ex electis contingit
 a casu contingit: tunc nihil omnino generat: sed tamen in his quod
 videntur generata quedam est relictio electorum non mixtorum sed
 compositorum ad invicem: que est ea horum quod ex hoc semper
 generat hoc et ex frumento frumentum cum ea quod casu fiat raro
 fiat: huiusmodi. n. causa non potest esse ignis aut terra: quod huiusmodi
 materia sunt in quibus possessione: sed autem Empedocle dicitur esse duo
 motiva. scilicet amicitia et lite tamen ista duo non possunt esse causa ho-
 rum amicitia non est causa nisi aggregationis: lite autem causa est solus
 segregationis et neutrum horum est forma rei quod facit hoc
 est hoc et os esse os et carne esse carne. forma. n. est sibi
 univocitas: quod ratio non solus est in re mixtura hoc est compositio
 aggregationis et separatio eorum quemadmodum dicitur Empedocle.
 sed est forma: in tali. n. aggregatione et segregatione notat
 ab Empedocle forma et non ratio aliquid supra penes for-
 mam que est species rei secundum Empedocle. n. est misceri res ut contingit
 per casum et fortunam et non aliqua ratione cum tamen natura que est for-
 ma sit causa tantum que ita se habet quod ab hoc se vel fre-
 quenter sit hoc et in particulari quod est forma univocitas nature
 est hoc est quod constituit ipsum in tali vel tali esse. Et de hoc ni-
 hil dicit Empedocle. de materia formali cum tamen ipsa sit bonum et
 optimum univocitas rei bonum quod dicitur in se et optimum in
 ordine univocitas: sed Empedocle. solus laudat mixtionem que
 non dicitur proprie mixtura sed compositio. Quod est electa segre-
 gantur a composito in quo sunt saluata hoc non facit lite sed
 amicitia aggregare ad hogenea sibi et ad loca sua: et
 hoc est Empedocle dicitur prius esse quod sit deus. Quia hoc dicitur
 esse deus quod deus est electa componunt. Deum autem vo-
 cauit orbem qui creditur ex electis componi.

Cap. xii. quod est de motu male et insufficienter dicitur
 Empedocle.

Mplus autem de motu est vltimum dicitur Empedocle. non
 enim sufficit dicere in vltimo: quoniam amicitia et lite
 mouent nisi dicatur cuius in specie amicitia
 substantialis est motor: et cum lite est substantialis mo-
 tor oportet hoc determinare aut supponere si per se esse non
 tamen aut probat aut oportet hoc determinare aut certe per causam per
 priam aut mollis sicut per causam non convertibile siue remota.
 Aut aliter qualiter per probabilis vel per inductionem vel exem-
 plum sed Empedocle. nihil horum facit. Empedocle. composita naturalia mo-
 uentur duobus modis. scilicet in quod est propter naturam et secundum naturam: ver-
 bigratia

bigratia. Ignis quidem mouet supius non vi sed mouet
 inferius vel: vi aut moueri est primum ei quod est secundum naturam
 moueri videtur aut in corpore esse motum quod est vi cuius quod est per ac/
 cidens reducatur ad per se opus est eorum de corpore quod mouet
 tur vi aliquo esse motum naturale. Queramus ergo ab Empe.
 vtrum motus amicitie est violentus an naturalis terra enim su/
 perius moueri sic ignis inferius moueri est primum: nec sicut
 est cuiusdam segregatio cum in clemencia sic congregentur: quia
 nisi ignis ascendet et terra ascendet non congregantur ele/
 menta ergo amicitie motus est violentus et segregationi sicut
 ignis vadit ad sursum et terra descendit cum separantur vnum
 quod congregatur ad sibi naturalis ergo amicitia vel quod ad sursum
 motus erit propter naturam. Quia autem ut dicitur Empe. vel si est
 motus per se corpus corpus nec aliqua pars eorum de nisi mo/
 ueat amicitia vel sicut hanc est inconvenientem: quia multos
 habet motus naturales propter lineam et amicitiam. Amplius
 autem dicitur Empe. quod corpus per se videtur motu loco
 calidum non est perfecte motus segregationis et segregationis: hanc
 est a casu et a fortuna et non ab aliquo motore naturali nul/
 lia enim motus datur Empe. motus: es certus nisi motus/
 b segregationis et segregationis: sed simpliciter manent/
 b in sua simplicitate non dedit motum unde linea quidem
 segregat etiam a mixto fertur supius hanc non dixit esse a lite
 sed quia fertur supius ut a casu et fortuna: quia casus sic primum
 tunc sicut siue ignis siue etheris: quia ether dixit Empe.
 esse ex igne claro non autem semper sursum mouet ether: sed
 multoties aliter: quia ipse dicitur quod a fortuna aliquando innatur
 est igne sursum ferri aliquando ether igne diebus et radices terre si
 cut apparet in montibus ardentibus et in terminis calidis feru
 ribus in his peccabat Empe. quod naturalis casus et fortune
 subiacere dicebat. Sicut autem cum dicitur impossibile
 dicitur quod mundus simpliciter se habet quod sicut ignis nunc in ipse
 quod de fusio et mixto egressa sunt omnia sic primum se habent in
 amicitia: quia sic ignis nunc a fortuna quod ascendit ita se
 cit in fusio et casus enim tunc ascendit et per casus descendit
 aliquid. Queramus ergo ab eo quod est casus per se quod mouet primum
 ante fortunam cum enim casus et fortuna sint cause per acci/
 dens ante ipsas erit causa aliquid per se: sicut enim et amicitia non se
 causa aliquid motus nisi in segregationis et segregationis. Si
 vtiq; sic dicitur principium id quod est amicitia vel lis.

Cap. xij. quod est Empe. male dixerit de anima quod
 esset congregatum ex elementis.

Inconueniens enim esset si anima dicitur causa/
 re ex elementis omnibus aut aliquid aut aliquid ele/
 mentorum: si enim anima sit elementum vel ex elementis tunc que
 niens et alterationes eorum per calidum frigidum humidum et sic/
 cum: et reuerso passiones ante erunt eorum sed quod potest habere esse
 verbi gratia musica esse et rursum esse sine musica cum acti/
 one percipiendi musica aut memorie esse aut obliuiofum
 palam est: quoniam hanc non puenit elementis: si enim ignis dicitur anima tunc
 puenit et passiones ignis si autem esset sic supra diximus: quod
 non sunt miscibilia nisi corporalia et anima nulla est corpora
 lia primum quod anima non erit mixta ex elementis: sed de his opus
 erit contemplari in libro de anima.

Cap. xij. de inquisitione secundum duas opiniones qua
 liter ex elementis generantur mixta per se corpora.

Inquiramus autem nunc qualiter mixta per se
 corpora constituentur ex elementis: que enim sunt opinio/
 nes de elementis quare vna est: quod elementis sit aliquid com
 mune est materia vna et illis necesse est dicere quod elementa transmutantur
 adinuicem: quoniam quocumque istorum dicto et processu necesse est
 relinquere quod dederit: si enim eorum compositio est materia: tunc est ipso trans
 mutatio adinuicem ab vnitatem et coitate potencie quod in materia
 est et est potentia ad formam cum non habeat potentiam ad dictas
 formas elementorum et in illa potentia sit aliquo modo forma

lis et quasi ichoatio forme necesse est quod de vna ad alias
 transmutat formam. Quicquid enim dicitur elementa non generari ex
 adinuicem: sic Empe. illi est non dicitur quod vnumquodque elementorum
 fiat a quibus parte mixti corporis sed dicitur quod elementa ex mixto cor
 poris: sic lapides et lateres ex parte quod positi sunt in parte
 te: et non mixti: et hoc dicitur elementis: quoniam non potest ali
 quod dicitur quod ex elementis sic positi et non mixti erunt car
 nes et ossa et vnumquodque aliorum corporum mixtorum: si enim com
 ponatur elementa in: et congregantur manebunt in elementis et actio
 nibus suis et sic ignis in vna parte positi erit adurere et
 aqua fluere et terra continua et aer expirare: sicut ignis si non
 ligatur alterantur aliquid cum ibi sursum et terra descendit
 deorsum: id est de medijs intelligit elementis et sic nunc primum sta/
 bunt ut faciant ossa et carnes et huiusmodi. Et sic hanc opinio Em
 pe. sic expresse falsa et alia vera quod dicitur materia esse vna
 et transmutari elementa adinuicem: tunc habet quod dicitur: quod ex altero
 tris elementis. formalibus et materialibus generantibus et puenientibus
 simul aliquid propter elementa potest generari quod ridiculum est eorum nec
 oia sunt dicitur aut verbi gratia. Ex igne est aqua et reuerso
 ex aqua est ignis per transmutationem eorum adinuicem super materiam
 compositam et hoc est manifestum. Sed vtiq; videmus quod est ex eis
 generantur caro et medulla et alia huiusmodi: quod est ex elementis
 generantur illa et ex elementis non dicitur ut Empe. dicitur quod oino
 nec est mouens quod illa ex elementis generantur: secundum eos enim necesse est
 vnumquodque mixtorum non mixti sed positi esse sic partes
 primum ex lapidibus et lateribus: talis enim mixtura quod non ve
 ra mixtura sed primum est ex salutaris in esse suo elementis: sed per
 tes per quas adinuicem positi et secundum eos primum primum
 nec primum carne et vnumquodque aliorum: sed est hoc eorum primum
 quod a quolibet parte carnis generat aer et aqua et terra: et sic dicitur
 aliter et huiusmodi dicitur sic si nos ceram sigillarem duo
 b sigillis imprimendo non in vna parte vtriusque sigilli formam
 sed primum in vna parte circuli: et in alia parte pyramidem et hoc
 est falsum: quia nos videmus quod ex vnaquodque parte generatur quodlibet
 elementum et hoc manifestum est ex carnis mixto: quia ex omnibus quodlibet
 pars carnis constituit elementis: sed eis quod dicitur ut Empe. dicitur non
 puenit sic resoluti qualiter parte carnis in quodlibet elementum: sed po
 tius resoluti vna pars in vnum et alia in aliud: sicut pari
 es resoluti in lapides et lateres: ita quod lapis egreditur
 ex alio loco et ex alio egreditur later. Intelligendum autem
 quod dicitur de parte primum mixti quod resoluti in quodlibet
 elementum non de quodlibet parte elementis: quia partes elementales sunt mixta
 elementis quod sunt in mixto secundum esse primum saluate ut supra in pri
 mo libro diximus. Sicut autem et in alia opinio est quod dicitur quod vna
 est materia non eorum et transmutatio adinuicem. Est autem
 adhuc alia quod quod erit aliquid ambobus elementis. scilicet materialibus et
 formalibus vel superioribus et inferioribus: quod de alijs non est tamen dubi
 um: verbi gratia calido et frigido vel ex igne et aqua. Si
 enim dicitur calorem esse ex ambobus vel aliud aliquid quod
 eorum neutrum est et non ibi primum saluatorum aut ambo cor
 ruptum aut alterum: si ambo: tunc non relinquunt ibi aliquid
 de huiusmodi materia: sed caro non erit ibi aliquid nisi materia eorum com
 positum: quod falsum est si autem alterum corruptum: tunc alterum genera
 tur purum: et non mixtum elementum et sic iteque non fiet caro vel os.

Cap. xij. de solone dicitur dubitationum et deter
 minatione qualiter mixti est ex elementis.

Inuenimus ergo propter dea quod primum in actio
 d eorum alteri esse magis calidum et aliquid mi
 nus calidum aliquid magis frigidum et aliquid min
 frigidum esse: et aliquid quod primum quod aliquid illorum simpliciter
 in actu et alterum in potentia tamen: et tunc vnum generat ex alio. Ali
 quado autem primum quod neutrum eorum est simpliciter actu et neu
 trum simpliciter potentia si sit tamen calidum vel tamen frigidum ut ca
 lidum secundum primum quod supra diximus in capitulo de mi
 xtione: et tunc elementa miscentur: quod quod miscentur non in toto de/
 D q

struunt fm intēfiones suay qualitātū adinucē cor/
rūpūnt r nō ipse qualitates in toto : r tūc mā elioz
relinquūt: qz nō oīa corūpūnt r nullum eoz simplr
gnatur sed mediū tūc sit mixtū ex eis oīb^o: hoc autē
mediū nō sp sit p eqlitatē virtutis hōioz in ipso: sed
sit aliqn magis calidū q̄ frigidū r aliqn econverso
magis frigidū q̄ calidū ita q̄ ē hōio mō alterutrū h
rioz fm rōnē pportioīs ita q̄ ē duplex calidū q̄ frī
gidū vel triplr vel fm aliū talē modū: qz ipossibile ē
q̄ aliqd mixtū sit equāl hōis de quolz miscibili r i/
possibile est q̄ plus hēat de frigido q̄ de calido cū
frigidū sit qlitas abscondēs mixtū r mortificatiua.
Mixta ergo crūt ex istis corpibus que potētialr si/
ue fm virtutē sūt in mixtis: sicut in mā: s; potius sal/
uata s; ppositū eē r saluatis virtutib^o qlitātū ip/
soz elioz fm p̄dictū modū r isto mō puenientibus
elīs erit mixtio. Alio vō mō erit mā quedam. s. elm
elto miscet nō pprie: sed ita q̄ vnū actu manet r ali
ud in toto corūpūnt: tūc. n. vnū in alio nō nisi multi/
plicū saluat. Ut autē nos ad ppositū h qd dicit^o
adaptemus dicimus q̄ hōia patiunt adinucē: sicut
dicimus prius: qz qd ē actu calidū est potētia frigi/
dū r econverso qd potētia ē frigidū ē actu calidū: ita
qd vnū corūpūnt r alterū gnatur r silr sit in alijs h/
rijs. s. hūido r sicco: elta primū scinucē trāsmutat^o
in gnatione eoz adinucē r postea scōa trāsmutatio
cocqlis fm pportione potētis r ex elīs sūt ossa r
ēt cineres r quecūq; sūt calida: calido quidē s; ali/
qd ifrigidato r frigido fm aliqd calefacto: qz in mī
xto vnūscuiusq; mā hō ptem capūt alter^o hō q̄nve
nūt ad mediū. Mediu. n. neutrū ē hōioz. Medium
autē id nō est vnū pportioīs nū. s. q̄ sit p equalē h/
rioz p̄ticipationē qd mediū equidistās vocat a h/
rijs sed ē idiuisibile fm multas pportiones vt dixi/
mus: r dicimus q̄ mediū ē multiplex iter caliduz r
frigidū ita ē multiplex iter humidū r siccū r alia ta
lia hōia r fm diuersitatē quādā in alia pportioē cō/
ueniētia faciūt os r in alia pportioē faciūt alia quo
rū cōplexioēs variant: sicut ē hō cuius cōplexio ma
xime vicina ē tēperamēto: r leo quidē est calide cō/
plexioīs aīnus vō frigide.

Cap. xvj. r ē dīf. ostendens q̄ forma sbalis nō est
mixtura vel armonia mixtoz.

Ex his forte alicui videt q̄ forma corpositū
nāliuz nō sit nisi mixtura r armonia mixti
Ari. in libro primo reprobat: cū. n. p̄stituat
ex elīs fm multiplex terre ad multiplex aq: r iterū
multiplex ignis idurās ad multiplex aeris: cū. n. ex
otto p̄tibus ples ex illis dant vulcano videt h esse
pportio qdā mixture qd si pcedit oz q̄ in oīb^o act^o
corpoz pbicoz mixtoz r cōplexionatoz eēt actus
mixti vel miscibilitū r alterationes eoz nō eēt nisi h
passioēs elioz diuisiz vel sil sūptoz qd fm ē qz mul
te sūt forme q̄ nō sūt mixtura sicut aīa r sic oīs for/
ma sbalis: vn̄ ē res hnt opatiōes que nullius sūt mī
scibilitū sed sūt spēm seqntes sic magnes attrahit fer
rū r aurū cor: letificat r hōi. Et iō sciendū q̄ h p
prietatē huius scīe nō determinat de mixtioē nisi in
ordine ad gnationē r in q̄tuz pcedit gnatio in sim/
plici r ex simplicibus: r iō totū qd dicitū ē r qd dicit
tur itelligit de mixtura q̄ pcedit formā ex pte mate/
rie fm viā gnatioīs: fm exigētā. n. illius p̄ior: intro/
ducit forma p virtutes celestes r p̄tinctas virtutib^o
eltoz mixtoz adinucē. Et iō isra reprehēdunt illi
qui sufficientiā causāz gnatioīs eē ponebāt in mā dī

spōsita: eo q̄ auferebāt cām formālē que dat eē rei
r nō ē aliqd materie nec sic ps nec sic dispositio.
Cap. xvij. de eo q̄ oīa elta conueniunt ad qōlibet
mixtū per naturam.

Edemus ergo ad ppositū onēdēs q̄ oīa
mixta corpa q̄cūq; circa mediū locoꝝ sūt
ex oībus simplicib^o sūt cōposita siue cōmi
xta: q̄. n. terra sit in eis ex h p; q̄ oīa mixta siue sint
aqtic r siue terrestria siue volāna in aere p̄p̄tū bonū
q̄etis siue hnt in terra: locus autē vbi q̄seti res cōnā/
lis ē ei r ita terra abūdāt in oībus mixtis. Aquā autē
in eis oz in eē: qz terra pura p̄tinationē nō h; s; po
tē discōtuationē in puluerē pp siccū nāle qd ē in ter
ra ptes aut cōmixtoz optime ad se terminant. Qd
autē iter simplicia hnt est terminābile ē aqua: q̄ est aq̄
vt p̄tens r terminās ptes: r ptes insūt oīb^o mixtis

Amplius at sic ēt dicimus terra nō cōtinuat sine
hūido p̄tinuāt: vn̄ si hūidū auferat ab ipsa terra de
ciderit in puluerē: q̄ terrēne sbe ifusuz ē humidū aq̄ in
corpib^o mixtis: terra qdē ergo r aq̄ insunt p dictas
cās. Aer autē r ignis ifunt: qz illa duo elta hōia sunt
h; qlitates terre oēs r aq̄ r aer qdē terre r ignis aq̄
oz vnūq̄q; alterari a suo hōio: q̄ cū terra r aq̄ alte/
rent in mixto oz in eē acere r ignē vt alterāna ea: ol/
co at hōium eē elm elto put rōne qlitātū p̄tingit sbaz
eē hōiaz sbe: q̄n ergo gnatioēs sūt ex hōis r i mixtis
sunt extrema hōioz. s. frigidū siccū frigidū r hu m/
dū necesse ē alterā in eē. s. calidū cuz sicco r calidum
cū humidū: quapp in oī p̄posito mixto crūt oīa cor
pora simplicia. Adueriēdū tū qd lz exntib^o in mi/
xto terra r aqua r igne oīa ifunt hōia. s. calidū frigi/
dū humidū r siccū: tū nō sūt ita ininuta diuisibilia
r subtilia qd sūt cōplexionalis cōmixtio nisi adsit
humidū calido aereo ad qd vaporāl: eleuat aqua
r ad ipm cōdēsāt aer r cū vaporāl: eleuat aq̄ sūt i
ipsa ptes terre subtilr r miscibiles: r tūc sit optima
cōmixtio: r ista oīa oz in mixto nāliter eē: hoc ēt vi
det testificari nutrimentū mixtoz rez q̄ cōdē in gñe:
nutriunt r gnant: oīa. n. ex multis simul mixtis nu/
triant: r eni quecūq; magis terrestria sunt vnō solo
vident nutriri vt plāte aqua nutriri vident ex multis
mixtis simul nutriunt: qz cum aqua mixta ē terra qd
onēdit agricultura: qz nutriētes rustici plātas mixtū
vt animalia nutriunt: simul mixtis: ergo etiā sunt ex
multis simul in mixtis.

Cap. xvij. q̄ solum inter simplicia nutritur ignis
fm antiquos.

Quoniam at nutrimentū ē cōuertibile in mā
cuius nutrit vt in primo libro dixim^o vbi lo
cuti sumus de augmēto. Id at qd nutritur
ē spēs in mā r forma rōnale ē: qd dnt antiqui qd iter
simplicia corpa solus nutrit ignis iter oīa ea q̄ adin
uicē gnant. Solus. n. ignis maxime ē spēs r formālī/
tatis: r iō innatus suruz ferri ad tertū orbis q̄ma/
xime formālis ē iter corpa: vnūq̄q; n. innatū ē fer/
ri ad sui ipsius rōnez q̄ ē sibi cōnālis: forma at r spēs
oīum rez ē in terris orbū: qz supiora ad inferiora se
hnt sic forma ad mā: vt in celo r mūdo ē determi/
natū: vn̄ cū ignis vbiq; tāgat orbē lune p̄stat q̄ ipse
orbī cōnālis ē in forma. Diximus at in primo tracta
tu de augmēto q̄ tā nutriri q̄ augere dicit pprie r
iproprie: pprie quidē sicut in aīatis in q̄bus ē virtus
nutritiua p̄uertens nutrimentū in qualibz ptem sui fm
formā: lz nō in qualibz fm mā r in qualz p poro
r spōgiositate

et spongiositate penetret nutrimentum: et homo non nutritur ignis. Dixerunt autem alio modo quod non virtus alicuius caloris in se pueritatis aut ingreditur qualiter nutritur: sed addit ei extrinsecus per continuationem: et hoc modo nutritur ignis. Quoniam quidem ergo omnia mixta ex omnibus sunt constituta simplicibus dictum est.

Tractatus. iij. de causa transmutationis.

Cap. i. que intentio tractatus et que et quot principia sunt transmutationis.

Quia vero quedam sunt generabilia et corruptibilia contingit generatio esse medium locum speculante celestis quod locus est terra habitabilis: et ubi aqua et aer contingunt terram: quod ibi non alibi radij stellarum congregantur ad punctum unum quod copias ad celum est terra simpliciter aut centrum terre. Quia inopertus sic est nos dicere de omni generatione in vltimo simpliciter quot et que habent principia que nos facilius in libris particularibus inspicimus causas particularium quam causas vltimas generationis prius accepimus in libro primo quod via doctrine est ab vltimo ad particulare. Dico ergo quod principia generationis et corruptionis non sunt equalia: et que eadem cum principijs illis que sunt in mobilibus septem terminis et primis et vltimo eorum quod est materia. Aliud autem est forma et tertium ad hoc existere: quod sic in primis non sufficitur duo ad motum: sed oportet ad eum efficiens esse aut quod est in materia in generabilibus ista in his generationibus est causa que possibilis sunt esse et non esse eo quod ipsa materia potentia est et non est actu. Et ideo se habet ad vltimum. scilicet ad esse: et ad non esse et cuius actu in est forme vniuersalis non caret prius ratione et desiderio forme alteri per quod abijciat formam quam habet et accipiet aliam formam autem est causa esse terminis: sed efficiens mouet materiam vt transmutatur de potentia ad actu. Eorum. n. que sunt quedam sunt ex necessitate in esse nec aliter se potest habere vt celestia in sua substantia et in suis motibus necessaria sunt: et his apponunt impossibilia ad se quod non possunt erunt nec potuerunt fieri: sic quod celum incuruet vel recto motu moueatur. Quedam vero possibilis sunt esse possibilis non esse que sunt generabilia et corruptibilia et quoniam quedam sunt et quoniam autem non sunt: et ideo est necessarii quod generatio et corruptio sunt circa talia que possibile est esse et possibile sit non esse. Cuius autem ex qua est talis possibilitas ad esse et ad non esse in generabilibus est vt materia scilicet causa finalis in phisicis que est cuius gratia est motus a motu et in materia est forma et finis et species et est finis motus et intentionis efficiens esse: quod ad ipsam habitam definit motus eius: forma autem est que dat esse actu materie. Sed species est dans ratione qua est principium cognitionis rei: habent ideo diffinitiuam cuiuslibet subiecti scilicet cum his duobus oportet ad esse principium tertium quod est efficiens quod quedam omnes antiqui sonabant sed nullus eorum dixit expresse.

Cap. ij. de duabus opinionibus de generante causa que est primum efficiens.

Atque quorum. n. sine de generatione efficiente in generabilibus fuerunt duae: eximauerunt. n. quidam quod species sive formam separata vna sufficiens esset esse ad hoc quod res generetur quemadmodum dixit Plato in seculum donec: aut. n. inducit increpantem alios philosophos tanquam nihil dicentes et supponit quod quedam habent entium sicut species separate quedam sunt principia species sicut materia et quod vniuersales compositum dicit esse actu secundum speciem generantem autem dicit secundum illius successione et dicit corrupti secundum eiusdem species actionem: dicit. n. species res esse eternas que sunt sigilla que se sigillat in rebus generabilibus et cui sigillat materiam: tunc res generat et efficitur forma sigilli manet quidem forma proprie: quod destructo omni hoc particulari ad hoc manet homo in

diffinitioibus que sunt aial rationale corporatum sive finociale: sed destruit indiuuum per cecionem talis formae: quapp si hoc vera sunt: per quod ipse Plato extimat ex necessitate cas esse tam generationis quam corruptionis que per primum quidem est generationis per absentiam autem corruptionis. Alij autem non dixerunt primum mouens materiam esse extrinsecum sicut Plato sed dixerunt principium motus materie esse ipsam materiam dispositam et informatam qualitatibus primis: dixerunt et a tali materia esse motum rerum.

Cap. iij. de probatione amborum opinionum.

Eutri autem istorum bene dicitur: si species sunt esse generationis et corruptionis quamuis que non contingit sine intermissione res generantur: sed quoniam res generantur: et quoniam non cum aut eodem modo se habent species generantis et per eodem modo se habent principalia speculante vel particularia species que innata sunt istas species suscipere. Amplius nos ad sensum videmus quod in arte est aia causa mouens propter speciem: quod sanitatem facit medicus: et sciam generat doctor et cum propter illos sanitas et doctrina sunt species et aia discitis et proplecto sanitatis sunt particularia illarum species et eodem modo in alijs que sunt operata per potentias artium: cum ergo ars mutet naturam et similitur erit tertia causa propter duas. Illi autem qui dicit quod materia per se modo disposita sit causa generationis per motum quo mouet: dicit vniuersalium quod isti que ponunt species. i. quod alterat et quod transformat magis est causa mouens in phisicis: materia autem sic informat alterat et transformat: et nos etiam assueti sumus dicere in artibus in natura quod hoc est efficiens: quod quod est mutans et alterans rem et transformans et illa dicta istorum ex consuetudine comprobantur: sed tamen nec hi iuste nec vere dicitur: materie. n. est pati et moueri facere autem et mouere est alterius potentia que est efficiens.

Ex his. n. que sedo phisicorum sunt scripta constat materiam et efficiens nunquam posse coincidere in idem. Dixerunt autem isti quod materia est principium mouens et qualitas materie que est calor et frigus est sicut instrumentum materie: quod autem hoc falsum sit manifestum est in his que a natura generantur: ipsa. n. aqua non facit ex se ipsa: sed potest pati et si facit aliunde motus est et facta quo circa hi propter hoc non bene dicitur. Alia autem ratio est que non iuste dicitur. scilicet quod dicit quod calidum se gregat et distinguit res: frigidum autem congregat et miscet eas: et hoc dicitur res formas nec res habere aliam formam nisi raritatem et spissitudinem diuersam materiam. Amplius isti attribuerunt corporali materie potentiam qualitatum primarum vt per illas generentur valde organice habent instrumentali ter: quod dixerunt quod qualitates prime sunt velut instrumenta quedam que agit et efficit materiam habent quod efficit et agit auferunt et illa causam que est secundum speciem que vocat formalis: quod substantialem formam nullam esse dicebant. Inquit. n. quod calidum innatum est segregare frigidum autem congregare: segregat enim calidum et dissoluit. Et ideo quod subtile ad se trahit et grossum relinquit res distinguit frigidum autem quod congregat et inspissat res miscet et confundit et quod omnia possunt mixtura quedam et distinctio: et ideo dicebant isti quod ex his duobus omnia alia faciunt vel patiuntur: et omnia alia ex eis generantur et corrumpuntur in tantum quod est ignis que formalissimus est motus: aliquid a frigido hoc modo instrumentali patitur: et non dixerunt aliquam aliam causam efficiens vel formalem. Amplius in hoc sile aliquid dicitur sicut si aliquid causam eorum que generantur attribuat ferre aut alicui aliorum instrumentorum: quod in veritate calor ignis et frigus aqua incepta sunt et ad complexiones mixtas non agunt: sed potest calor per se consumit et incinerat et frigus mortificat et congelat: vniuersalium sicut necesse est aliquo serrante diuidere lignum aliquo mouente securum vel dolabum coequari com

planari & poliri lignū in edificio & in alijs sūl & eo-
dem modo necesse est q̄ q̄litates elctales aliqd ordi-
nate mouant & dirigant ad sp̄s gn̄aroz p̄ducen-
das: & hoc ē motus celi vt isra patebit: quo circa &
si ignis maxime aliqd faciat & moueat tñ isti nō vi-
dent quō mouet: q̄ multo detcrius mouet q̄ orga-
na: q̄n sicut dictū ē organū dirigē ab artifice ad actū
talē vel talē qui iducit formā operis artis: s; ignis &
frigus elctalia corrumpunt cōplexiones oēs: & h̄ est
pessimū & multo peius q̄ actio organū que ē ordi-
nata ab eo qd̄ mouet organum.

Cap. liij. de sententia vera de causa efficiente ge-
nerationis.

Obis at̄ volentib⁹ tradere vlem cām effici-
entē p̄petue gn̄ationis supponant ea que di-
cta sūt vlr̄ de causis in sc̄do pb̄icoz & ea q̄
dicta sunt h̄ de mā & forma elcti. Amp. vō ea etiā
supponant que dicta sunt de alatiōe q̄ est motus cir-
culi celestis demonstratū ē enī in. viij. pb̄icoz: q̄m ala-
tio ē motus p̄petuus: bis. n. tribus sic se h̄ntibus ne-
cesse est gn̄ationez p̄tinue esse & p̄petue. s. q̄ mā cōti-
nue passibilis est q̄litates que sunt forme eltoz cōti-
nue agūt & patiunt adinuicē. Allatio at̄ facit gn̄atio-
nez p̄tinue durare qz p̄tinue & p̄petue adducit gn̄ans
in tota mā & alie sūl alatiōes. Simul at̄ cū dictis ma-
nifestū ē: q̄m & p̄iora q̄ dicta sunt in. viij. pb̄icoz bñ
dicta sunt. s. q̄ allatio circuli sit primus motus: & q̄
gn̄atio non est primus motus in vniuerso: qz multū
rōnabilis est q̄ id qd̄ est ens sp̄ & p̄fectus in esse & ē
p̄petuus sit cā eius qd̄ nō est sp̄ q̄ ecōuerso id qd̄ ē nō
ens sit cā entī sp̄ p̄petuo: qd̄ at̄ fert s; solū ē qd̄ nihil
mouet localiter nisi qd̄ ē fm̄ q̄ gn̄atur nō est: qz si eēt
nō gn̄aret: ergo allatio p̄ior est & cā gn̄atiōis in vni-
uerso: lz in vno & in diuiduo gn̄ari p̄ius sit fieri p̄
gn̄ationez q̄ gn̄atur moueri localiter. Qm̄ aut̄ sup-
positū & determinatū ē supra in primo libro q̄ gn̄a-
tio que p̄tingit rebus gn̄alibus est p̄tinue & sp̄ & nos
dicimus q̄ alatio circuli ē cā gn̄ationis & corruptio-
nis manifestū est: qz si vñ & eodem mō se h̄nt ē ala-
tio ipsa nō pōt causare vtrūq̄. s. gn̄ationez & corru-
ptionez qz ipsa gn̄atio & corruptio sūt h̄ia. Idem. n.
sile se h̄nt sp̄ innatū est idē facere & nō h̄ia quo cir-
ca si alatio sit vna & sūl se h̄nt aut gn̄atio est sp̄ cau-
sata ab ipsa aut ecōuerso & nō ambo siml: cū vtrūq̄
hoz h̄ioz causat ab alatiōe opz q̄ motus sint h̄ij
altero duoz modoz aut. s. q̄ sunt due alationes h̄ie
aut ē vna inēq̄lis sibi fm̄ diuersas circuli p̄es q̄ ex
vna pte circuli causet vñ & ex alia pte causet aliud
h̄ioz. n. cause sunt h̄ie. Idē qz p̄ima alatio q̄ ē or-
bis primi q̄ mouet & mouet alios orb̄es motu diur-
no eq̄li sup̄ circulos eq̄ distantes circulo eq̄ noctali-
& sup̄ polos mūdi non est cā gn̄ationis & corruptio-
nis: qz nō equalr̄ accedit & recedit: sed equalr̄ acce-
dit vbiq; & sp̄: sed ea alatio q̄ est circa circulū qui di-
cis orb̄is signoz siue zodiacus est cā gn̄atiōis & cor-
ruptiōis. In hac. n. allatiōe inest p̄tinuū ex circula-
tione & inest moueri duos motus h̄ios. s. accessiōis
& recessiōis siue ascensionis & descensionis ex quib⁹
gn̄antur ambo. s. gn̄atio & corruptio: necesse est si sp̄
erit gn̄atio & corruptio sicut in primo libro ostēsum
est sp̄ aliqd̄ moueri fm̄ alationem: & hoc mō sp̄ non
mouet nisi orb̄is aliqd̄ vt nō deficiant iste trāsmuta-
tiōes: ergo p̄petue p̄tinuitatis in gn̄ando vñ ex al-
tero & corumpit vñ in altero est cā q̄ gn̄ans ē ali-
qñ nobis p̄ns fm̄ p̄p̄ndatē aliqñ absens fm̄ re//

motiōe: p̄tingit. n. ex hoc q̄nq; gn̄ans longe fieri a
loco gn̄ationis: sicut quādo mouet in signis meridio-
nibus p̄tingit quādoq; fieri p̄pe sicut q̄ mouetur
in signis aq̄lonaribus. Quādo at̄ gn̄ans distantia
siue accedens nō est equalr̄ necesse est etiā motum
esse inēq̄lez quo circa sicut in adueniendo & i prope
esse gn̄at rez tūc in recedendo & in lōge fieri corūpi-
tur id ipm̄ mouens accedendo & recedendo: & si mul-
totiens adueniendo s; vñ mediētatez circuli corū-
pit: h̄ioz. n. h̄ie sunt esse nō tñ est motus vnius me-
diētatis circuli h̄ius motui alterius mediētatis per
se sed fm̄ respectū radij ad locū gn̄ationis: qz cū re-
cedit respicit obliq̄uū radiū locū gn̄ationis: & tunc
dominat frigus mortificās: & cū accedit rectior re-
spicit radiū: & id plus calefacit: & qz motus solis in
circulo obliquo cā est gn̄ationis & corruptiōis: id ē
pus gn̄ationis est equalr̄ tpi corruptiōis: & ecōuerso
qz sol ascendēdo per sex signa gn̄at q̄ sunt a p̄ncipio
capricorni vsq; ad initium cancri & p̄ sex signa descē-
dendo corūpit que sunt ab initio cancri vsq; ad p̄ci-
piū capricorni & isti motus sunt iter duos tropi-
cos solstitiales & qz ista gn̄atio iserioz & corruptio
causant a sup̄iori alatiōe in circulo aliquo. Idē tps
qd̄ est in re sp̄ali & oīs vita q̄ viuit h̄z nūmez in cir-
culo celesti: & in ip̄o circulo celesti determinat: qz ex
ip̄o circulo p̄sideratur vsq; ad q̄tum se extendit vir-
tus gn̄antis fm̄ q̄ affert esse rei anteq̄ afferat p̄fectā
rei corruptionez: sicut p̄ ex sc̄ia astronomica: oīum
enī iserioz rez est ordo causaz pendens ex sup̄iori
ordine: & omne tps qd̄ est rei ex arte in tpe duratio
& oīs vita p̄odo mensurat. Est at̄ p̄odus modū
latio circuli dicit a p̄i qd̄ est circum & odos qd̄ ē mo-
dulatio: sed tñ nō oīa mensurant eadez p̄odo: sed
hec habent maiorē: & h̄ habent minorē: hoz enīz
p̄odus est. Hoz at̄ minorē hoz at̄ maiorē fm̄ q̄ ma-
gis suscipientia & retinentia sunt virtutes sibi ex cir-
culo celesti influxas. Qd̄ at̄ vera sint que dicta sunt
testificat sensus qz nos videmus ad oculum q̄ sole
adueniente ad punctū arietis: quādo directo radio
locuz nostruz tangit gn̄atio esse incipit in terra nascē-
tibus recedente at̄ sole a p̄ncipio lib̄re maxie inci-
pit rez diminutio & corruptio & tps vtrūq; est eq̄le
qz tps qd̄ est gn̄ationis s; nām eq̄le est tpi corruptio-
nis fm̄ nām: qz tāms est ascensus solis q̄tus est descē-
sus vt dcm̄ est: si at̄ p̄tingit aliqñ corumpi aliquam
rez in minorē tpe: h̄ est anteq̄ vis gn̄ationis celestis
s; rōnez p̄odi recedat h̄ p̄tingat p̄ accidens p̄ p̄su-
sionez materie ex alia cā: qz cū mā est inēq̄lis & non
susceptibilis virtutis celestis: & nō eodez mō. & cōli-
ter se habens in p̄odo: tunc necesse est q̄ gn̄ationes
& corruptiōes sint eq̄les: & hec erunt citiores & ille
tardiores quo circa accidit q̄ tps idem est gn̄atiōis
& corruptiōis: & propter hoz generationem alijs
generatur corruptio & ecōuerso.

Cap. v. & est digressio declarās ea que dicta sunt
de p̄odo.

Et at̄ hic attendendūz q̄ p̄odus grecum
e nomen dicit a p̄i qd̄ est circū & odos q̄ est
armonia in cantu & ponitur p̄ p̄sonātia mē-
sura: h̄ est idem q̄ mensura corporis. Est at̄ p̄odus
mēsurā que ex circulo celesti ip̄imis vel influū rei
causate a circulo in iseriozib⁹. Cū aut̄ multiplex sit
circulus celestis nō tñ sunt nisi duo motus ip̄soz in
ḡie. s. motus planes & motus aplanes: vt dicit Ari-
sto. in. xj. p̄ime pb̄ie & sicut accipit ex p̄o: p̄ia pb̄ia
astronomo

astronomorum. Motus autem aplanus sive ordinatus est motus primordialis qui diurnus dicitur: et est ab oriente in occidentem super polos mundi et super angulos equidistantes quorum maximus est circulus equinoctialis: et hic motus dicitur allatio vniuersalis propter quod qui assertit generans habet esse solis et secundum alios planetas et tertio omnes stellas: et quod per totum gradum totius orbis ab oriente in occidentem quod motus est causa vite et esse in quibusdam in tantum quod quousque est et vita ultra circulum istius motus non extendit: et ideo quodam perficiunt in eodem die corruptione corporum completi in nocte sicut per in pisce quod dicitur dies vel edurmas: quod eadem die nati mori et occidit. Alius autem motus est erraticus qui motus planetarum vocatur et est circuli signorum super polo zodiaci quod distat a polo mundi per gradus et xxxv minuta: et ideo sol et alie stelle motu in ipso obliquum motu ueniunt ab oriente in retro et eouerso habet ab aquilone in meridie: et eouerso sicut sol mouetur a capricorno in cancrum et a cancrum in capricornum. Istis autem duobus motibus simul commiscetur etiam ad generationem quod sole adueniente versus capricornum inferiorem etiam vincunt super superiora: et quod venit versus cancrum incipiunt vincere superiora super inferiorem. Sic et distinguitur quatuor tempora que sunt ver estas autumnum et hyems. In duobus n. tropicis facit estatem et hyemem et in duobus equinoctiales punctos. scilicet arietem et libram et vere et autumnum. Est autem obseruandum quod non solus sol est causa generationis: sed ipse precipue fit generans nisi dicatur quod solo lumine solis fit generatio: quod sic dicitur precipue philosophi Aristoteles et Avicenna et Ptolomeus et Megelaphus solus sol lucet lumine propter totum orbem aliorum planetarum et stelle illustrant a sole quemadmodum et luna: sed lumine recipit ab eis in profundum sui et idcirco in eis alia materia que habet in sole: et ideo in luna est frigidum et humidum intemperatum. In saturno est frigidum et siccum in tempore. In venere frigidum et humidum in tempore. In mercurio vero est commiscibile: quod auget proprietatem caliditatis stelle quam respicit et in sole quod mouet omnes est calidum et siccum in tempore. Omnes autem alie stelle fixe proprietatem alicuius istarum sequuntur. Hoc habito notandum quod nullatenus solus accessus solis et recessus facit proventus quod aliter in hyeme nullum vitalem deberet nasci sed proventus omnia mori et nullius vitalis deberet extendi ultra annus quod expressit: sicut est super proventus facit reslo ascensum dicitur signis super orientem. Ad omnia alia ista signa circuli cum suis stellis et planetis in hora conceptus vel natiuitatis rei inferioris que creatur vel cum causat a circulo celesti: hoc n. modo mensura quousque est aurius et quousque dicitur plus vel minus secundum effectus signorum et fortitudines stellarum que fixe sunt signis hoc modo verum est quod equale est tempus generationis rei ipsi corruptionis: quod a primo signo ascendente in hora rei computatur perfectus rei versus ad septimum signum eiusdem circuli et a signo septimo versus ad primum computatur defectus: et ideo septimum signum domus martis vocatur et ascendens vocatur domus vite. Et ideo generationis rei vocatur perfectus versus ad statum et post statum versus ad declinationem et a declinatione versus ad mortem vocatur proventus corporis quod equalia sunt secundum naturam: quod a primo versus ad septimum tantum est quod tempus a septimo versus ad primum per aliam partem circuli mensurando: verbigratia ab arietem per cancrum et geminos et deinceps versus in libram tantum est quod tempus a libra per scorpionem et sagittarium: et sic deinceps ad arietem: et sic proventus perfectus horis sunt xxxv anni vel xl. et erit etas horis lxxxv. anni: potest tamen hoc impediri per accensum per cibum malum vel mouere violentiam vel alio quocumque modo: et hoc vocatur Aristoteles materia iniquitate: quod si per accensum multa aliter disponit quod mouentur a circulo: et ideo diuersimode moriuntur homines citius et tardius

per naturam mortales sunt: et sicut et alia animalia: habet modo creatas sunt omnium rerum: quod planetarum in circulo proventus li positi quod sunt fortiores dant plures annos vite et quod sunt debiliores dant pauciores: et habet modo immo rescit: quod qui sciret vires signorum et stellarum in ipsis positurum in circulo proventus dicitur nascitur res aliqua ipse quod tempus est de influentia celi pronosticari possit de tota vita rei generare: sed tamen hoc necessitate non poneret: quia posset impediri per accidens ut dicitur est.

Cap. vii. quod non deficiet generatio per causam subalem.

Empirico vero ut dicitur est erit generatio et corruptio et nunquam deficiet secundum naturam propter causam quam diximus tantum ex parte materie in primo libro tamen ex parte cause efficientis ut diximus superius: quod motus circuli fixarum naturam non deficiet: hoc autem rationabiliter contingit: quod si nos consideremus sine intentionis nature: nos inuenimus quod natura super desiderat id quod est melius: est autem melius esse quod non esse quot autem modis dicitur esse diximus in. v. et in se primo prime philosophie. Esse autem quod non desiderat est diuinum et perpetuum et hoc non potest in omnibus existere equaliter. Quod quedam distant longe a primo principio vniuersi esse quod dicitur autem sunt propter ipsum: et ideo deus qui est vniuersitatis principium completit isto modo omnia esse ut que non possunt participare esse diuinum et perpetuum in se ipsis participent per generationis successione perpetua. Ideo n. deus fecit continuum generationem: quod aliter esse diuinum non resuleret in ipsa natura. maxime continuabit perpetua secundum naturam esse quod proximum sibi indiuide perpetua est fieri super generationis successione: continua autem generatio est ut diximus ea que est per allationem in circuitu facta: sola n. illa est continua non deficiens: sicut n. est ista que sunt in uicem transmutant secundum suas passiones et naturales potentias: verbigratia corpora simplicia assequuntur allationes que est in circuitu: omnia se circulariter transmutant: et hoc passuum est: quod quando ex aqua generatur aer et rursum ex aere ignis et rursum reuertitur in ipsum: ut ex igne generatur aqua: tunc dicimus quod generatio circuitu in circuitu quo circa est allatio recta que est in elis dicitur continua quod mutat et sequitur allationem que est in circuitu: vniuersi sole recedente ad signa meridionalia peruertitur etiam superiora et inferiora recedente autem sole ad septemtrionalia vincunt etiam superiora et peruertunt inferiora et superiora et sic facit circuitum super perpetuum secundum naturam de desiderio autem nature et esse diuinum in philosophis et in secundo celi et mundi dicitur est.

Cap. viii. quare etiam non distant ab invicem separata in suis locis proprijs.

Anifesta autem est cum dicitur solutio questionis in qua quidam fecerunt. scilicet quare etiam tam dudum non distant ab invicem de per se existentia in suis locis proprijs cum vniuersum quod moueat extra aliam et tendat in suam regionem. Aqua n. et aer et ignis ascendunt a terra et aer et aqua et terra descendunt ab igne et sicut terra descendit ab aere et aqua et aer ab igne et aqua descendit ab aere: et sic omnia separant ab invicem motu naturali: igitur videtur quod se non debent inuicem transmutare: nec sibi inuicem permisceri: quod eorum que mouentur ab invicem et separantur per locum nec alteratio est nec permiscitio: cum autem huius eorum ab invicem est ex hoc quod immutant allatione circuli declinat sine obliqui qui aliqui faciunt ab invicem inferiora super superiora et aliquid eouerso et sic facit sol motus in circulo illo: ita faciunt alii planetarum et stelle que mouentur vaporibus et ventos et serenitates et sic ab invicem etiam se transmutant: si n. vniuersum quod est in maneret in sua ipsi regione et non transmutaretur ab alio

elo qd est ppe ipm r tngit ipm ia diu destitissent ab /
 inuicē: vel et defecissent ab actiōe r passione sz sic dī
 ctū est trāsmutat abinuicē gnātiōe r corruptiōe. Jō
 q: ablatio in obliq̄ circulo est duplex p accessū r re
 cessū: q: aut trāsmutat sic inuicē nō ptingit aliqd eo/
 ruz manere iordinatū in sua regiōe quiny mo q̄tū ac
 cipit de nā p̄pinq̄ tātū ē accipit d loco cī: r p̄misce
 ei: vñ terra r aq̄ vaporātia: q: rarificāt vadūt ad re/
 gionē aeris r p̄miscēt cū eo: r ecōuerso est de acre
 r igne qñ frigore ispissant: tē. n. vadūt ad regiōē aq̄
 r tre r p̄miscēt cū eis r iō cka nūq̄ s̄ vbiq̄ pura sz
 potū in locis vbi se p̄tingūt sūt p̄mixta. Man festū
 ergo est ex his q̄ oca sūt pp qd ē gnātiō r corruptiō:
 r pp quaz cām efficiētē r ē manifestū est qd gnābi
 le r qd corrupibile q: id tñ ē diuinū: qd ē diuinū
 r p̄petuū in se p̄cipare non pōt.

Capitulum. viij. de cā cōtinuitatis r p̄petuitatis al/
 lationis celestis.

Enceps aut de necessitate r p̄petuitate ge
 nerationis est dicendū: sed q: h nō possu/
 mus scire nisi sciamus prius de necessitate
 motus celestis. Et iō incipim⁹ ab illo supponētes: q̄
 cūq; in p̄biciis: r in celo r mūdo de h oca sūt. dicitū
 ē aut: p̄ in. viij. r. viij. p̄bicoz q: i cōtinue r p̄petue
 motis: tūc opz q: ipm mouēs sūt vñ r imobile r in
 generabile r inalterabile h enī oia fm aliqd pbata
 cōpetūt p̄io motū: r alia celestū orbū motorib⁹
 r si mula sūt mor⁹ q̄ sūt in circuitu: necesse ē ē e mul
 tos motores q̄ tñ oēs cāl sūt ab vno vl ab alio prin
 cipio qd mouet p̄mū motū: sic in. xi. p̄ie p̄bic ē de
 mōstratū: qñ. n. mor⁹ sūt p̄mū sz nāz r nō oficiat ma
 nifestū ē ex h q: tēp⁹ fm nāz ē p̄tinuū nō deficiēs qd
 tēp⁹ ipossibile ē eē sine motu: tēp⁹. n. ē nūerus alicut⁹
 cōtinui mor⁹: q̄ nūerus ē ei⁹ qd ē in circuitu cū nullus
 ali⁹ sūt p̄tinu⁹ nullo mō intercept⁹ sic determinatū ē i his
 q̄ sūt de principio mor⁹ in p̄biciis r in. viij. li. Utū at
 p̄tinu⁹ sūt mor⁹. Jō q: id ē p̄tinuū in q̄ mouet sic r lo/
 cus vl passio aut q: idē p̄tinuū in q̄ mouet: p̄z q: i ce
 lesti motu circulari. Jō p̄tinuitas ē q: id qd mouet ē
 p̄tinuū: q: p̄mū orbis nō ē in loco nīl. p̄ accēs: q: r.
 relatione p̄tinētis ad p̄tēū hz ad locū: r iō nō ē cōti
 nuitas ei⁹ in q̄ mouet sz potū a circulo q̄ mouet: mo
 tus. n. in genē nō hz p̄tinuitatē ab eo i q̄ mouet: q: ali
 qñ in passioe nō pōt eē passio p̄tinua nisi p̄ accēs: sz
 q: sz cui accidit passio ē p̄tinuū. Si at ēt in alio mo
 tu id ē ē p̄tinuū i q̄ ē mor⁹ ei⁹ qd mouet: h nō ē nisi i so
 lo motu locali: q: loc⁹ q̄tū hz magnitudinē p̄tinuā i
 motu. Jō q: qd mouet p̄tinuū nō pōt eē in recto mo
 tu: sz solū in circulari: h. n. ē idē sp r seipso p̄tinuū: r
 iō qd cozp⁹ tale sp sc̄t in circuitu: h faciat p̄tinuū mo
 tu: p̄tinu⁹ at mor⁹ nō oficiēs fac tēp⁹ p̄tinuū nō oficiēs
 Capitulum. ix. vtrum id qd generat generatur
 ex necessitate.

Uonia at in oib⁹ p̄tinue r p̄petue mor⁹ siue
 q fm gnātoz siue sz alteratoz: siue vl lo/
 quēdo: sz oēs trāsmu: atōz moueant vide
 mus exiſte qd ē diuinū r gnātiō h gnāf aliud post ali
 ud r h nūq̄ deficiēt pp mor⁹ p̄tinuitatē. Uidēdū est
 vtrū necessario aliqd gnāf vl nihil. sz oia p̄tūgē esse
 gnāta r nō gnāta: hui⁹ at qdōnis cā ē: q: nos diximus
 q: gnātiō circuli imitat: q: causaf a motu stellaz i cir
 culo obliq̄. In circulo at obliq̄ ortū cuiuscūq; sequit
 occasū r itēz eiusdē r h successio nō oficiēt: sed situs
 renouatiōis in cā gnātiōis vnus videt semp debere
 seq ex gnātiōe alterius in causafis a motu circuli ob

liq: Manifestū enī i q̄busdā q: moy vt erūt qdā alia
 gnāf ex illis r pp illa sicut si terra madefit necesse
 est terrā euaporare: r ex vapore nubē gnāri ex nube
 pluuiā r ex pluuiā terrā madeficiri: r ex illa necesse ē
 itēz exire vapore r sic in infinitū: cū enī de re aliqua i
 sua cā efficiētē r māli determinata vey ē dicē q: erit
 opz illā aliqñ exiſtere sic p̄z in p̄ dictis exēplis aliqd
 tñ futuz est nō hīs cām determinatā: q: nihil p̄hibet
 nō futuz futurus enī alqd icedere eo q: hēat p̄posi/
 tū incedendū nō icedet q: s̄tēte ipedit. p̄positū ei⁹ sic
 enī ē in entis diuisiōe. Ita vlr ē in gnātiōe q: qdā en
 tiū sūt p̄tinua r p̄nt nō eē r ita videt q: qdā p̄tingāt
 nō generari r nō necessario gnānt q̄busdā aliq; gna/
 tis: sicut for. nō gnāf gnāto boue. Queram⁹ q: vtrum
 oia q̄ gnānt sint talia: aut nō sint talia vel p̄tū sic p̄tū
 aliter: sicut at ē in diuisiōe entū: q: qdā necesse ē sim
 pliciter esse qdā ipossibile ē nō esse qdā aut possibile
 ē eē r possibile ē nō eē: sic i gnātoe videt qdā necessa
 rio gnāri: q̄busdā gnātis r possibile nō gnāri gnātis il
 lis. Queram⁹ q: in illis cū vidēam⁹ gnāliter cū po
 sterius ē gnātiū: qd necesse prius gnātiū eē vtrū sic sit
 ecōuerso si gnāto p̄ioz necesse sit gnāri posteri⁹ ver
 bi gratia: q: nos videm⁹ q: si dom⁹ ē gnāta necesse ē:
 r fundamētū eē gnātiū. Queram⁹ q: vtrū p̄uertaf q: si
 fundamētū ē gnātiū: q: ēt dom⁹ ē gnāta vel nō p̄uert
 tur. Dicam⁹ aut soluetes istā qdōnē q: qñ termini gnā
 tionis r gnāti se hnt ad inuicē ita q: vtrūq; sit mā ge
 neratiōis ad alterz. Ita q: vtrūq; trāsmutat ad aliud
 sic ē in exēplis terre cū puluere r vapore r nubis r
 pluuiē r s̄tēte in gnātiōe eltoz: sub circulo declinū dif
 ferēter moto: tūc necesse ē cāl gnāto gnāri posteri⁹
 r ecōuerso q: in talib⁹ gnātiō circuli assequit r vñū
 qdōz cā ē ad vñūq; q: qñ aut termini gnātiōnū non
 sic se hnt ad inuicē sz ē inter ea tumor de p̄ioz r po/
 sterioz p̄ter h q: vñū sit tota mā ad alterū sz sit forte
 ps nāc ei⁹: tūc nō p̄uertit a p̄ioz gnāto posteri⁹ gnā
 ri r ecōuerso necessario q: in talib⁹ posteri⁹ a p̄ioz
 nō gnāf p se sz p̄ accidēs sic ē in fundamēto r domo
 fundamētū enī nō tota dom⁹ est nec p se mā ei⁹: q: si
 eēt p se mā ei⁹ tūc dom⁹ tota in potētia eēt in funda/
 mēto r tūc vno motore sine additione adduceret de
 fundamēto ad actū qd ē falsuz: r iō ēt nō p̄uertit gnā
 tio: q: cū dicit si dom⁹ ē fundamētū ē nō est h necessi/
 tas absoluta q: tūc oporteret q: ex domo sic ex mate
 ria gnāret fundamētū sz ē necessitas suppositiōis: q
 causaf ex ordie qd ē inter totū itegrale: r suā p̄tē: q: to
 tū positiū pōit p̄tē: r nō ecōuerso: si enī eēt necessitas
 absoluta cāta p̄ gnātiōez tūc oporteret q: vtrūq; eēt
 mā ad alterz r tūc seque: et ēt ecōuerso: q: si fundamē
 tū ē ēt dom⁹ ē: q: sic p̄mū se habuit ad scōz r ecōuer
 so in gnātiōe q: p̄uertit de necessitate sic p̄: diximus
 Cū enī posterius necesse ē gnāri a p̄mo necessitate
 absoluta: tūc etiāz necesse gnāri prius a posteriori r
 ecōuerso si prius gnāf necessario a posteriori ēt eadē
 necessitate gnāf posteri⁹ a p̄ioz: q: in talib⁹ vtrūq;
 ē posteri⁹ ad alterz r vicissitudinē gnātiōis coz ad
 inuicē affert eis p̄tinue gnāns accedēdo r remēdo.
 Cū aut dicebat q: domo gnāta necesse est esse funda
 mētū sūt qdē necessitas sz nō pp id qd dom⁹ sit cā ge
 neratiōis fundamētū: sz sūt necessitas subiectiōis si
 ue suppositiōis ex h̄ypotesi: q: posito toto necesse su
 it supponi p̄tē: p̄uertunt q: in oib⁹ in qd⁹ posteri⁹ gnāf
 a p̄ioz: sicut ex cā materiali tota mouēte quodā alio
 p̄tinue accedēt r recedēt q: i talib⁹ semp p̄ioz ge/
 nerato gnāf posteri⁹ r ecōuerso.

Cap. x. q. non possit generatio continua esse in inferius secundum rectum.

¶ Ivo dicit q. generatio non est infinita secundum circuitum: sed secundum rectum: eo q. sunt infinita iterum: dia. phabimus q. infinita sunt generatio hoc modo siue inferiora ad superiora siue superiora ad generata perita qd non contingit qd predictum est. s. q. ex priorum generatio necessitate sit generari posterius: dico q. non contingit siue sumat necessarium simpliciter siue necessarium ex suppositione. Quocirca autem modo sumat necessarium se oportet aliquid autem esse qd primum pp qd alia necesse sit generari s. in infinito nullum est primum: cum ergo illi respectu dicat esse prius et posterius nullum erit primum nec posterius: pp qd sit necesse alia generari q. in infinito non potest esse primum generatio: s. ad hoc est in fine huiusmodi non est verum dicere q. ipsa simpliciter necesse sit generari secundum rectum: ubi gratia q. necesse sit simpliciter generari domum q. fundamentum est generatum necesse est generari domum: et hoc procederet tunc necesse est q. est sp. generatum qd non esse sp. generatum q. nos videmus: q. non sp. contingit generari domum generato fundamentum s. si est generatio necesse sit absoluta: tunc oportet generatio esse: q. sp. aliquid esse ex necessitate et aliquid esse sp. peritum et sit sit: q. qd necesse est esse possibile et non esse quo circa ex necessitate ens est sp. eternum et e converso si aliquid est sempiternum et ipsius est ex necessitate: et si ex necessitate ipsum est sempiternum. Si ergo alicui generatio est simpliciter ex necessitate non potest esse secundum rectum: s. necesse est circuire et reiterate in idem: vñ generatio incipit et hoc planum est ex hoc q. alterum duorum necessarium est. s. q. aut finem habeat generatio aut non habeat finem: stat autem q. non habeat finem generatio: q. non erit recta q. o. rectum finitum in termino sui est: ergo necesse est generatio circuire o. si autem huiusmodi tunc erit generatio sempiterna et in circuitu et non in rectum: q. si sempiterna: tunc non potest esse in rectum: q. sempiterna nequaquam habet principium nec si inferiora ut ad futura accipiamus nec si ad superiora ut ad generata accipiamus cum autem nec principium habeat generatio nec sit finita necesse est ea esse sempiterna: et q. sempiterna est necesse est ea esse in circuitu adeo necesse est esse generatum ab hoc ergo necessarium est generatum esse qd primum: vñ fuit principium generatio istius: et si hoc est necessarium generatum esse necessarium fuisse: ergo necessarium est et prius illo generatum esse qd est tertium: et hoc est huiusmodi ponit sibi quartum si quatuor sunt alioquin reuertit in ipsum et sic fit p. unde: q. nihil differt dicere q. reuersio fiat p. vñ. medium vel p. duo vel p. plura duum ab ultimo redeat in primum necessarium ergo simpliciter quo vñ necessarium generat ex altero est in motu et generatione que est in circuitu et si aliqua necesse est in circuitu generari: necesse est illa simpliciter generata esse et alia generant contingit et e converso si aliquid necesse est simpliciter generata esse ista necesse est in circuitu generari: hoc autem est posita rationabiliter posita est p. p. t. generatio est: q. talis generatio nobis ad sensum apparet esse in circuitu.

Cap. xi. de probatione generationis p. p. t. que est in circuitu secundum cam que est motus celi.

¶ Iam volumus hoc demonstrare p. cam di. cemus q. motus celi est in circuitu: et id est ad inuicem ex necessitate generant. Si. n. motus celi est in circuitu: oportet quod huiusmodi motus sit passio et q. c. sunt p. huiusmodi sicut p. cam efficiet q. est ista sit ex necessitate: si. n. qd in circuitu mouet sp. mouet est necesse est et q. motus huiusmodi que sunt passiones eius et q. motus eorum que sufficienter causant ab hoc est sint ex necessitate sic verbi gratia cum allatio superioris huiusmodi circuitu declinat sit in circuitu necesse est q. sol moueat in circuitu et alij planetarum: q. autem sol mouet in circuitu

necesse est q. oia que sicut cause causa efficiet et efficiet sunt a motu solis et motu horarum sunt et generata ex necessitate in circuitu: et hec inter oia temporalia et maxime generatio est: q. ex illorum generatione oia alia generant.

Cap. xij. quare secundum predicta quedam reiterantur et quedam non.

¶ Et tunc oritur nobis qd ex predictis que ita esse videt ut dictum est: verbi gratia q. aqua et aer et circuitu in circuitu generant et si quidem nubes erit oportet et plueret et si pluet oportet nubes esse cum sol continue veniens extrahat vapores eleuatos in quibus non est sic q. huiusmodi et alia non reiterant in seipsos ut rursus generetur idem qd perierit ex posteriori: generatio: q. non est necesse si pater tuus generatus est te generari s. e converso sit necessarium q. si tu generatus es q. et pater tuus generatus sit. Solo autem huiusmodi generatio est q. in talibus est generatio secundum rectum et non secundum circuitum: q. sicut supra diximus vtriusque terminorum non est materia ad alterum ut vno motore diuersimode se habere educat vtriusque de vtroque. In huiusmodi generatio non est circularis sicut in te et pater tuo: q. pater tuus non est tota materia ad tuam generationem s. materia tua de cetero de ipso: et idem in eo est motor: decidens hoc est formans idem vñ tu generaris et non e converso q. nihil est in alio quo sicut potentia et materia nisi q. totum est in illo et vno motore educit de ipso sicut in nono prime phie est manifestum: et idem vniuersum est: est in alio sicut in potentia q. vniuersum educitur ab altero.

Cap. xij. que reiterant eodem numero et q. non et que.

¶ Principium autem rursus intentionis nature q. p. r. d. est vtriusque oia secundum vnum modum et sicut reiterant numero eadem: hoc autem reiterant eadem sepe. Ex quo. n. oium secundum n. z. continua est generatio: videtur q. oia eadem secundum n. m. debeant reiterari. Est autem huiusmodi generatio solo qd consideranda est in iteratio: q. quorum suba reiterat incorruptibilis manens secundum formam et spem in toto motu illa reiterant eadem numero sicut sol reiteratur in obliquo circulo q. motus sequitur id quod mouetur q. non est motus nisi ex n. in actu sicut dictum est in. v. phicoz quorum autem suba in mutatio non est in corruptibilis p. spem et formam sed potius corruptibilis hoc necesse est sepe eadem reiterari et non numero: idco aq. est ex aere et e converso aer ex aqua sepe eadem et non numero sed tñ cum aer tota sit materia aque et e converso aqua aeris magis reiterata accedit ad idep. tatem numero: q. alia et huiusmodi reiterati: q. si de cibo generatur bos et non de toto cibo: et si de boue generatur et de fimo terra: et de terra cibus qui est pabulum bouis: et de pabulo bouis iterum bos de nullo istorum generatur toto sed de p. t. et idem minus accedunt ad idep. tatem in numero q. s. a. ciant est in circulari generatio est: vñ si conceditur q. est aliquo modo reiterent eadem numero non tñ pp hoc concedit q. reiterent eadem numero quorum suba penitus totalis est corruptibilis qualis contingit non esse eandem in generatio et ex quo generatur. Hoc autem de generatione est: dicitur sufficienter. Sed est: dicitur accidentia ad n. m. p. t. in tertia et quarto de celo et mundo dicitur sunt.

finis

Impressum Venetis per Joānem et Gregorium de Gregorijs fratres. Anno dñi. M. cccc. lxxxv. die decima Junij.

Registrum Duius Operis

A B C D

Omnes sunt termini

Liber primus de generatione et corruptione continet infra scriptos tractatus et capitula.
Tractatus primus de generatione et corruptione in communi simpliciter dictis.

Capitulum primus de problemio in quo declaratur que sit intentio libri.	i
Capitulum. ij. de opinionibus antiquorum circa genus generationis et corruptionis.	i
Cap. iij. de comparatione antiquorum.	i
Capitulum. iij. de eo quod necessario sequitur ex dictis eorum	i
Cap. v. de perfectione dicti eorum qui plura vno dicunt elta vt Empedocles.	i
Cap. vi. de eo quod Empe. dicit contra seipsum et id quod apparet sensu omnibus.	2
Capitulum. vij. de eo quod sermones antiquorum insufficientes sunt circa id quod subijcitur generationi.	2
Cap. viij. de opinione Democriti et Leucippi circa seim generationis.	2
Cap. ix. vtrius generationis sit congregatio et corruptio segregatione.	2
Cap. x. quod imperfectius dixit Plato quam Democritus circa seim generationis.	2
Cap. xi. et est dis. de sententia Platonis circa seim generationis.	2
Cap. xij. et est dis. de intentione Democriti circa seim generationis.	2
Cap. xij. de differentia dictorum Platonis et Democriti et qualiter Democritus obuiat platonis.	3
Capitulum. xij. et est dis. declarans causam deceptionis Platonis.	3
Cap. xv. et est dis. manifestans qualiter quantum sit diuisibile in infinitum.	3
Capitulum. xvj. de solutione questionis qualiter magnitudo diuisibilis est secundum quodcumque signum et qualiter non.	3
Cap. xvij. Plato latet paralogizans.	4
Cap. xvij. quod simplex generatio et corruptio non sit per aggregationem et corruptionem	4
Cap. xix. an sit generatio et de solutione objectionis eorum qui dicunt non esse generationem.	4
Capitulum. xx. de mirabili questione que est vtrum subiectum generationis sit aliquod ens actu vel nihil.	4
Cap. xxj. et est dis. de qualiter subijcitur generationi ens potentia tamen et qualiter ens actu.	4
Cap. xxij. qualiter generatio naturaliter non quiescit et ex hoc soluitur antehabita questio.	4
Capitulum. xxij. de modo generationis secundum quod est simpliciter esse.	5
Cap. xxij. et est dis. qualiter seba non accipit magis vel minus et non h3 contrarium.	5
Cap. xxv. que generantur simpliciter et que generantur et non simpliciter.	5
Capitulum. xxvj. de opinione antiquorum aliter de terminatum generationem simpliciter et generationem aliquam.	5
Cap. xxvij. de generatione simpliciter et generatione secundum quod quoniam sunt in vna transmutatione.	5
Cap. xxvij. et est dis. qualiter generatio simpliciter et secundum quod sit simpliciter in accidentibus secundum alios.	5
Capitulum. xxix. qualiter generatio est semper ex corrupto aliquo.	6
Cap. xxx. de solutione trium questionum. scilicet vtrum non ens ex	

quo est generatio sit pura probatio vel non: et an materia generationis sub duobus contrariis sit vna vel plures: et an res generantur ex adiucem.	6
Tractatus secundus de alteratione continet infra scripta capitula.	
Cap. j. de differentia alterationis et generationis.	6
Capitulum. ij. et est disgressio. de qualiter manent communes quantitates duobus elementis in terminatione adiucem.	6
Cap. iij. quod non sit alteratio essentialiter generatio et quomodo sit alteratio.	6
Cap. iij. et est transgressio declarans qualiter alteratio vno modo est secundum tertiam speciem qualitatis tamen et alio modo secundum communes rationes motuum adiucem.	6
Capitulum. v. de distinctione omnium motuum ab iniucem.	6
Cap. vi. qualiter vlt subijcitur generationi et qualiter alijs motibus.	6
Tractatus tertius de augmento et diminutione continet infra scripta capitula.	
Cap. j. de differentia augmentationis ad alias transmutationes.	7
Cap. ij. de eo quod augetur vtrum sit actu corporeum aut non.	7
Cap. iij. et est dis. de quid augetur.	7
Capitulum. iij. et est inquisitio qualiter aliquo sit augmentum.	7
Cap. v. de falsa solutione quorundam et de conditionibus augmenti.	7
Capitulum. vj. de solutione questionis quid est quod augetur: et preambula est solutioni questionis prius habite	8
Capitulum. vij. de solutione questionis antehabite scilicet qualiter aliquo sit augmentum quo ad id quod augetur.	8
Capitulum. vij. et est disgressio determinans qualiter quelibet pars secundum formam augetur sed non que libet pars secundum materiam.	8
Capitulum. ix. qualiter est illud adueniens quo fit augmentum.	9
Cap. x. quid patitur auctum ab augente.	9
Cap. xi. et est dis. ostendens quis proprius modus augmenti et quis improprius.	9
Capitulum. xj. vtrum augetur quantum vniuersale vel particulare.	9
Capitulum. xij. quare res semper nutritur et non semper augetur.	9
Capitulum. xij. qualiter augetur species sine materia.	9
Tractatus quartus de tactu continet infra scripta capitula.	
Cap. primus que sit intentio tactus et qualiter introducitur	10
Capitulum. ij. quot modis dicitur tactus et quid sit tactus.	10
Cap. iij. de tangentibus se phice.	10
Cap. iij. qualiter se habet mouens et faciens adiucem et qualiter tangunt mobilia.	10
Cap. v. de tactu improprie dicto.	10
Tractatus v. de facere et pati continet infra scripta capitula.	
Cap. j. de subcontrarietate dicti antiquorum contra facere et pati et quod simile a simili non patitur secundum antiquos.	10
Capitulum. ij. de dicto Democriti et quod simile a simili patitur	

patiatur. 11
 Capitulum. iij. qualiter sermones isti sunt sub cōtra /
 rij: qz ambo habent aliquid veritatis ⁊ est causa
 deceptionis eorum. 11
 Capitulum. iij. q. faciens ⁊ patiens sunt eadem ge /
 nere ⁊ materia: ⁊ p̄traria specie ⁊ forma. 11
 Caplm. v. qualiter ambe secte dicunt veritatem fm
 aliquid. 11
 Cap. vij. ad quot modis dicitur facies ⁊ quot modis di /
 citur patiens. 11
 Cap. vij. ⁊ est dis. solvens ea que videntur contraria
 de facere ⁊ pati 11
 Cap. viij. ad quam causam reducatur faciens ⁊ ad
 quam patiens. 11
 Cap. ix. q. anquissimi dixerunt q. modus actionis ⁊
 passionis est per poros. 12
 Capitulum. x. de opinionibus antiquorum magis
 descendentiū ad speciem circa modum actiōis
 ⁊ passionis. 12
 Cap. xi. ⁊ est dis. ponēs modos antiquoz de poris
 ⁊ q. ens sit vñ ⁊ immobile. 12
 Cap. xij. q. dementie est simile dictū melissi. 12
 Capitulum. xij. de comparatione dictozum que di /
 xerunt diuersi phi de facere ⁊ pati ⁊ quis iter eos
 melius dixerit. 12
 Capitulum. xij. Qui philosophorum magis ex di /
 citis suis possunt causare naturalia que sensus cō /
 fitur esse. 12
 Capitulum. xv. vtrum indiuisibilia sint principia ⁊
 cause actionis ⁊ passionis sicut dixerunt Demo /
 critus ⁊ Plato. 12
 Cap. xvj. vtruz indiuisibilia mouent in vacuo sicut
 dixit Democritus. 13
 Capitulum. xvij. q. pori non sunt causa actionis ⁊
 passionis. 13
 Capitulum. xvij. de. pori non sunt causa diuisionis
 corporum. 13
 Cap. xix. ⁊ est dis. de. qualiter pori faciūt ad actionē
 ⁊ passionē ⁊ qualiter ad diuisionem. 13
 Capitulum. xx. qualiter actio ⁊ passio sunt fm veri /
 tatem. 13
 Cap. xxi. q. nullum corpus tum sit diuisibile tum in
 diuisibile ⁊ tum passibile ⁊ tum impassibile fm di /
 uersas partes eius. 13
 Cap. xxij. q. actio ⁊ passio non sunt per poros scil /
 sis corporibus. 14
 Tractatus sextus de mixtione continet infra /
 scripta capitula. 14
 Cap. i. de intentione tractatus ⁊ de rōne eorum qui
 dixerunt non esse mixtionem. 14
 Cap. ij. que sit differentia mixtiōis ad alios motus qz
 ab hoc depēdet solo p̄ h̄re dubitatiōis 14
 Capitulum. iij. de solutione prime dubitatiōis. s. an
 est mixtio. 14
 Cap. iij. ⁊ est dis. de. quid mouet ad mixtionem ⁊ q.
 mixtio est naturalis. 14
 Capitulum. v. ⁊ est dis. de. qualiter elemēta manent in
 mixto. 14
 Cap. vij. ⁊ est dis. ex dictis declarans differentiaz mi /
 xtionis ab alijs motibus. 15
 Capitulum. vij. de modo mixtionis fm opinionem
 antiquorum. 15
 Cap. viij. de modo mixtionis fm veritatem ⁊ que
 sint facile miscibilia. 15
 Cap. ix. ⁊ est dis. de. qualiter virtutes p̄trariōū equā

tur in mixto. 15
 Cap. x. ex quibus est mixtio ⁊ que bene ⁊ que male
 miscibilia sunt. 15
 Capitulum. xj. ⁊ est epilogus dictozū declarans qd
 est mixtio. 15

Liber scōs de generatione ⁊ corruptione elemē
 tozū continet infra scriptos tractatus ⁊ capla.
 Tractatus. j. de p̄cipio materiali ⁊ formali ⁊
 nūero elementozū continet infra scripta capla.

Cap. i. que sit intentio libri. 16
 Capitulum. ij. de opinionibus que sunt circa p̄inci /
 pium male elementozū. 16
 Cap. iij. de improbatione dictarum opinionuz ⁊ de
 opinione Platonis. 16
 Capitulum. iij. de opinione vera de materia elemē /
 tozū. 16
 Cap. v. v. de inuestigatione plurimaz qualitatū elemē
 tozū fm que sensum accipiuntur. 16
 Cap. vi. ⁊ est dis. de. qualiter prime qualitates sunt
 actiue ⁊ passiue. 16
 Cap. vij. qualiter oēs tangibiles qualitates ad qua /
 tuor primas reducuntur. 16
 Capitulum. vij. q. non possunt esse nisi quatuor ele /
 menta. 17
 Cap. ix. ⁊ est dis. ostendens q. non possunt eē plura
 elemēta q. quatuor. 17
 Cap. x. q. opiniones antiquoz concordant in hoc q.
 non sunt plura elta q. quatuor. 17
 Caplm. xj. de locis que sortitiur elemēta fm suas
 formas. 17
 Capitulum. xij. que qualitates in quolibet elemēto
 plus dominantur. 17
 Tractatus scōs de transmutatione elementozū
 continet infra scripta capitula.
 Cap. i. de transmutatione eltozū. 17
 Cap. ij. qualiter vnum in quolibet transmutatur qd
 habet symbolum cum eo. 18
 Cap. iij. quare non habentia symbolum adinuicem
 ad se transmutantur. 18
 Cap. iij. qualiter ex duobus generatur tertū ⁊ qua
 liter non. 18
 Cap. v. q. nulluz quatuor elementozū est s̄bm in trā /
 smutatione eozū adinuicem. 18
 Cap. vij. q. medium inter elemēta non pōt esse ma /
 teria elemētozū. 18
 Cap. vij. ⁊ est dis. ostendens q. prime qualitates nō sūt
 subales forme elementozū. 18
 Cap. viij. q. nūerus elementozū nō ē infinitus fm re /
 ctitudinem ascendēdo vel descendēdo. 19
 Capitulum. ix. de reprehensione Empedo. qui dixit
 quatuor elta esse ⁊ nō trāsmutari adinuicē 19
 Cap. x. q. Empedo. non bene causauit augmenta /
 tionem ex dicto suo. 19
 Cap. xj. q. non bene dixit Empedo. de generatione
 naturali. 19
 Cap. xij. q. etiam de motu male ⁊ insuffic enter di /
 xit Empedo. 19
 Cap. xij. q. etiam Emped. male dixerit de anima q.
 esset congregatum ex elemētis 20
 Capitulum. xiiij. de inquisitione fm duas opiniones
 qualiter ex elemētis generantur mixta phisica
 corpora. 20
 Capitulum. xv. de solutione dictarum dubitatiōū

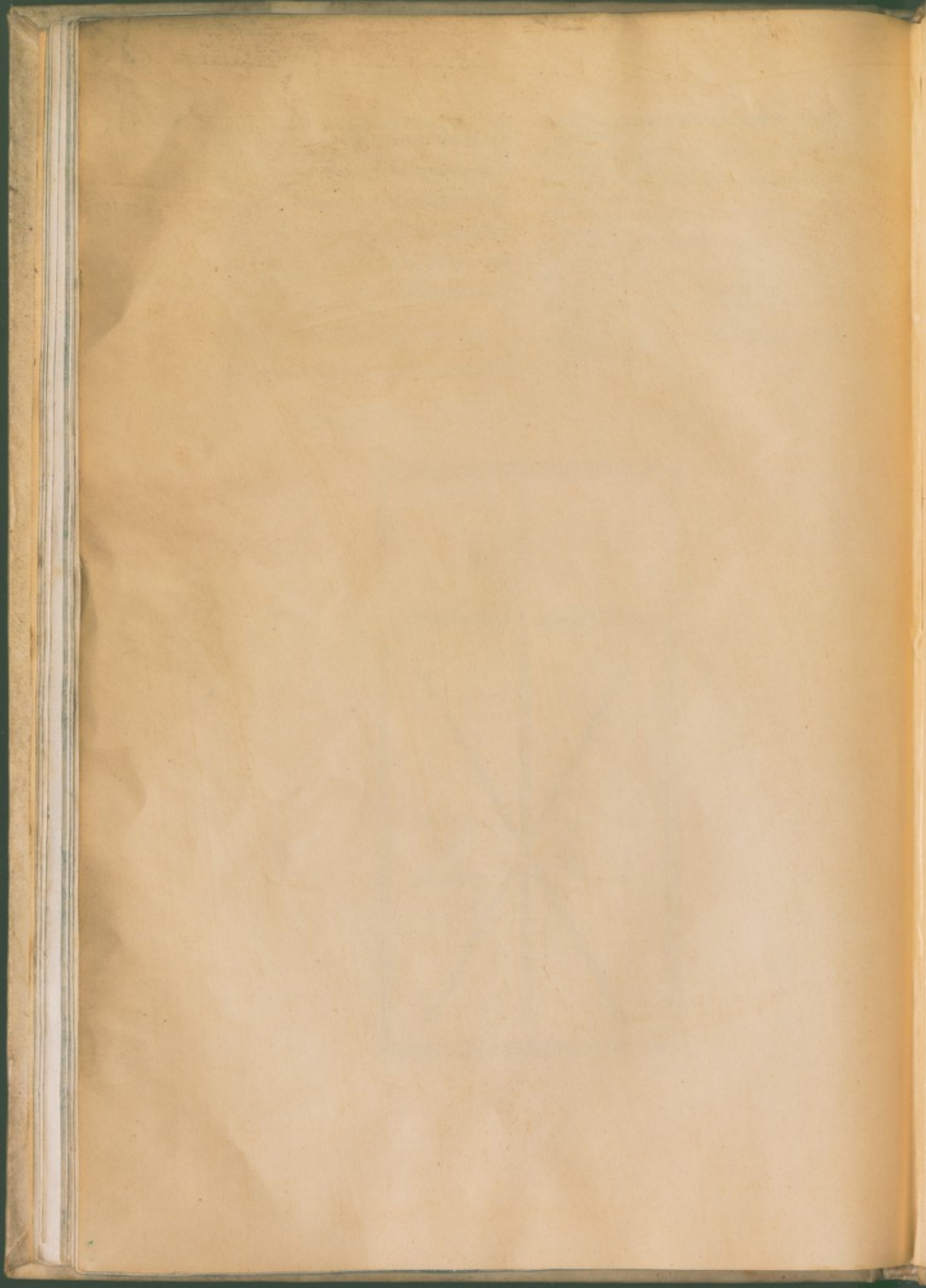
z determinatione qualiter mixtū ē ex elis	20
Cap. xvj. z ē dis. ostendens q̄ forma sbalis nō ē mixtura vel armonia mixtoꝝ.	20
Cap. xvij. de eo q̄ omnia elemēta conueniunt ad q̄libet mixtum per nām.	20
Cap. xvij. q̄ solum inter simpliciā nutritur ignis f̄ antiquos.	20
Tractatus tertius de causa transmutationis cōtinet infrascripta capitula.	
Cap. i. que intentio tractatus z que z quot p̄ncipia sunt transmutationis	21
Cap. ij. de duabus opinionibus de generante causa que est primum efficiens.	21
Cap. iij. de iprobatione ambaz opionū	21
Cap. iiij. de sententia vera de causa efficiente generationis.	21
Capitulum. v. z est dis. de ea que dicta sunt de p̄riode.	21

Capitulum. vj. q̄ non deficiet generatio per causam substantialem.	22
Cap. vij. quare elementa non distant abinuicem separata in suis locis proprijs.	22
Cap. viij. de causa continuitatis z perpetuitatis aliationis celestis.	22
Capitulum. ix. vtrum id quod generatur : generatur ex necessitate.	22
Cap. x. q̄ non possit generatio continua esse in inferiori s̄m rectum.	23
Cap. xi. de probatione generationis perpetue que ē in circuitu s̄m cām que est motus celi.	23
Cap. xij. quare s̄m p̄dicta quedaz reiterantur z q̄dam non.	23
Capitulum. xij. que reiterantur eodem numero z q̄ non z quare.	23

finis.

Baer
9.

Alber-
tus
Mag-
nus

Venezia, Gregoris,
1495.

